

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

**ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΤΙΣ ΕΝΤΥΠΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ 19^{ος} – 20^{ος} ΑΙ.»**

ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ Χ. ΤΖΟΥΡΚΑ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΘΩΜΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ**

**ΑΘΗΝΑ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 2021**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΤΙΣ ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ 19^{ος} – 20^{ος} ΑΙ.»

ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ Χ. ΤΖΟΥΡΚΑ

A.M. 1569201300063

Τριμελής Επιτροπή: **Θωμάς Αποστολόπουλος**, Αναπληρωτής Καθηγητής
Δημήτριος Μπαλαγεώργος, Αναπληρωτής Καθηγητής
Φλώρα Κρητικού, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Σημείωμα της συγγραφέα

Το δοκίμιο αυτό αποτελεί πτυχιακή εργασία η οποία συντάχθηκε για το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και υποβλήθηκε προς εξέταση τον Ιανουάριο του 2021. Η συγγραφέας βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στην εργασία τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της Ακαδημαϊκής Δεοντολογίας.

Οι απόψεις που παρουσιάζονται στην παρούσα εργασία εκφράζουν αποκλειστικά την συγγραφέα και όχι τον επιβλέποντα Καθηγητή.

Η πτυχιακή εργασία, αυτή,
αφιερώνεται σε όλους τους καθηγητές μου
της μουσικής, και ιδιαίτερος
στον αείμνηστο μαέστρο μου, Δημήτριο Κανάρη.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος.....	σελ1
Εισαγωγή.....	σελ3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄.....	σελ4
Α.1. Το Δημοτικό Τραγούδι.....	σελ4
Α.2. Η μελέτη και καταγραφή των Δημοτικών Τραγουδιών.....	σελ8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄.....	σελ9
Β.1. Το Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Παρασημαντική.....	σελ9
Β.2. Το Ερώτημα της Καταλληλότητας της Παρασημαντικής.....	σελ11
Β.3. Το Δημοτικό Τραγούδι σε Ευρωπαϊκή Μουσική.....	σελ18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄, Οι Έντυπες Εκδόσεις (αλφαβητικά).....	σελ20
Γ.1. Περιοδικά.....	σελ20
Γ.2. Βιβλία.....	σελ20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄, Οι έντυπες εκδόσεις, σε Παρασημαντική, των Δημοτικών τραγουδιών του 19 ^{ου} αι., κατά χρονολογική σειρά.....	σελ25
Δ.1. Βιβλία.....	σελ25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄, Οι έντυπες εκδόσεις, σε Παρασημαντική, των Δημοτικών τραγουδιών του 20 ^{ου} αι., κατά χρονολογική σειρά.....	σελ31
Ε.1. Περιοδικά.....	σελ31
Ε.1.1. Περιοδικά της Αθήνας.....	σελ31
Ε.1.2. Περιοδικά της Κωνσταντινούπολης.....	σελ38
Ε.1.3. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «ΦΟΡΜΙΓΓΟΣ» ΜΟΥΣΙΚΟΝ.....	σελ41
Ε.2. Οι έντυπες εκδόσεις, σε Παρασημαντική, των Δημοτικών τραγουδιών του 20 ^{ου} αι., κατά χρονολογική σειρά.....	σελ46

Ε.2.1. Βιβλία.....	σελ46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄, Βιογραφίες συγγραφέων – μελετητών.....	σελ82
ΣΤ.1. Κωνσταντίνος Α. Ψάχος.....	σελ82
ΣΤ.2. Σίμων Καράς.....	σελ87
ΣΤ.3. Σπύρος Δ. Περιστέρης.....	σελ90
ΣΤ.4. Παντελής Καβακόπουλος.....	σελ93
ΣΤ.5. Γεώργιος Ι. Κακουλίδης.....	σελ96
ΣΤ.6. Κωνσταντίνος Ι. Μάρκος.....	σελ98
ΣΤ.7. Γεώργιος Ι. Χατζηθεοδώρου.....	σελ100
ΣΤ.8. Χρήστος Δ. Κυριακόπουλος.....	σελ102
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄, Σχολιασμός του Υλικού.....	σελ104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ107
Α.1. Βιβλία – Πηγές.....	σελ107
Α.2. Περιοδικά.....	σελ114
Β. Βοηθήματα.....	σελ115
Γ. Ιστότοποι.....	σελ116

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μία πρόκληση ήταν, προσωπικά, αυτή η εκπόνηση της Πτυχιακής μου Εργασίας, μιας που το Δημοτικό Τραγούδι είναι παραγκωνισμένο την σημερινή εποχή και η Βυζαντινή Παρασημαντική θεωρείται αποκλειστικά κατάλληλη μόνον για τον Εκκλησιαστικό χώρο.

Εντούτοις, κάτι νέο γεννιέται σιγά – σιγά στην Ελλάδα, γιατί ποικίλα ερεθίσματα δέχονται οι άνθρωποι μέσω του διαδικτύου, στο θέμα της Δημοτικής μας Μουσικής κι απ’ την άλλη, υπάρχει πληθώρα πληροφοριών για κάθε τι παλαιό ή καινούργιο. Ο εμπλουτισμός του Ελλαδικού μουσικού χώρου, με τα Μουσικά Σχολεία και με τα αντίστοιχα τμήματα στα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, όπου η ενασχόληση με την μουσική γίνεται σε υψηλότερο επίπεδο από τα προηγούμενα χρόνια, δίνει μία ευκαιρία στο να βρει αυτή η Πτυχιακή Εργασία ένα κοινό που θα την εκτιμήσει και θα την κατανοήσει βαθύτερα.

Η προσωπική μου ενασχόληση με την Βυζαντινή μας μουσική, ήταν ένα βήμα παραπέρα, για μένα στην μουσική μου πορεία.

Ξεκίνησα με την εκμάθηση της Ευρωπαϊκής Μουσικής στην πόλη μου, το Πέραμα Πειραιώς και κατόπιν προχώρησα στον χώρο των Ωδείων και των Χορωδιών. Το επόμενο βήμα ήταν η εκμάθηση της Βυζαντινής μουσικής ως φυσικό επόμενο του ενδιαφέροντός μου, ως αναφορά την μουσική, με αξιολογότετους δασκάλους. Το αποτέλεσμα, όλων αυτών των προσπαθειών μου, ήταν η απόκτηση του Διπλώματος Βυζαντινής Μουσικής με καθηγητή τον αείμνηστο Ιωάννη Μαλαφή στο Ωδείο Πειραιώς του Πειραιϊκού Συνδέσμου. Επίσης, λόγω των μουσικών σπουδών μου στην Ευρωπαϊκή μουσική, διορίστηκα μόνιμη Εκπαιδευτικός Μουσικής στην Δημόσια Εκπαίδευση το 1998.

Έτσι, έφθασε κι η ώρα που εισήχθη στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το 2013, στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του, και είμαι στην ευχάριστη θέση να ολοκληρώσω τις σπουδές μου εφέτος, το 2021.

Τέλος, επιθυμώ να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες σε όλους τους καθηγητές μου στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και ιδιαιτέρως στον επιβλέποντα καθηγητή, για την εκπόνηση της πτυχιακής μου, κο Αποστολόπουλο Θωμά, αλλά και στους υπολοίπους συμμετέχοντες στην τριμελή επιτροπή: Τον κο Μπαλαγεώργο Δημήτριο και την κα Κρητικού Φλώρα.

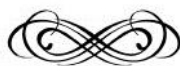
ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με θέμα: «ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΤΙΣ ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ 19^{ος} – 20^{ος} ΑΙ.» εκπονήθηκε με σκοπό να ερευνηθεί το Δημοτικό Τραγούδι με Παρασημαντική στις έντυπες εκδόσεις των 19^{ου} και 20^{ου} αι..

Για τον λόγο αυτόν, εξετάζονται οι εκδόσεις αυτών των δύο αιώνων με βάση την χρονική εμφάνιση και την εξέλιξη των εκδόσεων. Παρατίθεται η παράλληλη βιβλιογραφία και προστίθεται ο σκοπός της Πτυχιακής Εργασίας για το Δημοτικό μας τραγούδι σε σχέση με την Παρασημαντική του καταγραφή, ώσπου στο τέλος να βγουν τα ανάλογα συμπεράσματα.

Μεθοδολογικά, η Πτυχιακή αυτή βασίστηκε σε βιβλιογραφικές πηγές των δύο αυτών αιώνων και επιπλέον σε υποκειμενικά και αντικειμενικά συμπεράσματα μέσω της έρευνας και της αποδελτίωσης τους.

Με την προοπτική να προσφέρει αυτή η εργασία μία, κατά το δυνατόν, ολική και πλήρη καταγραφή των εκδόσεων των Δημοτικών μας τραγουδιών σε Βυζαντινή Παρασημαντική (και, επιπροσθέτως, Ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία, σε κάποιες εκδόσεις) και με την ελπίδα να εμπλουτισθεί, περαιτέρω, η Δημοτική μας παράδοση με ανάλογες καταγραφές, παραδίδεται αυτή η εργασία προς χρήση και διαφώτιση όσων επιθυμούν την έρευνα που βασίζεται σε μία τέτοια θεματική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Α.1. ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ¹

Η λαϊκή μουσική μας παράδοση είναι βασικό και αναπόσπαστο κομμάτι του λαϊκού μας πολιτισμού.

Δημοτικό λέγεται το λαϊκό τραγούδι της υπαίθρου, του χωριού και των μικρών επαρχιακών πόλεων, σε διάκριση από το Αστικό – Λαϊκό, το τραγούδι δηλαδή των αστικών περιοχών (αστικά κέντρα – μεγάλες πόλεις). Και ενώ το Αστικό – Λαϊκό είναι τραγούδι κλειστού χώρου και έχει πανελλήνια ομοιομορφία, το Δημοτικό τραγούδι είναι ανοιχτού χώρου (γιορτές, γάμοι, πανηγύρια) και παρουσιάζει τοπική ποικιλομορφία και παραλλαγές.

Το Δημοτικό Τραγούδι είναι ανώνυμη δημιουργία και προϊόν προφορικής παράδοσης. Κάθε Δημοτικό Τραγούδι δεν είναι δημιούργημα ενός και μόνου ατόμου. Έχει συλλογικό χαρακτήρα και είναι κοινό δημιούργημα. Ένα κτήμα, θα λέγαμε, και πνευματικό εργαλείο ταυτοχρόνως, ένας τρόπος έκφρασης του λαού. Η αρχή του έγκειται σε έναν λαϊκό δημιουργό, ο οποίος κατέχει μία στιχουργική επιδεξιότητα και ένα αναπτυγμένο μουσικό αίσθημα. Αυτός δημιουργεί, από μία εσωτερική παρόρμηση, κάποιους στίχους, προσαρμοσμένους σε μία μελωδία γνωστή ή σε μία μελωδία που δημιουργεί ο ίδιος. Δημιουργεί έτσι ένα τραγούδι, όπως ακριβώς γίνεται και σήμερα, όπου δημιουργούνται τραγούδια από επώνυμους δημιουργούς.

Κατόπιν επαναλαμβάνει το τραγούδι κάποιος άλλος, ο οποίος δεν είναι αναγκαστικά ένας δημιουργός, προσαρμόζοντάς το στα δικά του

¹ Παναγόπουλος Κώστας, *το Παραδοσιακό, Δημοτικό Τραγούδι*, διαθέσιμο στο: <http://www.musicheaven.gr/html/modules.php?name=News&file=article&id=3929>.

συναισθήματα. Έτσι τροποποιημένο, πολύ ή λίγο, το παραλαμβάνει ένας τρίτος, τέταρτος κ.ο.κ.. Με το πέρασμα του χρόνου, το όνομα του αρχικού δημιουργού ξεχνιέται και το τραγούδι μετουσιώνεται σε ένα πνευματικό προϊόν της κοινότητας.

Κάθε νέο τραγούδι είναι, συνήθως, ανασύνθεση γνωστών παραδοσιακών στοιχείων, τα οποία ο ανώνυμος δημιουργός διασκευάζει και εμπλουτίζει. Περνώντας από γενιά σε γενιά διαμορφώνεται, τροποποιείται ή προσαρμόζεται, σύμφωνα με τα τοπικά χαρακτηριστικά και τις ιστορικές συνθήκες.

Εκτός από το γλέντι και τη διασκέδαση, το Δημοτικό Τραγούδι είχε και χρηστικό, λειτουργικό και τελετουργικό χαρακτήρα. Απλωνόταν σε όλες τις όψεις της κοινωνικής ζωής, συνδεόταν με τη λατρεία και διατηρούσε την ιστορική μνήμη.

Βασικό στοιχείο του Δημοτικού Τραγουδιού είναι η στενή σχέση ανάμεσα στον λόγο (στίχο) και την μουσική, τα οποία γεννιούνται ταυτόχρονα. Οι στίχοι, ως επί το πλείστον, φτιάχνονταν τραγουδιστά, αντιθέτως από το Έντεχο Τραγούδι, το οποίο δημιουργείται, ως επί το πλείστον, από ήδη υπάρχοντες στίχους. Υπολογίζεται ότι υπάρχουν πάνω από 20 χιλιάδες γνωστά δημοτικά τραγούδια. Αν και θα έπρεπε να πούμε ότι δεν μπορούμε να υπολογίσουμε την ποσότητά τους, λόγω του ότι η καταγραφή τους έγινε τους τελευταίους αιώνες και κατά τα προηγούμενα έτη, κάποια έχουν χαθεί, λόγω του ότι δεν μεταδόθηκαν με τον γνωστό τρόπο μετάδοσής τους, δηλαδή, από στόμα σε στόμα.

Η κοινότητα και οι ανάγκες του κάθε τόπου αναπλάθουν και αναπροσαρμόζουν την παράδοση στο Δημοτικό Τραγούδι. Έτσι τα τραγούδια, αυτά, υφίστανται πολλές αλλοιώσεις και γι' αυτό σώζονται διαφορετικές τοπικές Παραλλαγές. Η μελωδία, συνήθως, παραμένει λιγότερο μεταβλητή, παρά την κάποια αλλοίωση των στίχων.

Η σύνθεση νέων μελωδιών δεν είναι πάντα εύκολη και συχνά χρησιμοποιούνται παλιές και δημοφιλείς μελωδίες για τα νέα δημιουργήματα. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι μελωδίες των Δημοτικών Τραγουδιών διατηρήθηκαν αμετάβλητες στο πέρασμα των αιώνων, ούτε ότι όλες έχουν αρχαία προέλευση. Σαν συμπέρασμα μπορούμε να πούμε ότι όσο περισσότερες παραλλαγές ενός τραγουδιού παρατηρούνται, τόσο περισσότερο καταξιωμένο είναι και το συγκεκριμένο τραγούδι.

Η Μουσική, επιπροσθέτως, διαδίδεται προφορικά κι έτσι απουσιάζουν οι γραπτές μαρτυρίες.

Η επιμονή, με την οποία ο λαός μας διατήρησε για χιλιάδες χρόνια την γλώσσα, τα ήθη, τα έθιμα και τις δοξασίες του, καθώς και οι επιστημονικές, λαογραφικές μελέτες, ενισχύουν την άποψη ότι στο Δημοτικό Τραγούδι επιβιώνουν και στοιχεία παλαιότερων εποχών.

Όπως η Εκκλησιαστική μουσική, έτσι και η Δημοτική μουσική είναι μονόφωνη (πλην μιας περίπτωσης, του Ηπειρώτικου πολυφωνικού τραγουδιού) και τροπική και δεν ακολουθεί την Δυτική τονική αρμονία. Ακολουθεί τους ήχους της Βυζαντινής μουσικής και της Ανατολικής παράδοσης, που έχουν τις ρίζες τους στο Αρχαιοελληνικό μουσικό σύστημα των διαστημάτων, των τετραχόρδων, των τρόπων. Η ομοιότητα αυτή ήταν ένας παράγοντας που ώθησε κάποιους να καταγράψουν τα Δημοτικά μας Τραγούδια σε Βυζαντινή Παρασημαντική, αφού τους φαινότανε αρκετά οικείο κι εύκολο.

Η μουσική στο Δημοτικό μας τραγούδι είναι κυρίως φωνητική. Τα μουσικά όργανα απλά συνοδεύουν το τραγούδι, εντούτοις υπάρχουν και αποκλειστικά οργανικά κομμάτια.

Η παρουσία του Δημοτικού Τραγουδιού διαπιστώνεται παράλληλα με την παρουσία της Εκκλησιαστικής μουσικής. Πολλοί ψάλτες

διακρίνονταν και σαν τραγουδιστές και αντίστροφα, και είναι αξιοσημείωτο ότι οι περισσότεροι δεν γνώριζαν την Παρασημαντική.

Α2. Η ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

Το ενδιαφέρον για την μελέτη του Δημοτικού Τραγουδιού άρχισε στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα, από Ευρωπαίους περιηγητές. Οι εκδόσεις των Δημοτικών Τραγουδιών περιελάμβαναν, κυρίως, τους στίχους των Δημοτικών Τραγουδιών και όχι την μουσική τους.

Μετά την επανάσταση του 1821, Έλληνες μελετητές συνέχισαν την έρευνα των Ευρωπαίων με σκοπό τη διάσωση του εθνικού μας θησαυρού. Έγιναν, τότε, μουσικές καταγραφές, τόσο στην Βυζαντινή σημειογραφία όσο και στην Ευρωπαϊκή σημειογραφία, πράγμα που για τους Ευρωπαίους ήταν δύσκολο να γίνει².

Οι παραδοσιακοί, αυτοδίδακτοι Δημοτικοί τραγουδιστές και οργανοπαίχτες εμπόδισαν την εξαφάνιση του Δημοτικού τραγουδιού, που δεν σταμάτησε να υπάρχει. Έχουμε καταγραμμένα τραγούδια για τον πόλεμο του 1897, για τους Μακεδονομάχους, τους Βαλκανικούς πολέμους, την Μικρασιατική καταστροφή, για τον πόλεμο του 1940, μοιρολόγια κλπ.

² ΤΜΗΜΑ ΛΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, *Έκθεση Μουσικών Οργάνων, Κατάλογος Έκθεσης*, 2010, σσ. 6 – 11, διαθέσιμο στο: <http://tlpm.teiep.gr/images/stories/exhibition-2010/katalogos4.pdf>.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Β.1. ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΕ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ

Παρασημαντική ονομαζόταν το σύστημα της μουσικής σημειογραφίας στην Αρχαία Ελληνική μουσική. Είναι γνωστό πως από την εξέλιξη των σημαδιών τονισμού της ελληνιστικής γραφής προέκυψαν κατ' αρχήν οι Βυζαντινές νευματικές σημειογραφίες.

Η σημειογραφία της Βυζαντινής Παρασημαντικής γεννήθηκε για να καλύπτει τις ανάγκες της Εκκλησιαστικής μουσικής, εν τούτοις, χρησιμοποιήθηκε για να καταγράψει και την κοσμική μουσική. Γι' αυτόν τον λόγο, ήδη από τον 15^ο αιώνα, υπάρχουνε πηγές που έχουν άμεση σχέση με την καταγραφή του κοσμικού μέλους με Βυζαντινή Παρασημαντική. Αυτή η καταγραφή συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, αν και υπάρχει ένας μεγάλος ανταγωνιστής της Βυζαντινής Παρασημαντικής ο οποίος είναι η Ευρωπαϊκή Παρασημαντική με την χρήση του πενταγράμμου³.

Το 1562 καταγράφεται το αρχαιότερο, γνωστό Δημοτικό Τραγούδι⁴. Λίγα Δημοτικά Τραγούδια έχουν καταγραφεί, ακόμα και σε χειρόγραφα, που σώζονται, κυρίως, στο Άγιον Όρος. Οι τελευταίες εκδοτικές απόπειρες, μάλιστα, με Παρασημαντική αφορούν, κυρίως, το Δημοτικό Τραγούδι. Δημοτικά τραγούδια συναντώνται σποραδικά από τις πρώτες συλλογές που υπάρχουν.

³ Αποστολόπουλος Θωμάς Κ., *Σημειώσεις για το Μάθημα Κοσμικό Ρεπερτόριο σε παρασημαντική*, 2011 – 2012, σ. 2.

⁴ Σταθής, Γρ. Θ., «Το αρχαιότερο, χρονολογημένο το έτος 1562, δημοτικό τραγούδι, μελισμένο με τη βυζαντινή σημειογραφία», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών*, τ. 51 (1976), σσ. 184 – 223.

Μετά το 1830, τα Δημοτικά τραγούδια είναι, μεν και πάλι, χειρόγραφα εν τούτοις υπάρχει η προοπτική να τυπωθούν. Κάποια, μάλιστα, από αυτά είναι αντίγραφα από τα έντυπα βιβλία. Σε αυτήν την κατάσταση είναι σημαντικό να παραθέσουμε και τις πολλές και πολύτομες καταγραφές του Σίμωνα Καρά (19 χειρόγραφοι τόμοι των 400 σελίδων), και ταυτόχρονα να πούμε ότι υπάρχουν ανέκδοτα ή ακόμα και άγνωστα Δημοτικά τραγούδια από την παλαιά εποχή, όπως του Π. Βλαστού στην Κρήτη ή του Ν. Φαρδύ στη Σαμοθράκη.

Υπάρχουν πάρα πολλές καταγραφές Δημοτικών Τραγουδιών οι οποίες δεν τυπώθηκαν και εν τούτοις κυκλοφορούν «*προς χρήση Μουσικών Ιεροψαλτικών Συλλόγων, Μουσικών Σχολείων, ιδιωτών κλπ., τελευταία μάλιστα και σε ψηφιακές γραμματοσειρές, είτε συγκεντρώνονται ως προσωπικά αρχεία καταγραφών*⁵... *Ενίοτε εκδίδονται συλλογές χωρίς αξιώσεις μεθοδικότητας, ενώ νέες εκδόσεις παίρνουν συνεχώς το δρόμο για το τυπογραφείο*⁶».

⁵ Αποστολόπουλος, Θωμάς Κ., *όπ.π.*, σ. 6.

⁶ Αποστολόπουλος, Θωμάς Κ., *όπ.π.*, σσ. 18 – 19.

B.2. ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ

Το ερώτημα που τίθεται, κατά την καταγραφή του Δημοτικού μας τραγουδιού, είναι κατά πόσον η Βυζαντινή μουσική γραφή είναι κατάλληλη γι' αυτόν τον σκοπό. Η Βυζαντινή Παρασημαντική είναι η μουσική των Δημοτικών μας Τραγουδιών, αναφέρει ο Δ. Κ. Κυριακόπουλος και προσθέτει ότι μόνον στην Βυζαντινή Παρασημαντική αποδίδονται οι ήχοι των Δημοτικών μας Τραγουδιών, όπως επίσης και τα μελωδικά ποικίλματά τους, καθώς και τα μικρότερα διαστήματα τα οποία κυριαρχούν στα Δημοτικά μας τραγούδια. Οι οκτώ ήχοι της Βυζαντινής Μουσικής είναι οι καταλληλότεροι για να αποδώσουν αυτά τα τραγούδια⁷. Θα πρέπει, όμως, να συλλεγούν αυτά τα τραγούδια.

Αυτή η συλλογή των Δημοτικών μας τραγουδιών, όπως και η μεταγραφή των Βυζαντινών Μελών, θα δώσουν μεγάλη ώθηση για την δημιουργία της Ελληνικής Μουσικής με Ελληνικό, σαφώς, χαρακτήρα, προσθέτει ο Γ. Ν. Νάζος στην συλλογή των *Δημωδών του Ασμάτων*⁸.

Το ζητούμενο, λοιπόν, είναι να συνεχιστεί η Παράδοση και δη η Ελληνική Μουσική Παράδοση. Τα Δημοτικά Τραγούδια είναι ένα μέρος της, αφού είναι «εντασσόμενα... στο Πανελλήνιο σύνολο μαρτυρούν την ψυχική ενότητα των Ελλήνων», αναφέρει ο Δ. Κ. Κυριακόπουλος.

Πώς θα μπορούσε να λεχθεί αυτό αλλιώς, μιας που η ενότητα ενός Έθνους αποδεικνύεται και με την μουσική του και, γενικώς, τον πολιτισμό του, και συνεχίζει ο Δ. Κ. Κυριακόπουλος αναφέροντας ότι

⁷ Κυριακόπουλος, Δ. Κ., *170 Γορτυνιακά Δημοτικά Τραγούδια*, Αθήνα 1992, σ. 6.

⁸ Νάζος, Γ. Ν., *50 Δημώδη Ασματα Πελοποννήσου και Κρήτης*, Αθήνα 1928, Πρόλογος.

κάποια από τα Δημοτικά τραγούδια τραγουδιούνται σε όλην την Ελλάδα, το οποίο είναι για την σημερινή μας εποχή, μία ελπίδα, ούτως ώστε να υπάρχει μία επαφή με το παρελθόν μας και, ταυτόχρονα, με όλες τις προηγούμενες γενιές. Αυτές οι παλαιότερες γενιές, είναι αυτές που μεγάλωσαν σε πολύ διαφορετικές συνθήκες από τις σημερινές, μια που η εποχή μας είναι κατακλυσμένη με την τεχνολογία και τις κάθε είδους ανέσεις. Εν τούτοις, οι παλαιότερες γενιές έχουν άμεση σχέση με εμάς, λόγω του ότι ο άνθρωπος παραμένει ο ίδιος, είναι ενιαίος και σώος, έχει τις ίδιες ανάγκες και επιθυμίες, χωρίς να λαμβάνεται υπ' όψιν η εποχή στην οποία έτυχε να ζει⁹.

Ο Κ. Ι. Μάρκος, στο βιβλίο του *«Ακριτικά Τραγούδια»*, στον Α' τόμο, αναφέρει ότι η καταγραφή της Παραδοσιακής μουσικής είναι απαραίτητο να γίνει τόσο σε Βυζαντινή Παρασημαντική, όσο και σε Ευρωπαϊκή Παρασημαντική, ούτως ώστε να είναι προσβάσιμη σε όλους τους μουσικούς, λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι κάποιος δεν θα γνωρίζει την Βυζαντινή Παρασημαντική.

Εν τούτοις, συνεχίζει ο συγγραφέας, η καταγραφή των Δημοτικών τραγουδιών πάντα θα παρουσιάζει πολλά προβλήματα, λόγω του ότι το Ευρωπαϊκό μουσικό σύστημα δεν είναι και το καταλληλότερο για την απόδοσή της και ολοκληρώνει ο συγγραφέας αυτήν του την σκέψη λέγοντας ότι: *«Προσωπικά πιστεύω... ότι η μουσική γλώσσα των Δημοτικών μας Τραγουδιών είναι η Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία»*.

Κατόπιν, ο συγγραφέας τεκμηριώνει την θέση του αναφέροντας ότι μέσω της Βυζαντινής Παρασημαντικής θα μπορεί να επιτευχθεί η καταγραφή των πολύ λεπτών αποχρώσεων των Δημοτικών μας τραγουδιών. Αυτές οι αποχρώσεις δεν είναι δυνατόν να αποτυπωθούν μέσω ενός μουσικού

⁹ Κυριακόπουλος, Δ. Κ., *ό.π.*, σ. 7.

συστήματος, όπως είναι η Ευρωπαϊκή Παρασημαντική, η οποία δεν έχει την δυνατότητα για μία πιστή καταγραφή. Γι' αυτό το λόγο, σε διάφορα Διεθνή Μουσικολογικά Συνέδρια, έχουν γίνει προτάσεις ώστε να χρησιμοποιηθούν κάποια συμπληρωματικά στοιχεία στην Ευρωπαϊκή Παρασημαντική, ούτως ώστε να είναι πιστότερη η καταγραφή, λόγω την μουσικών ιδιωμάτων που κυριαρχούν τόσο στα Βαλκάνια όσο και γενικότερα στους λαούς της Ανατολής¹⁰.

Κοντά σε όλα αυτά, υπάρχουν και άλλα προβλήματα στην καταγραφή των Δημοτικών Τραγουδιών, που πρέπει να λυθούν, όπως αυτά που, στην συνέχεια, αναφέρει ο συγγραφέας. Δηλαδή, κάποια στοιχεία της μελωδίας, όπως είναι κυρίως το ύφος, δηλαδή αυτή η ιδιαιτερότητα στον τρόπο εκτέλεσης των Δημοτικών μας Τραγουδιών από έναν τραγουδιστή σε σχέση με κάποιον άλλον που τραγουδάει το ίδιο τραγούδι. Έχει σημασία ο ψυχικός και συναισθηματικός του κόσμος, σε σύγκριση με τον άλλον, αλλά και τα ιδιαίτερα φωνητικά του προσόντα. Αυτό το ύφος δεν μπορεί να καταγραφεί, αποκτάται μόνον από την ακρόαση.

Εξετάζοντάς το με αυτόν τον τρόπο, λοιπόν, διαπιστώνουμε ότι, δυστυχώς, αν δεν έχει προηγηθεί η ακρόαση μιας Δημοτικής Μελωδίας, καμμία μουσική σημειογραφία δεν μπορεί να την αποτυπώσει πιστά, στο χαρτί, ούτως ώστε να επιτευχθεί η τέλεια απόδοση της.

Ίσως, η λεπτομερής καταγραφή με την Βυζαντινή Παρασημαντική να την προσεγγίσει όσο το δυνατόν πιο πιστά, εν τούτοις, η μη ομοιόμορφη εκτέλεση των ποιοτικών σημαδιών από τους ίδιους τους γνώστες της Βυζαντινής Παρασημαντικής δημιουργεί πολλά προβλήματα και απομακρύνει την επιτυχία μίας καλής αναπαραγωγής των Δημοτικών μας τραγουδιών, όπως αυτά έχουν καταγραφεί από την πηγή τους¹¹.

¹⁰ Μάρκος, Κ. Ι., *Ακριτικά Δημοτικά Τραγούδια*, τ. Α', Αθήνα 1995, σσ. 1 – 3.

¹¹ Μάρκος, Κ. Ι., *όπ.π.*, σσ. 1 – 3.

Με τις μουσικές καταγραφές, αναφέρει ο συγγραφέας, επιτυγχάνεται η αναπαραγωγή των Δημοτικών Τραγουδιών ενός τόπου, αλλά το καλύτερο που θα μπορούσε να γίνει είναι η αναπαραγωγή αυτή να γίνεται μόνον από τους ντόπιους τραγουδιστές και οργανοπαίχτες. Αυτοί με το υπόβαθρο, το μουσικό, που έχουνε και τους κοινούς δεσμούς με τον τόπο τους, μπορούν να αποδώσουν την κατάλληλη μουσική διάσταση, αναφερόμενοι στα ποικίλματα και στα μελίσματα του τραγουδιού, όπως και στην ντόπια γλωσσολαλιά, την οποία κατέχουν από παιδιόθεν.

Αλλά και άλλοι μουσικοί και τραγουδιστές μπορούν να εκτελέσουν σωστά τα Δημοτικά τραγούδια και να υπάρξει ένα καλό αποτέλεσμα, με την προϋπόθεση ότι έχουν ασχοληθεί με την μουσική παράδοση ενός τόπου και έχουν, βεβαίως, και τα κατάλληλα προσόντα¹².

Είναι, πλέον, βέβαιο ότι η Βυζαντινή μας Μουσική και η Δημοτική Μουσική έχουν πολλά κοινά σημεία όπως είναι τα διαστήματα, οι κλίμακες, η κίνηση της μελωδίας κ.ά.. Επίσης και στο ύφος την Δημοτικών μας Τραγουδιών μπορεί να βρει κανείς ομοιότητες με την Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική, ιδιαιτέρως σε περιοχές όπως της Μ. Ασίας, του Πόντου, της Θράκης, της Ανατολικής Μακεδονίας, των νήσων του Αιγαίου και της Κρήτης (Ριζίτικα)¹³.

Της αυτής απόψεως, για την δυσκολία της καταγραφής των Δημοτικών μας Τραγουδιών, είναι και ο Σ. Δ. Περιστέρης, στο βιβλίο του *Δημοτικά τραγούδια Ηπείρου και Μωρηά*, όπου αναφέρει ότι το να καταγράψεις Δημοτικά τραγούδια δεν είναι καθόλου εύκολο, ίσα – ίσα που είναι πολύ επίπονο και δύσκολο. Απαιτεί μία ειδική μόρφωση, μία καλή εξάσκηση, και, δια μέσου της ευσυνειδησίας του καταγραφέως, μπορεί να επιτευχθεί

¹² Μάρκος, Κ. Ι., *όπ.π.*, σσ. 1 – 3.

¹³ Μάρκος, Κ. Ι., *όπ.π.*, σσ. 1 – 3.

το καλύτερο. Επειδή, λοιπόν, η μουσική καταγραφή γίνεται από στόμα σε στόμα, και λόγω του ότι κάποιες φορές δεν υπάρχει και ένα φωνοληπτικό όργανο, τα πάντα εξαρτώνται από τον μουσικολαογράφο.

Επιπροσθέτως, διάφορα κενά ή και παραλείψεις γεννούν αμφιβολίες για την αξιοπιστία των Δημοτικών μας μελωδιών και την ακρίβεια στην καταγραφή τους από την πηγή τους, την πρώτη¹⁴.

Και συνεχίζει ο συγγραφέας με την παρατήρηση ότι το να καταγράψεις Δημοτικά Τραγούδια δεν είναι κάτι εύκολο, μιας κι οι δυσκολίες, κυρίως οι τεχνικές, είναι μεγάλες. Αυτές οι δυσκολίες έχουν να κάνουν με τα γενικότερα προβλήματα της Ελληνικής Μουσικής, δηλαδή της Αρχαίας, της Βυζαντινής και της Νεώτερης. Με λίγα λόγια είναι «ο τρόπος και η μέθοδος καταγραφής· η μουσική γραφή· τα τονιαία διαστήματα και η χρησιμοποίηση ειδικών σημείων· οι ρυθμοί και η πιστή αντιγραφή των· οι ιδιότυπες κλίμακες και τόσα άλλα ζητήματα¹⁵».

Ο ίδιος, για να βρει μια κάποια λύση, μάς λέει ότι χρησιμοποιεί και την Βυζαντινή και την Ευρωπαϊκή Μουσική, δίνοντας περισσότερη πίστη στην Βυζαντινή, την οποία θεωρεί ως την πιο φυσική γλώσσα και αυτή που θα αποδώσει καλύτερα και πιο πιστά τα Δημοτικά μας Τραγούδια. Και αναφέρει ακριβώς: *«Τη θεωρώ μητρική γλώσσα. Πιστεύω πως η Βυζαντινή είναι η πηγή από την οποία ο Ελληνικός λαός παρέλαβε το ποιητικό και μουσικό υλικό, κατά ένα μεγάλο ποσοστό, πολλές φορές αυτούσιο, και με την έμφυτη αφομοιωτική του δύναμη και την καλλιτεχνική, δημιουργική του διάθεση επλαστούργησε τα αθάνατα Δημοτικά μας τραγούδια και την μουσική τους¹⁶».*

¹⁴ Περιστέρης, Σ. Δ., *Δημοτικά Τραγούδια Ηπείρου και Μωρηά*, Αθήνα 1949, σσ. 7 – 8.

¹⁵ Περιστέρης, Σ. Δ., *όπ.π.*, σ. 12.

¹⁶ Περιστέρης, Σ. Δ., *όπ.π.*, σ. 12.

Η θέση ότι οι ήχοι και οι κλίμακες της Βυζαντινής Μουσικής είναι πιο κοντά στο Δημοτικό τραγούδι, επαναλαμβάνεται και από αυτόν τον συγγραφέα, ως εξής: «Οι ήχοι, οι κλίμακες, τα διαστήματα, η τεχνική της μελωδίας, και το ύφος, όλα αυτά με επιστημονική έρευνα και μελέτη, φαίνονται διοχετευμένα και εξελιγμένα μέσα στην μουσική τους». Γι' αυτό θεωρεί ότι είναι απαραίτητο στην καταγραφή των Δημοτικών Τραγουδιών μέσω της Ευρωπαϊκής Μουσικής, να παραπέμψει και στην Βυζαντινή Παρασημαντική¹⁷.

Τέλος, ο Κύπριος Θ. Καλλίνικος, στο βιβλίο του *Κυπριακή Λαϊκή Μούσα*, μάς αναφέρει το γενικότερο πρόβλημα της συνέχισης της Παραδόσεως μας, ως αναφορά την καταγραφή των Δημοτικών μας τραγουδιών. Γράφει, λοιπόν, πώς μέσω των διαφόρων συλλογών της λαϊκής μας ποίησης υπάρχει μία σχετική κίνηση, τελευταίως. Αρκετοί μελετητές επιδιώκουν το καλύτερο σε αυτόν τον τομέα, όμως για την μουσική, ιδιαιτέρως, την Δημοτική μας Μουσική, δεν υπάρχει καμμία φροντίδα ως την σήμερα. Και συνεχίζει ότι η μουσική μας είναι απροστάτευτη, δεν έχει καταγραφεί, δεν έχει μεταγραφεί ούτως ώστε να σωθεί, οπότε, το αποτέλεσμα είναι να παραποιηθεί και σιγά – σιγά να αλλάξει ο χαρακτήρας της, ο οποίος είναι αρχέτυπος και αρχαίος, αλλά και να χαλάσει κι η ίδια της η γλώσσα, το γλωσσικό της ιδίωμα.

Επιπλέον, προσθέτει ο Θ. Καλλίνικος ότι η ανάγκη να διδαχθεί η Παραδοσιακή μας μουσική αυξάνει, διότι αυξάνονται και τα Ελληνικά σχολεία. Εμφανίζεται έτσι ικανοποιητικός αριθμός εκδόσεων της Δημοτικής μας μουσικής σε Ευρωπαϊκή ή Βυζαντινή Παρασημαντική ή και στις δύο παρασημαντικές. Μετά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αι.

¹⁷ Περιστέρης, Σ. Δ., *όπ.π.*, σ. 12.

παρατηρείται ότι τα Δημοτικά Τραγούδια τυπώνονται σχεδόν μόνον με Βυζαντινή Παρασημαντική¹⁸.

¹⁸ Αποστολόπουλος, Θωμάς Κ., *όπ.π.*, σ. 32.

B.3. ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Σε ορισμένα βιβλία, τα οποία αναφέρονται σε αυτήν την πτυχιακή εργασία, η μεταγραφή των Δημοτικών Τραγουδιών έγινε και στην Ευρωπαϊκή Σημειογραφία, μαζί με την Βυζαντινή Σημειογραφία. Είναι ενδιαφέρον να δούμε για ποιον λόγο: Η «*μεταγραφή έγινε και στην Ευρωπαϊκή Σημειογραφία, στο πεντάγραμμο, παρόλο που υπάρχουν δυσχέρειες στην μεταγραφή και στην πιστή απόδοση της μελωδίας. Ήταν απαραίτητο τούτο, για να γίνουν γνώστες της μελωδίας – και γιατί όχι και για να μελετήσουν το Δημοτικό μας Τραγούδι – και άτομα που γνωρίζουν να διαβάζουν μόνο την Ευρωπαϊκή Σημειογραφία στην χώρα μας και στο εξωτερικό*¹⁹», αναφέρει ο Δ. Κ. Κυριακόπουλος στο βιβλίο του *170 Γορτυνιακά Δημοτικά Τραγούδια* και καλύπτει πλήρως την απορία που μπορεί κάποιος να θέσει, για ποιον λόγο, δηλαδή, χρησιμοποιείται η Ευρωπαϊκή Μουσική στην μεταγραφή αυτών των τραγουδιών. Καλή τη θελήσει, όταν κάποιος ενδιαφέρεται για την παράδοση, και έχει και τις γνώσεις της Ευρωπαϊκής μουσικής, θα μπορεί να πλησιάσει, έστω για λίγο, έστω με αυτήν την μουσική γραφή, τα Δημοτικά τραγούδια τα οποία είναι ένα μέρος της ζωής μας²⁰.

Από την στιγμή που σήμερα, στον 21^ο αιώνα, η Ευρωπαϊκή Μουσική είναι διεθνής ο Κ. Ι. Μάρκος αναφέρει και προσθέτει, σε αυτά που έγραψε ο προηγούμενος συγγραφέας, ότι η μεταγραφή έγινε «*σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Μουσική Σημειογραφία, ώστε να είναι δυνατή η προσπέλαση στην μουσική ύλη σε όλους τους μουσικούς μας, ανεξάρτητα απ' το ποιο μουσικό σύστημα γνωρίζουν*²¹».

Τα προβλήματα παραμένουν όμως, γιατί το να καταγράψεις τα Δημοτικά

¹⁹ Κυριακόπουλος, Δ. Κ., *όπ.π.*, σ. 6.

²⁰ Κυριακόπουλος, Δ. Κ., *όπ.π.*, σ. 6.

²¹ Μάρκος, Κ. Ι., *όπ.π.*, σ. 1.

Τραγούδια δημιουργεί πολλά ζητήματα, το κυριώτερο είναι η επιλογή της Παρασημαντικής γι' αυτήν την καταγραφή, δηλαδή της Βυζαντινής ή της Ευρωπαϊκής. Αυτό το πρόβλημα τέθηκε και απασχόλησε πολλά διεθνή μουσικολογικά συνέδρια, χωρίς όμως να βρεθεί η λύση. Πιστεύει, όμως, ο Κ. Ι. Μάρκος, ότι η ότι η μοναδική γλώσσα των Δημοτικών μας Τραγουδιών είναι η Βυζαντινή Παρασημαντική.

Αυτό το πιστεύω του Κ. Ι. Μάρκου είναι το ίδιο με αυτό του Σ. Δ. Περιστέρη, ο οποίος χρησιμοποιεί και τις δύο μουσικές γραφές και θέλει να υπογραμμίσει ότι η Βυζαντινή Παρασημαντική είναι η πιστότερη για την απόδοση των Δημοτικών Τραγουδιών, τονίζει μάλιστα ότι την θεωρεί μητρική γλώσσα.

Και συνεχίζει, λέγοντας ότι η Βυζαντινή Παρασημαντική είναι η πηγή από την οποία προήλθε το Δημοτικό μας τραγούδι, και ο λαός μας πήρε αυτήν την Παρασημαντική και την χρησιμοποίησε για να δημιουργήσει αθάνατα Δημοτικά τραγούδια λόγω του ότι έχει, ο λαός μας, καλλιτεχνική φύση και δημιουργεί με καλλιτεχνία.

Οι ήχοι, λοιπόν, και τα διάφορα άλλα συστατικά της Βυζαντινής Παρασημαντικής, κατά τον Σ. Δ. Περιστέρη, όπως είναι οι κλίμακες, τα διαστήματα κ.ά., παρουσιάζονται μέσω των Δημοτικών μας τραγουδιών και της μουσικής μας Παράδοσης. Γι' αυτό, σημειώνει ο συγγραφέας, στην καταγραφή των Δημοτικών Τραγουδιών, όπου ο ίδιος κάνει, μαζί με την Ευρωπαϊκή Παρασημαντική, θεωρεί απαραίτητο να παραπέμψει και στην Βυζαντινή Παρασημαντική²².

²² Περιστέρης, Σ. Δ., *όπ.π.*, σ. 12.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΟΙ ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ (αλφαβητικά)

Γ.1. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. ΕΘΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑ, (1909 – 1910).
2. ΜΟΥΣΙΚΗ, (1912 – 1915).
3. ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ, (1921 – 1922).
4. ΜΟΥΣΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΦΟΡΜΙΓΓΟΣ.
5. ΝΕΑ ΦΟΡΜΙΓΞ, (1921 – 1922).
6. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ, (1902).
7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «ΦΟΡΜΙΓΓΟΣ» ΜΟΥΣΙΚΟΝ, (ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ, Πάυλου Βλαστού κ.λπ.), (1906).
8. ΦΟΡΜΙΓΞ, (1901 – 1912).

Γ.2. ΒΙΒΛΙΑ

1. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ (ένθετο σε ψηφιακό δίσκο).
2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ, Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
3. ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ, Λέσβος (19ος – 20ος αι.).
4. Κλεοβούλου Κ. Αρτεμίδου, ΟΡΦΙΚΗ ΛΥΡΑ.
5. Αριστοτέλη Παν. Βρέλλη, ΜΟΥΣΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ.
6. Αριστοτέλη Παν. Βρέλλη, ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ.
7. Παντελή Καβακόπουλου, ΚΑΘΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΩΖΟΠΟΛΗΣ, ΧΟΡΕΥΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.
8. Γεωργίου Ι. Κακουλίδη, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.
9. Θ. Καλλίνικου, ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΑ.
10. Σίμωνος Ι. Καρά, ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ.
11. Σίμωνος Ι. Καρά, ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, Τεύχος Πρώτον.
12. Σίμωνος Ι. Καρά, ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, Τεύχος Δεύτερον.
13. Σίμωνος Ι. Καρά, ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, ΕΤΟΣ Γ΄ – Τεύχος Α΄.
14. Σίμωνος Ι. Καρά, ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, ΕΤΟΣ Γ΄ – Τεύχος Β΄.
15. Σίμωνος Ι. Καρά, ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, ΕΤΟΣ Δ΄ – Τεύχος Α΄.
16. Σίμωνος Ι. Καρά, ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, ΕΤΟΣ Δ΄ – Τεύχος Β΄.

17. Ιωάννου Γ. Ζωγράφου Κείβελη, ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ.
18. Δημητρίου Κυριαζή, ΑΣΜΑΤΑ ΗΡΩΪΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821.
19. Δημητρίου Κ. Κυριακόπουλου, ΔΥΟ ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ.
20. Δημήτρη Κ. Κυριακόπουλου, 32 ΑΡΚΑΔΙΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ.
21. Δημήτρη Κ. Κυριακόπουλου, 170 ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.
22. Δημητρίου Κ. Κυριακόπουλου, ΑΡΚΑΔΙΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ.
23. Χρήστου Δ. Κυριακόπουλου, ΔΕΣΜΗ ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ.
24. Οδ. Λαμπίδου συλλογαί Δ. Κουτσογιαννοπούλου, Ξ. Ακογλου, Τρ. Γεωργιάδου, ΜΕΛΩΔΙΑΙ ΔΗΜΩΔΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ.
25. Κωνσταντίνου Μιχ. Λύρα, ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΚΟΥΡΑΣ – ΦΕΝΕΟΥ.
26. Δέσποινας Β. Μαζαράκη, ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΑΠΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ.
27. Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, Α΄.
28. Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, Β΄.
29. Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΟΝΙΑΚΟΥ ΔΩΡΙΔΟΣ.
30. Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ.
31. Ιακώβου Ναυπλιώτη, «ΦΟΡΜΙΓΞ», (ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΩΔΩΝ).
32. Ανδρέου Π. Ντάκουλα, ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ.

33. Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 108 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.
34. Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 124 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.
35. Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 175 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ.
36. Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 350 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠ' ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.
37. Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 400 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠ' ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.
38. Πάνου Ι. Παντελόπουλου, ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΚΑΛΑΝΤΑ ΑΠ' ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.
39. Σπυρίδωνος Δ. Περιστέρη, ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΜΩΡΗΑ.
40. Ευαγγέλου Πλακιά, ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΑΣ.
41. Γεωργίου Α. Ρήγα, ΣΚΙΑΘΟΥ ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ.
42. Ιωάννη Θ. Σακελλαρίδη, ΜΟΥΣΑ, ΗΤΟΙ ΒΙΒΛΙΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΩΡΙΣΜΕΝΟΝ ΔΙΑ ΤΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΑ.
43. Αντωνίου Ν. Σιγάλα, ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ.
44. Θεοφάνη Α. Σουλακέλλη, ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ.
45. Θεοφάνη Α. Σουλακέλλη, ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ.
46. Ανδρέα Β. Τσικνόπουλου, ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ.
47. Θεοδώρου Παράσχου Φωκαέως, Η ΠΑΝΔΩΡΑ.
48. Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη, ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ.
49. Μανώλη Αντ. Χανιώτη, ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΟΥ.
50. Γεώργιου Χατζηθεοδώρου, ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΣΤΗΝ ΚΑΛΥΜΝΟ.

51. Κωνσταντίνου Αλ. Ψάχου, 50 ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗΣ.
52. Κωνσταντίνου Αλ. Ψάχου, ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ.
53. Κωνσταντίνου Αλ. Ψάχου, ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΣΚΥΡΟΥ ΤΡΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΕΝ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ.
54. Κωνσταντίνου Αλ. Ψάχου, Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη (επιμ.), ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ.
55. Bertrand Bouvier, ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΙΒΗΡΩΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΟΙ ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, ΣΕ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ, ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΤΟΥ 19^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΚΑΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ.

Δ.1. ΒΙΒΛΙΑ

1. *Η ΠΑΝΔΩΡΑ*, Θεοδώρου Παράσχου Φωκαέως, 1843.

Η Πανδώρα, ήτοι συλλογή εκ των νεωτέρων και ηδυτέρων εξωτερικών μελών εις τόμους 2 όπου και προσετέθησαν και τα ελληνικά τραγούδια της προεκδοθείσης (1830) *Ευτέρπης* του Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος γράφηκε από τον Θεόδωρο Παράσχου Φωκαέως, με «*τα Ελληνικά Τραγούδια της προεκδοθείσης Ευτέρπης...*». Στις σελίδες 75 και 76 και περιέχει δυο τραγούδια, που μάλλον είναι Δημοτικά ή διασκευές Δημοτικών, όπως φαίνεται από το περιεχόμενο των στίχων:

ΕΙΣ ΝΕΟΝΥΜΦΟΥΣ, «*Ποίον να πρωτοπαινέσω απ' τους δυο σας πιο πολύ...*» και «*Γαμβρέ μου καλορίζικε, να ζήσεις να γηράσεις...*».

Η ΠΑΝΔΩΡΑ έχει εκδοθεί το 1843 στην Κωνσταντινούπολη.

2. *ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ*, Ιωάννου Γ. Ζωγράφου Κεϊβελή, 1872 και 1873.

Το *Μουσικόν Απάνθισμα* (*Μεδζουμάι Μακαμάτ*) διαφόρων *Ασμάτων*

μελοποιηθέντων παρά διαφόρων Μελοποιών, τονισθέντων μεν παρά Ιωάννου Γ. Ζωγράφου Κεΐβελη και παρ' άλλων Μουσικοδιδασκάλων. Εκτός από το μέρος Α' που έχει Λόγια Μουσική της Πόλης, υπάρχει μέρος Β', του 1873 το οποίο μας ενδιαφέρει. Στις σελίδες 51 έως 58 υπάρχουν **οκτώ** (8) Δημοτικά τραγούδια και **δύο** (2) οργανικοί Δημοτικοί σκοποί.

Το *Μουσικόν Απάνθισμα (Μεδζουμάι Μακαμάτ)* τεύχος Β' του Ιωάννου Γ. Ζωγράφου Κεΐβελη εκδόθηκε το 1872 και 1973 στην Κωνσταντινούπολη.

3. ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ, Αντωνίου Ν. Σιγάλα, 1880.

Η *ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ* του Αντωνίου Ν. Σιγάλα (1890 – 1981) περιέχει **τετρακόσια** άσματα (400) τονισθέντα από τον μουσικοδιδάσκαλο, ο οποίος καταγόταν από το νησί της Θήρας. Όλα είναι γραμμένα σε Βυζαντινή Παρασημαντική.

Τα περιεχόμενα της συλλογής είναι: *Ύμνοι και Δεήσεις (16), Ηρωϊκά (31), Εγχώρια Εθνικά (77), Βυζαντινά (18), Ευρωπαϊκά και Επτανησιακά (24), Κρητικά (40), Ρωσικά (18), Διάφορα (23), Αστεία (35), Κώμοι (Πατηνάδες) (10), Σύμμεικτα με χορούς (23).*

Όπως είναι φανερό, πολλά είναι γνήσια Δημοτικά τραγούδια. Σε κάποια από αυτά, αναφέρεται και η περιοχή από όπου προέρχεται το Άσμα. Επίσης, κάποια χαρακτηρίζονται ως *Σχολειακά*: Για τα Δημοτικά ή Αλληλοδιδασκτικά Σχολεία (5), υπάρχουν *Κάλαντρα* για τις πέντε εορτές του έτους: Των Χριστουγέννων, 1^η Ιανουαρίου, Άγια Θεοφάνεια, του

Λαζάρου, της Αναστάσεως (5), τα Γαμήλια (6), τα Υπνωτικά, δηλαδή νανουρίσματα (5) και οι Θρήνοι (5).

Επίσης, καταγράφεται πίνακας και με την αλφαβητική σειρά των τραγουδιών: Α (40), Β (9), Γ (6), Δ (15), Ε (36), Ζ (6), Η (6), Θ (7), Ι (2), Κ (14), Λ (8), Μ (26), Ν (2), Ξ (10), Ο (14), Π (19), Σ (33), Τ (34), Υ (5), Φ (6), Χ (1), Ψ (1) και Ω (20). Τέλος, με ονομαστικό κατάλογο αναφέρονται οι, κατά νομούς, κύριοι συνδρομητές του βιβλίου²³.

Η ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ εξεδόθη το 1880 με την συνδρομή της Βουλής της Ελλάδος και άλλων Φιλόμουσων, στην Αθήνα, από το τυπογραφείο Χ.Ν. Φιλαδελφέως. Υπάρχει επανέκδοση, του Ιουνίου του 2002, από τις εκδόσεις ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ.

4. ΜΟΥΣΑ, Ιωάννη Θ. Σακελλαρίδη, 1882.

Η Μούσα, ήτοι βιβλίον μουσικόν παιδαγωγικόν προωρισμένον δια τα Διδασκαλεία και περιέχον τας καλλίστας γερμανικάς και ημετέρας μελωδίας προς δε και δημώδη τινά άσματα του Ιωάννη Θ. Σακελλαρίδη, Καθηγητού της Μουσικής εν τω Διδασκαλείω Αθηνών (1854 – 1938), είναι βιβλίο που περιέχει **τρία** (3) Δημώδη Άσματα, ανάμεσα στα άλλα, καταγραμμένα σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Μουσική.

²³ «Οι κατάλογοι συνδρομητών επίσης σε κάθε έντυπη έκδοση, με τα υψηλά ποσοστά προπληρωμένων παραγγελιών, φανερώνουν το ενδιαφέρον και τη ζήτηση για το συγκεκριμένο υλικό από γνώστες μουσικής ανάγνωσης που είναι διεσπαρμένοι εκτός της Κωνσταντινούπολης και στα σπουδαιότερα αστικά κέντρα», Αποστολόπουλο, Θωμά Κ., όπ.π., σσ. 18 – 19.

Η *Μούσα, ήτοι βιβλίον μουσικόν* έχει εκδοθεί στην Αθήνα, από τον Ιούλιο Ενιγγ και το Τυπογραφείο Κ. Ν. Φιλαδελφέως το 1882.

5. *ΑΣΜΑΤΑ ΗΡΩΪΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821*, Δημητρίου Κυριαζή, 1884.

Τα *Άσματα Ηρωϊκά της Ελληνικής Επανάστασεως του 1821*, του Δημητρίου Κυριαζή, ο οποίος είναι ψάλτης από τον Άγιο Γεώργιο Βόλου, περιέχουν **εννέα** (9) άσματα και λίγα Εκκλησιαστικά Μαθήματα.

Τα *Άσματα Ηρωϊκά της Ελληνικής Επανάστασεως του 1821* έχουν εκδοθεί στην Αθήνα, από το Τυπογραφείο Χ. Ν. Φιλαδελφέως, το 1884.

6. «ΦΟΡΜΙΓΞ» (*ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΩΔΩΝ*), Ιακώβου Ναυπλιώτη, 1894.

Η *ΦΟΡΜΙΓΞ* του Ιακώβου Ναυπλιώτη είναι συλλογή τραγουδιών και ωδών τα οποία έχουν γραφεί από την Ευρωπαϊκή μουσική στην δική μας Εκκλησιαστική Γραφή για χρήση στα Δημοτικά Σχολεία και για κάθε φιλόμουσο. Η *ΦΟΡΜΙΓΞ*, δηλαδή η *ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΩΔΩΝ*, από τον Ιάκωβο Ναυπλιώτη, ο οποίος ήταν Α΄ Δομέστιχος της Μεγάλης Εκκλησίας του Χριστού, εκδόθηκε με άδεια του Υπουργείου Δημόσιας Εκπαίδευσης. Αποτελείται από τραγούδια σχολικά, μονόφωνα και από άσματα σχολικά, δίφωνα. Η «Φόρμιγξ» του Ναυπλιώτη δεν περιέχει

παρά ένα τραγούδι που μπορεί να θεωρηθεί Δημοτικό, τα γνωστά ως *Κάλαντα Αναρχος Θεός* σε μια καταγραφή επιγραφόμενη «*Άσμα Σιναιτών*».

Η *ΦΟΡΜΙΓΞ*, δηλαδή η *ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΩΔΩΝ*, εξεδόθη το 1894 από το Πατριαρχικό Τυπογραφείο στην Κωνσταντινούπολη.

7. ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ, Ανδρέα Β. Τσικνόπουλου, Αθήνα, 1896.

Τα *ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ* του Ανδρέα Β. Τσικνόπουλου, τεύχος πρώτον, περιέχουν **τριάντα οκτώ (38)** Δημώδη Άσματα, καταγραμμένα στην Βυζαντινή Παρασημαντική. Αναφέρεται ο ήχος και η ρυθμική αγωγή κάθε άσματος. Τα θέματα των Ασμάτων έχουν σχέση με την Επανάσταση του 1821, την Αγάπη και με διάφορα άλλα θέματα.

Τα *ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ* εξεδόθησαν το 1896 στην Αθήνα, με φροντίδα της Μουσικής Βιβλιοθήκης της εν Αθήναις Εκκλησιαστικής Μουσικής Σχολής Α. Β. Τ..

8. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ, Κωνσταντίνου Αλ. Ψάχου, 1896.

(Επιμέλεια: Αχιλλεύς Γ. Χαλδαιάκης, «*Ημερολόγιο 2016*»)

Το *Ημερολόγιον* του Κωνσταντίνου Ψάχου ήταν να εκδοθεί το 1896, αλλά το συγκεκριμένο χειρόγραφο δεν τυπώθηκε ποτέ. Μετά από πολλά

έτη, το 2016, το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών εξέδωσε σε πανομοιότυπα το χειρόγραφο ως «*Ημερολόγιο 2016*» του Τμήματος. Τα Δημοτικά Τραγούδια που καταγράφονται είναι χειρόγραφα. Στα περιεχόμενα του χειρογράφου, που συνέταξε ο Κ. Ψάχος, προβλέπεται κι ένα Γ' Μέρος, που θα περιελάμβανε δεκαέξι (16) Δημοτικά τραγούδια, αλλά, τελικώς, υπάρχουνε μόνον **πέντε** (5).

Το *Ημερολόγιον* του Κωνσταντίνου Ψάχου εκδόθηκε το 2016, από το Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών - Φιλοσοφική Σχολή - Τμήμα Μουσικών Σπουδών, με επιμέλεια του Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη ως «*Ημερολόγιο 2016 – αφιέρωμα στα 25 χρόνια του τμήματος: 1991 – 2016*».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

ΟΙ ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, ΣΕ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ, ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΚΑΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ.

Ε.1. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ε.1.1. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

9. «Φόρμιγξ», (1901 - 1912).

Η «Φόρμιγξ²⁴» ήταν ένα περιοδικό μουσικού περιεχομένου. Στην Φόρμιγγα, της Β΄ περιόδου, έχουμε **εκατόν σαράντα επτά** (147) Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή μουσική, ως εξής:

10 Κάλαντα γραμμένα από τον Κ. Ψάχο, τον Ι. Θ. Τσώκλη, τον Γ. Ρήγα, τον Διονύσιο Σβορώνο και από έναν ανώνυμο.

2 εκδοχές των Πρωτοχρονιάτικων καλάντων σε Βυζαντινή Μουσική.

2 εκδοχές των Πρωτοχρονιάτικων καλάντων, από την Κεφαλληνία σε Βυζαντινή Μουσική.

19 Χριστουγεννιάτικα Κάλαντα σε Βυζαντινή Μουσική.

17 Πρωτοχρονιάτικα Κάλαντα σε Βυζαντινή Μουσική.

6 Κάλαντα των Φώτων σε Βυζαντινή Μουσική.

Κάλαντα του Λαζάρου (1) σε Βυζαντινή Μουσική.

²⁴ Ρωμανού, Καίτη, *Εθνικής Μουσικής Περιήγησις 1901-1912, Μέρος II*, Αθήνα 1996, σσ. 426 – 448.

58 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Θεόδ. Αλεξόπουλο 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Πανταλέοντος Ζωγράφου έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Ιωάννη Πρωΐου έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Ιωάννη Κομάσο έχουμε 2 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Παναγιώτη Νικήτα έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Ν. Γ. Παπά έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι και 1, επιπλέον εκτός συλλογής, σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Γ. Παχτίκου έχουμε 8 Δημοτικά Τραγούδια και Πρωτοχρονιάτικα Κάλαντα (1) σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Δ. Περιστέρη έχουμε 2 Δημοτικά Τραγούδια και 2 ακόμα Δημοτικά από την συλλογή του, σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Χρ. Σπηλιόπουλο έχουμε 2 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Τριαντάφυλλου Ταμπά έχουμε 2 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Κ. Ψάχο έχουμε 2 Δημοτικά Τραγούδια από την συλλογή του, 1 επιπλέον, εκτός συλλογής και τα Δημώδη Άσματα της Σύρου σε Βυζαντινή Μουσική.

Υπάρχουν και 5 επιτραπέζια, στα οποία δεν αναφέρει αν είναι σε Βυζαντινή Παρασημαντική.

10. «Μουσικό Παράρτημα Φόρμιγγος».

Στο Περιοδικό «Μουσικό Παράρτημα Φόρμιγγος²⁵» έχουμε **τριακόσια τριάντα έξι** (336) Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή μουσική, ως εξής:

Από την συλλογή του Θεόδωρου Αλεξόπουλου έχουμε 8 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Χρήστου Αποστολίδη έχουμε 4 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Γεωργίου Δ. Βασίλα έχουμε 12 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Χρήστου Γ. Βλάχου έχουμε 3 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Παναγιώτη ή Τάκη Γεωργακόπουλου έχουμε 7 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Τριαντάφυλλου Γεωργιάδη έχουμε 13 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Γρηγόριο Μοναχό Χίου 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Αχιλλέα Σπ. Διαμαντάρα έχουμε 10 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Ιωάννη Δούκα έχουμε 2 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Πανταλέοντος Ζωγράφου έχουμε 10 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

²⁵ Ρ ω μ α ν ο ύ, Κ α ί τ η, *όπ.π.*, σσ. 449 – 536.

Από την συλλογή του Βασιλείου Ν. Καμαράδου έχουμε 3 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Θεόδωρου Κόντου έχουμε 5 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από συλλογή του Στ. Κουτσογιαννόπουλου έχουμε 6 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Δημ. Κωνσταντινίδη έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από συλλογή του Συμεών Α. Μανασσεΐδη έχουμε 7 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από συλλογή του Δημητρίου Μπαλαμπάνη έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Στέργιου Μπουγιατζόπουλου έχουμε 9 (το 1 είναι παραλλαγή) Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από συλλογή του Παρ. Μπουραντά έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Παναγ. Νικήτα έχουμε 4 (το 1 είναι παραλλαγή) Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Αθ. Νικολόπουλου έχουμε 7 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Σερ. Παναγιωτίδη έχουμε 3 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Νικολάου Παπαγεωργίου έχουμε 14 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Ευστράτιου Παπαγιάννη έχουμε 6 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από συλλογή του Χαρ. Παπανικολάου έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Δημ. Περιστέρη έχουμε 22 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Δαμασκηνού Πουλίτση έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Γεωργίου Α. Ρήγα έχουμε 4 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Χρήστου Α. Σπηλιόπουλου έχουμε 48 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Τριαντάφυλλου Ταμπά έχουμε 19 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Ευστρατίου Τιανίδη έχουμε 8 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Θεόδωρου Δ. Τσακάλογλου έχουμε 12 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Νικ. Τσιμπούκη έχουμε 15 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Πέτρου Φιλανθίδη έχουμε 28 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Επαμεινώνδα Αθ. Χόρτη έχουμε 20 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Κωνσταντίνου Ψάχου έχουμε 37 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

11. «Εθνική Μούσα», (1909 – 1910).

Στο Περιοδικό «Εθνική Μούσα²⁶» έχουμε **δέκα** (10) Δημοτικά Τραγούδια ως εξής: 9 σε Βυζαντινή Μουσική, χωρίς να αναφέρεται η πηγή τους, και 1 Δημοτικό Τραγούδι, ακόμα, με δύο εκδοχές από διαφορετικές περιοχές.

12. «Νέα Φόρμιγξ», (1921 – 1922).

Στο Περιοδικό «Νέα Φόρμιγξ²⁷» έχουμε **έντεκα** (11) Δημοτικά Τραγούδια κι **έναν** (1) χορό σε Βυζαντινή μουσική, ως εξής:

10 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική, χωρίς να αναφέρεται η πηγή τους.

Από την συλλογή του Κ. Α. Ψάχου έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι.

Και τέλος έχουμε 1 χορό σε Βυζαντινή Μουσική.

13. «Μουσική Επιθεώρησις», (1921 – 1922).

Στο περιοδικό «Μουσική Επιθεώρησις²⁸» δίνονται όλοι οι στίχοι του

²⁶ Ρωμανού, Καίτη, *όπ.π.*, σσ. 269 – 278.

²⁷ Ρωμανού, Καίτη, *όπ.π.*, σσ. 412 – 425.

²⁸ Ρωμανού, Καίτη, *όπ.π.*, σ. 288.

Ποντιακού τραγουδιού «ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ Ο ΚΑΣΤΡΟΝ» και η μουσική ενός διστίχου του.

E.1.2. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

14. «Παράρτημα Εκκλησιαστικής Αληθείας», (1902).

Το «Παράρτημα Εκκλησιαστικής Αληθείας», Εργασίαι του εν τοις Πατριαρχείοις εδρεύοντος και δυνάμει υψηλής κυβερνητικής αδείας λειτουργούντος Εκκλησιαστικού Μουσικού Συλλόγου. Τεύχος Πέμπτον (1^η Νοεμβρίου 1902), περιέχει συνολικά **τριάντα τρία** (33) Δημοτικά τραγούδια σε Βυζαντινή Παρασημαντική. Πιο αναλυτικά, στις σελίδες 156 ως 159 υπάρχουν πέντε (5) τραγούδια και στις σελίδες 332 ως 347 εικοσιοκτώ τραγούδια (28).

Το «Παράρτημα Εκκλησιαστικής Αληθείας», Εργασίαι του εν τοις Πατριαρχείοις εδρεύοντος και δυνάμει υψηλής κυβερνητικής αδείας λειτουργούντος Εκκλησιαστικού Μουσικού Συλλόγου. Τεύχος Πέμπτον (1^η Νοεμβρίου 1902) εκδόθηκε εν Κωνσταντινουπόλει, Εκ του Πατριαρχικού Τυπογραφείου, το 1902.

15. «Μουσική», (1912 – 1915).

Στο Περιοδικό της Κωνσταντινούπολης, «Μουσική²⁹» έχουμε **τριάντα εννέα** (39) Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή μουσική, ως εξής:

Από τον Ακρίτα Αδάμ έχουμε 3 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Δ. Π. Αλβανού έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε

²⁹ Ρωμανού, Καίτη, *όπ.π.*, σσ. 295 – 411.

Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Τριαντάφυλλο Γεωργιάδη έχουμε 3 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Βλαδίμηρο Γίνη έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική, το οποίο είναι καταγεγραμμένο στην Αλβανική Γλώσσα, με Ελληνικούς χαρακτήρες.

Από τον Αχιλλέα Διαμαντάρα έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική, το οποίο αμφισβητεί ο Γ. Παχτικός αν είναι Δημοτικό. Έχουμε, επίσης, από τον ίδιο 1, ακόμα, Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Λεωνίδα Χ. Ζαχαριάδη έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ, του Αν. Μάλτου, έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική, το οποίο, είναι αξιοσημείωτο ότι, το τραγουδούσαν στον Βαλκανικό Πόλεμο.

Από τον Προκόπιο Μελά έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τον Χαρίλαο Ι. Παπαδόπουλο έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Ευρωπαϊκή Μουσική, το οποίο μετέγραψε σε Βυζαντινή ο Παναγιώτης Νικήτας.

Από τον Αντ. Παπαστράτο έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Γ. Παχτικού έχουμε 11 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική και 1 Δημοτικό Τραγούδι του Τριαντάφυλλου Γεωργιάδη, το οποίο μετέγραψε από την Ευρωπαϊκή Μουσική σε Βυζαντινή ο Γ. Παχτικός.

Τέλος, έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι από τον Γ. Παχτίκο, σε Ευρωπαϊκή Μουσική, το οποίο, σε άλλο τεύχος, είναι μετεγγραμμένο σε Βυζαντινή Μουσική.

Από τα 260 Δημώδη Ελληνικά Άσματα του Γ. Παχτίκου έχουμε 2 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την ανέκδοτη συλλογή του Ν. Ροδοσίνου έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική.

Από την συλλογή του Αστερίου Γ. Στερεού έχουμε 1 Δημοτικό Τραγούδι σε Βυζαντινή Μουσική. Επίσης, 2 τα οποία έστειλε ο ίδιος, σε Ευρωπαϊκή Μουσική, και δημοσιεύτηκαν, αργότερα, σε Βυζαντινή Μουσική.

Έχουμε 5 Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Μουσική, χωρίς να αναφέρεται η πηγή τους.

Τέλος, έχουμε σε Βυζαντινή Μουσική το «Έχε γεια καημένε κόσμε», παρμένο από το έργο του τυφλού ποιητού Περεσιάδη, αλλά δεν θεωρείται γνήσιο Δημοτικό Τραγούδι, ανήκει όμως, στο ρεπερτόριο του Σχολικού Τραγουδιού.

E.1.3. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «ΦΟΡΜΙΓΓΟΣ» ΜΟΥΣΙΚΟΝ

16. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «ΦΟΡΜΙΓΓΟΣ» ΜΟΥΣΙΚΟΝ, (ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ, Παύλου Βλαστού κ.λ.π.), 1906.

Το Παράρτημα «Φόρμιγγος» Μουσικόν³⁰», αρχίζοντας με απόσπασμα «Κρητική Μούσα» από τη Συλλογή Π. Βλαστού, Μουσικού εκ Ρεθύμνης, περιέχει **διακόσια ενενήντα δύο** (292) παραδοσιακά τραγούδια σε Βυζαντινή Παρασημαντική από ολόκληρο τον Ελληνισμό κι όχι μόνον από την Κρήτη. Δηλαδή από Κρήτη, νησιά, Μωρηά, Ρούμελη, Θεσσαλία, Μακεδονία, Ήπειρο, Θράκη, Ιωνία και Πόντο. Ουσιαστικά αποτελεί συμπλήρωμα του περιοδικού «ΦΟΡΜΙΓΞ».

Περιλαμβάνει Κρητικά Ορεινά (της τάβλας), Άσματα Δημώδη Κρητών, Χορικά Κρήτης, Έτερους χορούς (Χιώτικος, Ηλείου, Καλαματιανός), Κρητικό Γαμήλιο Ύμνο ή Υμέναιο και τέλος ένα Νανούρισμα από την Κρήτη.

Το Μουσικό Παράρτημα συνεχίζεται από μία άλλη, ανέκδοτη συλλογή του Χρ. Α. Σπηλιόπουλου, μουσικού από την Πάτρα, με 12 Δημώδη Άσματα του Χορού.

Από το Μουσικό Ταμείο του Δημ. Περιστερή με 7 Δημώδη Άσματα.

Από την ανέκδοτη συλλογή του Θεόδ. Αλεξόπουλου, με 3 Άσματα.

Από την Συλλογή του Κ. Α. Ψάχου, με 2 Άσματα.

Από την Ανέκδοτη Συλλογή του Θεόδ. Ι. Τσακάλογλου με 6 Άσματα.

Από την Ανέκδοτη Συλλογή του Γεωρ. Α. Ρήγα, με 2 Άσματα.

³⁰ Ρ ω μ α ν ο ύ, Κ α ί τ η, *όπ.π.*, σσ. 537 – 567.

Έχει, κατόπιν, Άσματα από την Πάτμο, τα οποία έχουν τονισθεί από τον Αρχιμανδρίτη Σερ. Παναγιωτίδη και είναι 3.

Έχει 1 Χασάπικο, το οποίο έχει εξηγηθεί από την Ευρωπαϊκή μουσική στην Παρασημαντική, από τον Βασίλειο Ν. Καμαράδο.

Και σε αυτό το σημείο έχουμε το τέλος των τευχών του Β΄ έτους, της Β΄ περιόδου.

Στην συνέχεια έχουμε Άσματα από την Β΄ περίοδο και το Ε΄ έτος, τα οποία είναι:

Από την Συλλογή του Θεόδ. Αλεξόπουλου, με 2 Άσματα.

Από την Συλλογή του Δ. Παπαδογιαννάκη, με 1 Άσμα.

Από την Συλλογή του Πανάγ. Νικήτα, με 4 Άσματα.

Από την Συλλογή του Νικολόπουλου, με 8 Άσματα.

1 Άσμα τονισθέν από τον Β. Ν. Καμαράδο.

Από τον Αχιλλέα Σ. Διαμαντάρα, 1 Δημώδες Άσμα από το Καστελλόριζο.

Από την Συλλογή του Γεωργίου Δ. Βάσιλα, με 5 Άσματα.

Από την Συλλογή του Κ. Πέτρου Φιλανθίδου, με 6 Δημώδη Χορικά Άσματα.

Από την Συλλογή του Θεοδώρου Ν. Τσακάλογλου, με 20 Δημώδη Χορικά Άσματα.

Από την Συλλογή του Κ. Πέτρου Φιλανθίδου, με 6 Δημώδη Χορικά Άσματα.

Από την Συλλογή Δημοτικών Μελών και Ασμάτων του Συμεών Α. Μανασσείδου, με 7 Άσματα.

Και σε αυτό το σημείο έχουμε το τέλος των τευχών του Δ΄ έτους, της Β΄

περιόδου.

Στην συνέχεια έχουμε 5 Δημόδη Γαμήλια Άσματα και Χορούς από τον Πόντο, και άλλα 8 με διάφορα θέματα, τονισθέντα από τον Τριαντ. Γεωργιάδη.

1 Δημόδες Άσμα από τον Δημ. Κωνσταντινίδη.

1 ακόμα Δημόδες Άσμα από Αρχαίο χειρόγραφο.

Τον πολυχρονισμό του Σουλτάνου.

Και συνεχίζουμε από την Συλλογή του Παν. Κ. Γεωργακόπουλου, με 7 Άσματα.

Από τον Γεώρ. Ρήγα έχουμε 2 Άσματα.

Από την Συλλογή του Χρ. Α. Σπυλιόπουλου, με 13 Άσματα.

Συνεχίζουμε με Δημόδη Άσματα Σκύρου, με 9 Άσματα.

Επιτραπέζια Άσματα, 5 τον αριθμό.

1 επαινετικό Άσμα των Φώτων.

Χορευτικά Άσματα, 3 τον αριθμό.

1 Νανούρισμα Χορευτικό.

1 Δημόδες Άσμα από την Θεσσαλία.

1 Θεσσαλικό Πασχάλιο Χορευτικό, σε δύο εκδοχές.

1 Δημόδες Κουλουριώτικο Άσμα.

1 Δημόδες Ψαριανό Άσμα.

Από την Συλλογή του Τριαντάφυλλου Ταμπά, με 6 Δημόδη Άσματα Μετσόβου.

Από την Συλλογή του Νικολάου Παπαγεωργίου, με 6 Δημόδη Άσματα και Χορούς.

Από την Συλλογή του Γεωργίου Βασιλά, με 7 Άσματα.

1 ύμνο από την Κύπρο, με μεταφορά στην Βυζαντινή Παρασημαντική από την Ευρωπαϊκή μουσική.

1 Άσμα επί τη Ανακηρύξει του Οθωμανικού Συντάγματος το 1908, τονισμένο από τον Αλέξανδρο Βυζάντιο.

Από την Συλλογή του Ευστ. Τσιανίδου, με 9 Άσματα.

Από την Συλλογή του Νικ. Τσιμπούκη, με 8 Άσματα.

Από το Μουσικό Ταμείο του Δημ. Περιστερή, με 8 Άσματα.

Από το Μουσικό Ταμείο του Κ. Α. Ψάχου, με 12 Άσματα.

Συνθέματα από τον Β΄ Διαγωνισμό του Μουσικού Παραρτήματος της «Φόρμιγγος» με 2 Άσματα.

Από την Συλλογή του Κ. Α. Ψάχου, με 1 Άσμα στα Τουρκικά.

Ο Πολυχρονισμός του Πρίγκηπα Γεωργίου της Ελλάδας κι άλλος ένας για τον Μητροπολίτη Κρήτης Ευμένιο.

1 Άσμα τονισμένο από τον Δαμασκηνό Πουλίτση.

16 Δημώδη Άσματα Πελοποννησιακά από τον Χρήστο Α. Σπηλιόπουλο,

1 Ύμνο στον Σύλλογο Φιλόμουσων Σκιάθου.

Από την Συλλογή του Κ. Α. Ψάχου, με 1 Άσμα.

Τρεις προκριθείσες συνθέσεις των Μουσικών Διαγωνισμάτων της «Φόρμιγγος».

Δύο προκριθείσες συνθέσεις του Β΄ Μουσικού Διαγωνισμού της «Φόρμιγγος».

Από την Συλλογή του Αχιλλέως Σπυρ. Διαμαντάρα, με 4 Γαμήλια Άσματα και άλλα 3, διάφορα, από το Καστελλόριζο.

Από την Συλλογή του Ν. Τσιμπούκη, με 7 Δημώδη Άσματα του Χορού.

Από την Συλλογή του Τριαντάφυλλου Ταμπά, με 13 Άσματα.

1 Δημώδες Γαμήλιο Άσμα από την Λέσβο.

Από την Συλλογή του Θεόδωρου Αλεξόπουλου, με 2 Άσματα.

Από την Συλλογή του Τριαντάφ. Γεωργιάδου, με 2 Άσματα.

Από την Συλλογή του Πέτρου Φιλανθίδου, με 12 Άσματα.

Από την Συλλογή του Χρήστου Σπηλιόπουλου, με 4 Άσματα.

Από την Συλλογή του Πανταλέοντος Ζωγράφου, με 7 Άσματα.

Από την Συλλογή, πάλι, του Πανταλέοντος Ζωγράφου, με 2 Άσματα από την Κύμη.

Από την Συλλογή του Στεργίου Μπουγιατζόπουλου, με 8 Αρχαία Άσματα από την Χαλκιδική της Μακεδονίας.

Από την Συλλογή του Χαρ. Παπανικολάου, με 7 Άσματα.

Από την Συλλογή του Στ. Κουτσογιαννόπουλου, με 6 Δημώδη Άσματα των ΛΑΖΩΝ.

1 Άσμα τονισμένο από τον Βασίλειο Καμαράδο.

Και τέλος, από την Συλλογή του Ευστρατίου Παπαγιάννη, με 6 Άσματα.

Ε.2. ΟΙ ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ, ΣΕ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ, ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ, ΚΑΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΗ ΣΕΙΡΑ.

Ε.2.1. ΒΙΒΛΙΑ

17. ΟΡΦΙΚΗ ΛΥΡΑ, Κλεοβούλου Κ. Αρτεμίδου, 1905.

Η *ΟΡΦΙΚΗ ΛΥΡΑ* του Κλεοβούλου Κ. Αρτεμίδου περιέχει **ογδόντα πέντε** (85) τραγούδια πατριωτικά και δημοτικά και διάφορα άλλα, γραμμένα στην Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Παρασημαντική, στα οποία προστέθηκε και ο εικοστός ψαλμός του Δαυΐδ³¹, μαζί με τον πολυχρονισμό της Βασιλικής Οικογένειας, και του ύμνου του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου. Είναι προς χρήση στα Γυμνάσια, στα Διδασκαλεία, στα Παρθεναγωγεία και για κάθε φιλόμουσο.

Η *ΟΡΦΙΚΗ ΛΥΡΑ* χωρίζεται σε τέσσερα μέρη, το α' περιέχει Εθνικά άσματα τριάντα τρία (33), το β' **Δημώδη τριάντα** (30), το γ' περιέχει Άσματα διάφορα είκοσι (20) και το δ' περιέχει άλλα δύο (2) άσματα μαζί με έναν (1) ψαλμό, **σύνολο ογδόντα έξι (86)**, δηλαδή.

Η *ΟΡΦΙΚΗ ΛΥΡΑ* **εξεδόθη το 1905 στην Αθήνα από το τυπογραφείο των καταστημάτων «Σπυρίδωνος Κουσουλίνου».**

³¹ Αρτεμίδης, Κλεόβουλος Κ., *Ορφική Λύρα*, Αθήνα 1905, σ. 183.

**18. ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΣΚΥΡΟΥ ΤΡΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ, ΕΝ ΤΗΣ
ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ, Κωνσταντίνου Αλ.
Ψάχου, 1910.**

Τα ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΣΚΥΡΟΥ ΤΡΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΕΝ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ του Κωνσταντίνου Αλ. Ψάχου, αποτελείται από **είκοσι τέσσερα** (24) συνολικά τραγούδια, δηλαδή: Δεκαεννέα Δημοτικά Τραγούδια από το νησί της Σκύρου³² [κώμοι (9), επιτραπέζια (5), επαινετικά (1), χορευτικά (2), το τραγούδι του Μάη και ένα νανούρισμα), τρία (3) από την Θεσσαλία, ένα (1) από το νησί της Σαλαμίνας και ένα (1) από το νησί των Ψαρών³³.] Είναι γραμμένα όλα, πρώτα, σε Βυζαντινή και κατόπιν σε Ευρωπαϊκή Παρασημαντική Μουσική. Στο βιβλίο αναφέρονται οι ήχοι των ασμάτων της Σύρου και οι ρυθμοί τους. Τα άσματα αφιερώνονται στον κύριο Εμμανουήλ Σαγκριώτη «*Επιθεωρητού των Σχολών της νήσου Ευβοίας*³⁴».

Τα ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΣΚΥΡΟΥ ΤΡΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΕΝ ΤΗΣ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ ΚΑΙ ΕΝ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ εξεδόθησαν το 1910 στην Αθήνα, από το τυπογραφείο των καταστημάτων «Σπυρίδωνος Κουσουλίνου», και κατόπιν από το βιβλιοπωλείο του Διονυσίου Νώτη Καραβία, στην Αθήνα και πάλι, το 1988.

³² Ψάχου, Κωνσταντίνου Αλ., *Δημώδη Άσματα Σκύρου Τρία Θεσσαλικά Εν της Σαλαμίνας και Εν των Ψαρών*, Αθήνα 1910, σ. 1.

³³ Ψάχου, Κωνσταντίνου Αλ., 1910, *ό.π.*, σ. 21.

³⁴ Πληροφορία από το εξώφυλλο του βιβλίου.

19. ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ, Κωνσταντίνου Αλ. Ψάχου, 1923.

Τα ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ του Κωνσταντίνου Αλ. Ψάχου είναι γραμμένα σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Παρασημαντική. Περιέχουν **πενήντα εννέα** (59) τραγούδια: Επιτραπέζια και Χορευτικά διάφορα (8), Χορευτικά – Ηρωϊκά – Γαμήλια – Ερωτικά κ.λπ. (49) και Μοιρολόγια (2). Στο παράρτημα που ακολουθεί μετά ταύτα, έχουμε δύο άσματα χωρίς Παρασημαντική, τα οποία τραγουδιούνται όπως κάποια άλλα, και κάποια δίστιχα. Ο συγγραφέας αναφέρει επίσης, το που κατεγράφη το κάθε τραγούδι και από ποιον υπαγορεύτηκε.

Τα ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ έχουν εκδοθεί με δαπάνη του Γορτυνιακού Συνδέσμου του Πειραιά, είναι η πρώτη συλλογή, στην Αθήνα από το ΤΥΠΟΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΣΦΑΙΡΑΣ» το 1923. Επίσης έχουμε και μία έκδοση από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ, στην Αθήνα το 2004.

20. 50 ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗΣ, Κωνσταντίνου Αλ. Ψάχου, 1928.

Τα 50 ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗΣ, από την ΣΥΛΛΟΓΗ ΩΔΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, είναι γραμμένα σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική. Αποτελούνται από τρία μέρη, στο πρώτο έχουμε άσματα Πελοποννήσου (22), στο δεύτερο Κρητικά άσματα (15) και χορούς (συρτός, πεντοζάλης, σούστα κ.ά.), στους οποίους υπάρχει και η

καταγραφή του μέρους της κρητικής λύρας, και στο τρίτο μέρος στο οποίο έχουμε εναρμόνιση των ασμάτων, από τον Βέλγο συνθέτη Αρμάντ Μαρσίκ (Armand Marsick). Στο βιβλίο αναφέρεται το ποιος απαγγέλει το τραγούδι, ακολουθούν λίγα θεωρητικά εξ αφορμής του κάθε τραγουδιού και εξηγήσεις για τις τυχόν άγνωστες λέξεις.

Τα *50 ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗΣ* έχουν εκδοθεί στην Αθήνα κι ανήκουν στην συλλογή του Ωδείου Αθηνών από τον ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ. Αναφέρεται το όνομα του Κωνσταντίνου Αλ. ΨΑΧΟΥ, με χρονολογία το 1928. Επίσης, υπάρχει έκδοση του 1930 από τον εκδότη ΚΩΣΤΑΚΙΩΤΗ ΛΑΜΠΡΟ, μία άλλη από τις εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗ και τέλος, μία του 2001 από τις εκδόσεις ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ.

21. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΜΩΡΗΑ, Σπυρίδωνος Δ. Περιστέρη, 1949.

Τα *ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΜΩΡΗΑ* του Σπυρίδωνος Δ. Περιστέρη περιλαμβάνουν συνολικά **εξήντα έξι** (66) τραγούδια και αποτελούνται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος έχουμε Δημοτικά Τραγούδια της Ηπείρου [Ιστορικά – Κλέφτικα – Του Χορού – Διάφορα – Μοιρολόγια (34)]. Στο δεύτερο μέρος έχουμε Δημοτικά Τραγούδια του Μωρηά [Του Τραπεζιού και του Χορού – Διάφορα (32)]. Όλα τα τραγούδια είναι γραμμένα, πρώτα, σε Βυζαντινή Παρασημαντική κι αμέσως μετά, σε Ευρωπαϊκή Παρασημαντική.

Στο βιβλίο αναφέρονται τα ονόματα των τραγουδιστών, από τους οποίους ο συγγραφέας έκανε την καταγραφή των τραγουδιών, ο τόπος και ο χρόνος καταγραφής τους και με ποιον ρυθμό τραγουδιούνται. Οι χοροί είναι διάφοροι όπως *τσάμικος, καλαματιανός, κουνητός, διπλός συρτός* κ.ά.

Τα *ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΜΩΡΗΑ* έχουν εκδοθεί, για πρώτη φορά, στην Αθήνα το 1949. Υπάρχει, επίσης, η έκδοση Τύποις Χ. Συνοδινού του 1950 και μία νεώτερη έκδοση από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΤΕΡΤΙΟΣ» στην Κατερίνη το 1994.

22. ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΑ, Θ. Καλλίνικου, 1951.

Η *ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΑ* του Θ. Καλλίνικου περιέχει **ογδόντα πέντε** (85) Δημοτικά τραγούδια από την Κύπρο σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική. Αποτελείται από τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος έχουμε Δημοτικά Τραγούδια του τραπεζιού (14), στο δεύτερο μέρος έχουμε Δημοτικά Τραγούδια του τραπεζιού, του χορού και διάφορα (15), στο τρίτο μέρος έχουμε Δημοτικά τραγούδια με παραλλαγές με αναφορά στο είδος του χορού όπου χορεύονται (17) και στο τέταρτο μέρος έχουμε νανουρίσματα, μοιρολόγια, κωμικά, ποιητάρικα και διάφορα (39).

Στο βιβλίο, αμέσως μετά την Βυζαντινή καταγραφή, ακολουθεί η Ευρωπαϊκή. Αναγράφεται, επίσης, ο τραγουδιστής, από τον οποίο ο συγγραφέας του βιβλίου κατέγραψε το κάθε τραγούδι, η ηλικία του τραγουδιστή, ο τόπος κι η χρονολογία καταγραφής του τραγουδιού.

Η *ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΑ* έχει εκδοθεί στην Λευκωσία της Κύπρου, το 1951.

23. ΔΗΜΩΔΗ ΑΣΜΑΤΑ, Γεωργίου Α. Ρήγα, 1958.

Τα *Δημώδη Άσματα* του Γεωργίου Α. Ρήγα είναι ένα βιβλίο το οποίο περιέχει Δημοτικά τραγούδια καταγεγραμμένα στην Βυζαντινή Παρασημαντική και στην Ευρωπαϊκή Παρασημαντική.

Το Α΄ τεύχος αποτελείται συνολικά από **εκατόν εξήντα ένα** (161) τραγούδια, και αναλύονται ως εξής:

1^{ον}. Κυρίως Άσματα, δηλαδή από: α΄ άσματα Συναφή προς τας εορτάς και έθιμα, ανάμεσα σε άλλα, αυτά που είναι καταγεγραμμένα στην Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Μουσική είναι είκοσι πέντε (25), β΄ Της Αγάπης, γ΄ του Γάμου που είναι εκατόν πέντε (105), δ΄ της Ξενιτειάς - τρία (3), ε΄ Επαινετικά, στ΄ Του Τραπεζιού, ζ΄ Μοιρολόγια [μόνο ένα (1)], η΄ Κλέφτικα - έξι (6), θ΄ Ιστορικά - δύο (2), ι΄ Σατυρικά - πέντε (5), ια΄ Γνωμικά, ιβ΄ Θρησκευτικά [μόνον ένα (1)].

2^{ον}. Από Διηγηματικά Άσματα - τρία (3), από Παραλογές - έξι (6) και ένα (1) με άλλη μελωδία, συνολικά επτά (7) και τέλος, β΄ Ρίμες - τρία (3).

Τα *Δημώδη Άσματα* του Γεωργίου Α. Ρήγα εκδόθηκαν το 1958, στην Θεσσαλονίκη ως Παράρτημα του περιοδικού «Ελληνικά - Σκιάθου Λαϊκός πολιτισμός, τεύχος α΄.»

24. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΙΒΗΡΩΝ, BERTRANT BOUVIER, 1960.

Τα *ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ
ΙΒΗΡΩΝ* του Μπεντράν Μπουβιέ (Bertrant Bouvier) είναι ένα έργο που

εξεδόθη με την βοήθεια της Ε. Γ. Καρτάλη και αποτελείται από **δεκατρία** (13) Δημοτικά τραγούδια σε Βυζαντινή Παρασημαντική. Σημειώνεται ότι τα τραγούδια αυτά δεν είναι καταγεγραμμένα με την Νέα Μέθοδο. Το βιβλίο, στην αρχή του, έχει φωτογραφίες, από το χειρόγραφο. Το χειρόγραφο ανακαλύφθηκε από τον Σπ. Λάμπρο, το 1880.

Έχουμε συνολικά 13 φωτογραφίες και 13 κείμενα. Υπάρχουν τα λόγια καθαρά ανά φωτογραφία και κατόπιν καταγράφονται σχόλια για κάθε ένα από τα τραγούδια. Στα Πανομοιότυπα, υπάρχει προσπάθεια να καθαρογραφούν τα τραγούδια στην Βυζαντινή Παρασημαντική.

Τα *ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΙΒΗΡΩΝ* εξεδόθησαν το 1960 στην Αθήνα από τις εκδόσεις του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών.

25. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ, Ανδρέου Π. Ντάκουλα, 1961.

Τα *ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ, ΕΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗΝ ΣΗΜΕΙΟΓΡΑΦΙΑΝ*, του Πλωτάρχου ΔΙΑΧ. Β. Ν. ε.α. ΑΝΔΡΕΟΥ Π. ΝΤΑΚΟΥΛΑ, αποτελούνται από **εκατόν σαράντα ένα** (141) Δημοτικά τραγούδια σε Βυζαντινή Παρασημαντική. Τα τραγούδια χωρίζονται σε έξι μέρη: α' Χοροί Κλέφτικοι (τριάντα χοροί), β' Χοροί Βλάχικοι (εννέα χοροί), γ' Χοροί Κεφαλληνίας (δύο χοροί), δ' Χοροί Συρτοί (Καλαματιανοί) (πενήντα δύο χοροί), ε' Ρυθμικά Επιτραπέζια (είκοσι επτά επιτραπέζια) και στ' Επιτραπέζια ελεύθερα ρυθμού (πενήντα ένα επιτραπέζια).

Στην αρχή του βιβλίου έχουμε μία μικρή εισαγωγή από τον συγγραφέα Ανδρέα Π. Ντάκουλα, «Αντί Προλόγου» όπως την αναφέρει, και κατόπιν έχουμε τα Δημοτικά Τραγούδια με Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία, σε συνεπτυγμένο ρυθμό, όπου καταγράφεται, σε κάθε τραγούδι, ο ήχος του και ο ρυθμός του. Κατόπιν καταγράφονται και οι στίχοι του τραγουδιού. Στο τέλος του βιβλίου υπάρχει ένα θεωρητικό κεφάλαιο με τίτλο ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙ ΡΥΘΜΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ, όπου εξηγούνται οι ρυθμοί και οι πόδες των Δημωδών Ασμάτων.

Τα ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ, **εξεδόθησαν** το 1961 στην Αθήνα και υπάρχει κι άλλη μία έκδοση του 1962.

26. ΜΕΛΩΔΙΑΙ ΔΗΜΩΔΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ, Οδ. Λαμψίδου συλλογαί Δ. Κουτσογιαννοπούλου, Ξ. Ακογλου, Τρ. Γεωργιάδου, 1977.

Οι ΜΕΛΩΔΙΑΙ ΔΗΜΩΔΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ, με την επιμέλεια του Οδ. Λαμψίδου, αποτελούνται από τρεις συλλογές με **διακόσια ογδόντα τρία** (283) Δημοτικά τραγούδια και χορούς των Ελλήνων του Πόντου των:

Δ. Κουτσογιαννοπούλου [Θεωρία της Ποντιακής Μουσικής, πενήντα (50) τραγούδια, στα οποία αναφέρονται τα ονόματα αυτών που τα υπαγόρευσαν, η χρονολογία (από το 1921 ως το 1937), ο τόπος καταγραφής των τραγουδιών και η συνοδεία της Ποντιακής Λύρας. Είναι γραμμένα, στην αρχή, σε Βυζαντινή Παρασημαντική και κατόπιν τα τραγούδια είναι γραμμένα και σε Ευρωπαϊκή Παρασημαντική],

Ξ. Άκογλου (Από τον Α΄ τόμο του έργου του έχουμε είκοσι εννέα (29) τραγούδια και από τον Β΄ τόμο έχουμε πενήντα έξι (56) τραγούδια, ανάμεσα στα οποία έχουμε λίγα Βυζαντινά μέλη)

και Τρ. Γεωργιάδου με εκατόν σαράντα οκτώ (148) τραγούδια.

Οι συλλογές δημοσιεύονται με φωτομηχανική ανατύπωση, η του Κουτσογιαννοπούλου και του Γεωργιάδου από χειρόγραφο τους και η του Άκογλου από το έργο του «*Λαογραφικά Κοτυώρων*³⁵».

Οι *ΜΕΛΩΔΙΑΙ ΔΗΜΩΔΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ* εξεδόθησαν το 1977 στην Αθήνα, από τις Εκδόσεις Επιτροπή Ποντιακών Μελετών.

27. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΟΝΙΑΚΟΥ ΔΩΡΙΔΟΣ, Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, 1978.

Τα *ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΟΝΙΑΚΟΥ ΔΩΡΙΔΟΣ* του Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, είναι **ογδόντα οκτώ** (88) δημοτικά τραγούδια από την περιοχή του Κονιάκου Δωρίδος και ως προς το περιεχόμενο είναι: *Ακριτικά τραγούδια* (4), *Ιστορικά και Κλέφτικα* (22), *Ληστρικά* (4), *Παραλογές* (10), *της Αγάπης* (27), *του Γάμου* (14), *Κάλαντα και ο Θρήνος της Μεγάλης Παρασκευής* (5) και *Περιγελαστικά* (2). Τα τραγούδια καταγράφονται πρώτα στην Βυζαντινή Μουσική και κατόπιν στην Ευρωπαϊκή Μουσική. Καταγράφεται επίσης και ο τραγουδιστής που είπε το τραγούδι.

³⁵ Λ α μ ψ ί δ η ς, Οδ., *Μελωδίαι Δημοδών Ασμάτων και Χορών των Ελλήνων του Πόντου*, Αθήνα 1977, σ. 5.

Τα *ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΟΝΙΑΚΟΥ ΔΩΡΙΔΟΣ* *εξεδόθησαν* το 1978 στην Αθήνα. Υπάρχει και άλλη, παλαιότερη έκδοση του 1967, στην Αθήνα πάλι, όπως αναγράφεται στο βιβλίο «Ακριτικά τόμος Α΄».

28. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, Σίμωνος Ι. Καρά, 1979.

Τα *Δημοτικά τραγούδια Θεσσαλίας* του Σίμωνος Καρά, σε Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία, αποτελούνται από **είκοσι δύο** (22) Δημοτικά Τραγούδια, από τις εξής περιοχές:

1^{ον} Από Θεσσαλία: Άγιος Δημήτριος Ελασσόνας, Δεσκάτη (Ελασσόνα), Τσαριτσάνη Ελασσόνας, Καλομοίρα (Καλαμπάκα), Κανάλια Καρδίτσας, Λαύκος (Πήλιο), Παλαιομονάστηρο (Τρίκαλα - Θεσσαλία).

Και 2^{ον} Από Χαλκιδική: Παλιούρι.

Τα *Δημοτικά τραγούδια Θεσσαλίας* *εξεδόθησαν* το 1979 στην Αθήνα, από τον Σύλλογο προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής του ιδίου του συγγραφέα.

29. ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, Σίμωνος Ι. Καρά, 1981.

Η *ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος*, του

Σίμωνος Ι. Καρα, περιέχει **εκατόν ένα** (101) Δημοτικά Τραγούδια και χωρίζεται σε δύο τεύχη. Το Α΄ Τεύχος περιλαμβάνει Βυζαντινά μέλη και Δημοτικά Τραγούδια καταγεγραμμένα με Βυζαντινή Παρασημαντική, στους διατονικούς ήχους (82 Δημοτικά Τραγούδια στο «Μαλακόν Διάτονον Γένος» και 19 Δημοτικά Τραγούδια στο «Σκληρόν Διάτονον Γένος»).

Το Β΄ Τεύχος δεν περιλαμβάνει, μόνον, τους χρωματικούς ήχους, έχουμε και κάποια συνέχεια των Διατονικών από το Α΄ τεύχος (8 τραγούδια στο «Μαλακόν Διάτονον Γένος» και 5 στο «Σκληρόν Διάτονον Γένος»). Κατά συνέπεια το Β΄ Τεύχος περιλαμβάνει κυρίως, τους διατονικούς ήχους ως εξής: 23 Δημοτικά Τραγούδια στο «Χρώμα Μαλακόν» και 32 Δημοτικά Τραγούδια στο «Χρώμα Σκληρόν».

Στα δύο αυτά τεύχη, τα Δημοτικά Τραγούδια καταγράφονται κατά ήχο, περιοχή και περιεχόμενο. Η καταγραφή είναι χειρόγραφη.

Η *ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος* εξεδόθη το 1981 στην Αθήνα, από τον ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ.

30. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΚΟΥΡΑΣ – ΦΕΝΕΟΥ, Λύρα Μιχ. Κωνσταντίνου, 1982.

Τα *Δημοτικά τραγούδια Γκούρας – Φενεού* είναι γραμμένα από τον Λύρα Μιχ. Κωνσταντίνο, ο οποίος είναι δάσκαλος. Σε κάποια από τα τραγούδια έχει γίνει μεταγραφή σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Μουσική

Σημειογραφία υπό Κ. Ι. Μάρκου. «Αποτελούνται από: Παραλογές, Ακριτικά, Ποιμενικά, Ληστρικά, του Κάτω Κόσμου, Κάλαντα, του Γάμου, της Αποκριάς, Μοιρολόγια...». Στο βιβλίο περιέχονται 28 τραγούδια από την ευρύτερη περιοχή³⁶.

Το σύνολο των τραγουδιών είναι **εκατό** (100). Και είναι ως εξής: *Ακριτικά (1), Παραλογές (7), Ιστορικά Κλέφτικα (9), Της Αγάπης (23), Ξενητειάς (6), Ποιμενικά (5), Ληστρικά (4), Κάτω Κόσμου (3), Διάφορα (10), Κάλαντα (3), Τα Έθιμα του Γάμου και τα Τραγούδια (13), Τα Έθιμα της Αποκριάς και τα Τραγούδια (3), Άλλα Ευτράπελα (8), Μοιρολόγια (5) και Άλλα Συνηθισμένα και Γνωστά Τραγούδια.*

Το βιβλίο, στην αρχή, έχει Πρόλογο και Εισαγωγή, στην οποία Εισαγωγή αναγράφονται όσα πρόσωπα βοήθησαν για να καταγραφούν τα τραγούδια και τα ονόματα των οργανοπαικτών της περιοχής του Φενεού. Υπάρχει Ευρετήριο των προσώπων και των τραγουδιών που τραγούδησαν. Καταγράφονται όλα τα τραγούδια (100) με τους στίχους τους και στο τέλος υπάρχει η καταγραφή 27, μόνον, τραγουδιών σε Βυζαντινή πρώτη και κατόπιν σε Ευρωπαϊκή Μουσική Σημειογραφία από τον Κ.Ι. Μάρκο. Σημειώνεται, επίσης, αν με τον σκοπό του τραγουδιού τραγουδιούνται και άλλα τραγούδια της συλλογής. Αναγράφεται ο σκοπός του τραγουδιού, αν είναι καθιστικό το τραγούδι και η ρυθμική του αγωγή και στην Ευρωπαϊκή Μουσική (Moderato κλπ).

Τα *Δημοτικά τραγούδια Γκούρας – Φενεού*, του Λύρα Μιχ. Κωνσταντίνου, έχουν εκδοθεί στην Αθήνα το 1982.

³⁶ Κανελλόπουλος, Βασίλειος Ε., *Τα Δημοτικά Τραγούδια του Μοριά σε έντυπες εκδόσεις με Βυζαντινή Παρασημαντική*, Η πηγή αναφέρεται σε Πτυχιακή Εργασία, Αθήνα 2020, σελ. 10.

**31. ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν
Μέρος, ΕΤΟΣ Γ΄, Σίμωνος Ι. Καρά, 1984.**

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, ΕΤΟΣ Γ΄ του Σίμωνος Ι. Καρά, περιέχει **διακόσια τριάντα δύο (232)** τραγούδια και χωρίζεται σε δύο Τεύχη. Το Α΄ Τεύχος περιλαμβάνει τους κυρίους ήχους και το Β΄ τους πλαγίους. Αναλυτικότερα στο Α΄ τεύχος έχουμε: 29 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Α΄ ήχο, 28 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Β΄ ήχο, 25 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Γ΄ ήχο και 30 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Δ΄ ήχο.

Στο Β΄ τεύχος έχουμε: 28 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Α΄ ήχο, 24 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Β΄ ήχο, 5 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Δ΄ ήχο (του σκληρού χρώματος), 5 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Δ΄ ήχο (του σκληρού χρώματος), 4 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Δ΄ ήχο (του σκληρού χρώματος), 19 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Βαρύ ήχο (του σκληρού διατόνου), 11 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Βαρύ ήχο (του μαλακού διατόνου) και 24 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Δ΄ ήχο.

Στα δύο αυτά Τεύχη, καταγράφονται με Εκκλησιαστική μουσική τα Εθνικά τραγούδια κατά ήχο, περιοχή και περιεχόμενο. Η καταγραφή είναι χειρόγραφη.

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, εξεδόθη το 1984 στην Αθήνα, από τον ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ.

**32. ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν
Μέρος, ΕΤΟΣ Δ΄, Σίμωνος Ι. Καρά, 1985.**

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος, ΕΤΟΣ Δ΄ του Σίμωνος Ι. Καρά, περιέχει **διακόσια είκοσι ένα** (221) τραγούδια και χωρίζεται σε δύο τεύχη. Το Α΄ τεύχος περιλαμβάνει τους κυρίους ήχους και το Β΄ τους πλαγίους.

Αναλυτικότερα στο Α΄ τεύχος έχουμε: 11 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Α΄ ήχο, 6 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Β΄ ήχο, 6 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Γ΄ ήχο, 47 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Δ΄ ήχο.

Στο Β΄ τεύχος έχουμε: 37 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Α΄ ήχο, 24 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Β΄ ήχο, 9 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Δ΄ ήχο (του σκληρού χρώματος), 27 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Βαρύ ήχο, 14 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον Βαρύ ήχο (τον μαλακό), 24 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Δ΄ ήχο, 13 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον πλ. Δ΄ ήχο (χρωματικό) και 3 Εθνικά Τραγούδια όπου ανήκουν στον λέγετο (του σκληρού χρώματος).

Στα δύο αυτά Τεύχη, καταγράφονται, με Εκκλησιαστική μουσική, τα Εθνικά τραγούδια κατά ήχο, περιοχή και περιεχόμενο. Η καταγραφή είναι χειρόγραφη.

Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Πρακτικόν Μέρος
εξεδόθη το 1985 στην Αθήνα, από τον ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ.

**33. ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, Αριστοτέλη Παν. Βρέλλη, 1985.**

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, του Αριστοτέλη Παν. Βρέλλη, είναι μία έρευνα πάνω στην Ηπειρωτική μουσική. Περιέχει μουσικές παραλλαγές των Δημοτικών Τραγουδιών των Ιωαννίνων, πρώτα σε Ευρωπαϊκή και κατόπιν σε Βυζαντινή μουσική. Αναφέρεται ο τρόπος εκτέλεσης των δημοτικών τραγουδιών, πόση είναι η φωνητική τους έκταση και άλλα θεωρητικά θέματα.

Το σύνολο των τραγουδιών είναι **δέκα** (10): 6 ερωτικά, 1 του γάμου, 1 ιστορικό, 1 παραλογή, 1 σατυρικό. Η καταγραφή είναι χειρόγραφη.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ **εξεδόθη** το 1985 στα Ιωάννινα.

34. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ α' Γυμνασίου, 1989.

Ο Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων εξέδωσε το βιβλίο για την Α' Γυμνασίου *Εισαγωγή στη Μουσική α' Γυμνασίου*, όπου δημοσιεύονται **σαράντα τρία** (43) Δημοτικά τραγούδια από διάφορες κατονομαζόμενες πηγές (σσ. 19 – 100).

Η έκδοση του βιβλίου για την Α' Γυμνασίου *Εισαγωγή στη Μουσική α' Γυμνασίου* έγινε στην Αθήνα το 1989.

35. ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΣΤΗΝ ΚΑΛΥΜΝΟ, Γεωργίου Χατζηθεοδώρου, 1989.

Τα τραγούδια και σκοποί στην Κάλυμνο του Γεωργίου Χατζηθεοδώρου αποτελούνται από **εκατόν εξήντα τρία** (163) τραγούδια και **πέντε** (5) οργανικά από το νησί της Καλύμνου, καταγεγραμμένα, στο πρώτο μέρος, σε Ευρωπαϊκή μουσική και, στο δεύτερο μέρος, σε Βυζαντινή Παρασημαντική.

Στο βιβλίο έχουμε τις εξής ενότητες: *Ακριτικά* (8), *Ιστορικά* (4), *Παραλογές ή Αφηγηματικά Τραγούδια* (23), *Ερωτικά Κοινωνικά Πολύστιχα* (16), *Λατρευτικά* (18), *Τραγούδια του γάμου* (11), *Α΄ Σκοποί Καθιστικοί* (29), *Β΄ Σκοποί Χορευτικοί* (21), *Θαλασσινά* (11), *Βοσκαρουϊστικά ή Βοσσικάτα* (7), *Σατυρικά* (7), *Καλημερίσματα* (2), *Μοιρολόγια* (2), *Νανουρίσματα* (7), *Παιδικά* (7) και *Σκοποί Οργανικοί* (9). Τέλος υπάρχουνε και τα Δίστιχα Καλύμνικα.

Επίσης, καταγράφεται ο ερμηνευτής των τραγουδιών, το επάγγελμα κι η ηλικία του, η ημερομηνία και ο τόπος εγγραφής των τραγουδιών.

Τα τραγούδια και σκοποί στην Κάλυμνο εξεδόθησαν το 1989 στην Κάλυμνο, από την ΣΕΙΡΑ ΑΥΤΟΤΕΛΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ.

36. 108 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 1990.

Τα 108 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια του Πάνου Ι. Παντελόπουλου, όπως περιγράφει κι ο τίτλος, αποτελούνται από **εκατόν**

οκτώ (108) Ελληνικά Παραδοσιακά Τραγούδια. Ανάμεσα σε αυτά τα τραγούδια, υπάρχουν και κάποια των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς, διάφορα Κάλαντα, υπάρχουν όμως και άλλου είδους τραγουδιών, όπως Πατριωτικά και ο Εθνικός μας Ύμνος. Έχουν καταγραφεί όλα σε Βυζαντινή Σημειογραφία.

Τα *108 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια* εξεδόθησαν τον Μάιο του 1990 στην Πάτρα.

**37. 124 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ,
Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 1990.**

Τα *124 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια* του Πάνου Ι. Παντελόπουλου, αποτελούνται από **εκατόν είκοσι τέσσερα** (124) Ελληνικά Παραδοσιακά Τραγούδια. Ανάμεσα σε αυτά τα τραγούδια, υπάρχουν και κάποια των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς, διάφορα κάλαντα, πατριωτικά και ο Εθνικός μας Ύμνος. Έχουν καταγραφεί όλα σε Βυζαντινή Σημειογραφία.

Τα *124 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια* εξεδόθησαν το 1990 στην Πάτρα.

38. ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΑΣ³⁷, Ευαγγέλου Γ. Πλακιά, 1991.

Τα τραγούδια μας του Ευαγγέλου Γ. Πλακιά, είναι ένα βιβλίο εξ ολοκλήρου χειρόγραφο, το οποίο εκδόθηκε διαδικτυακά στην Άρτα, το 1991 κι περιέχει **εκατόν ένα** (101) τραγούδια καταγραμμένα σε Βυζαντινή Παρασημαντική (χειρογράφως κι αυτή) με τους αντίστοιχους στίχους. Το βιβλίο συνοδεύεται από κασσέτα καταγραμμένη από τον ίδιο τον συγγραφέα.

Το βιβλίο *Τα τραγούδια μας* **εξεδόθησαν** το 1991, από τον ίδιο τον συγγραφέα, στην Άρτα.

39. 175 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 1993.

Τα 175 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια του Πάνου Ι.

³⁷ Π λ α κ ι ά, Ε υ ά γ γ ε λ ο υ, *Τα τραγούδια μας*, Άρτα 1991, διαθέσιμο στο:

<http://www.imartis.gr/%CF%80%CE%BD%CE%B5%CF%85%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BA%CE%AD%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF/%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CF%84%CE%AE-%CF%87%CE%BF%CF%81%CF%89%CE%B4%CE%AF%CE%B1-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82/%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%8D%CE%B4%CE%B9%CE%B1/book/17/1.html?page=1>.

Παντελόπουλου, αποτελούνται από **εκατόν εβδομήντα πέντε** (175) Ελληνικά Παραδοσιακά Τραγούδια.

Τα *175 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια* εξεδόθησαν το 1993 στην Πάτρα.

40. ΚΑΘΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΩΖΟΠΟΛΗΣ, ΧΟΡΕΥΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ, Παντελή Καβακόπουλου, 1993.

Τα *ΚΑΘΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΩΖΟΠΟΛΗΣ, ΧΟΡΕΥΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ*, του Παντελή Καβακόπουλου, αποτελούνται από **εκατόν δέκα** (110) Δημοτικά τραγούδια και χωρίζονται σε τρία μέρη.

Στο Α΄ μέρος υπάρχει το υλικό σαράντα επτά (47) Καθιστικών Τραγουδιών της Σωζόπολης. Τα συγκεκριμένα τραγούδια έχουν καταγραφεί, στην αρχή, μόνον ως κείμενα, κατόπιν με Βυζαντινή Παρασημαντική, (χειρόγραφη καταγραφή, όπου αναγράφεται ο ήχος και ο ρυθμός κάθε τραγουδιού) και τέλος με Ευρωπαϊκή Μουσική, για αυτούς που δεν γνωρίζουν την Βυζαντινή Μουσική.

Στο Β΄ μέρος υπάρχει το υλικό των Χορευτικών της Θράκης, είναι εξήντα τρία (63) τον αριθμό, με γενικές πληροφορίες γι' αυτά, κατόπιν καταγράφονται μόνον ως κείμενα και στο τέλος έχουμε τα μουσικά κείμενα του χορού, μόνον, στην Ευρωπαϊκή Μουσική.

Στο Γ΄ μέρος υπάρχει το υλικό των Χορευτικών βηματισμών της Δυτικής Θράκης.

Τα *ΚΑΘΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΩΖΟΠΟΛΗΣ, ΧΟΡΕΥΤΙΚΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ*

εξεδόθησαν το 1993 στην Θεσσαλονίκη. Η Έκδοση έγινε από το Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου.

41. ΜΟΥΣΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ, Αριστοτέλη Παν. Βρέλλη, 1993.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ του Αριστοτέλη Παν. Βρέλλη αποτελείται από παραλλαγές Δημοτικών τραγουδιών των Ιωαννίνων σε Ευρωπαϊκή και Βυζαντινή Μουσική. Περιλαμβάνει 4 μεταγραφές Βυζαντινών μελών στο πεντάγραμμο και δεκαέξι (16) τραγούδια, από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, καταγεγραμμένα σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική.

Η καταγραφή γίνεται με τον εξής τρόπο: Μία σειρά βυζαντινής μουσικής και από κάτω υπάρχει μία σειρά Ευρωπαϊκής μουσικής. Επιπλέον, έχουμε και συνοδευτικά σχόλια για τη μουσική και τους στίχους. Τέλος, αναφέρεται ποιος έχει κάνει την καταγραφή, η οποία είναι χειρόγραφη.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ εξεδόθη το 1993 στα Ιωάννινα.

42. ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΑΠΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ, Δέσποινα Β. Μαζαράκη, 1993.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΑΠΟ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ της Δέσποινας Β. Μαζαράκη είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση, καθώς αποτελεί καθαρογραφή τραγουδιών τα οποία βρέθηκαν στα αγιορείτικα χειρόγραφα σε Παλαιά Μέθοδο.

Στα **δεκατέσσερα** (14) Τραγούδια, που περιέχει, αναγράφεται η ιστορία των Τραγουδιών και τα μουσικά τους κείμενα. Αμέσως μετά, παρατίθενται τα πανομοιότυπα και έχουμε και την ρυθμική των τραγουδιών. Εκδίδεται, επίσης, μια εξήγησή τους σε πεντάγραμμο. Στο τέλος υπάρχει ένα Θεωρητικό μέρος (το οποίο αφορά την Παπαδική, την Ορθογραφία, τα Μελίσματα και την Εξήγησή τους σε πεντάγραμμο).

Η *ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΑΠΟ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ* είναι η δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση του 1993, στην Αθήνα, από τον Μουσικό Οίκο, Φίλιππο Νάκα,.

43. ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, Α΄, Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, 1995.

Τα *ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ*, σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία, Α΄ τόμος, του Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, είναι γραμμένα σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Στην αρχή του βιβλίου βρίσκουμε στοιχεία για τα Ακριτικά τραγούδια, τα οποία προέρχονται από διάφορες περιοχές της Ελλάδας³⁸. Τα τραγούδια είναι συνολικά **εκατόν είκοσι πέντε** (125) και είναι καταγεγραμμένα

³⁸ Μάρκος, Κωνσταντίνος Ι., *Ακριτικά Δημοτικά Τραγούδια, Α΄*, Αθήνα 1995, σ.1.

στην Βυζαντινή σημειογραφία και αμέσως από κάτω στην Ευρωπαϊκή μουσική.

Τα Τραγούδια προέρχονται από διάφορες περιοχές: *Ανατολική Θράκη (1), Δωδεκάνησος (10), Δωρίδα (8), Δωρίδα (Κονιάκος) (3), Ήπειρος (3), Θεσσαλία (3), Θράκη (9), Καππαδοκία Μ. Ασίας (1), Κρήτη (23), Κύπρος (2), Μακεδονία (6), Μικρά Ασία (4), Μέγαρα (1), Νησιά (1), Πελοπόννησος (10), Πόντος (21), Σκιάθος (1), Στερεά Ελλάδα (17) και Χίος (1).*

Σημειώνεται, επίσης, ο ήχος τους: Από τον Α΄ ήχο έχουμε 63 τραγούδια, από τον Β΄ 4, τον Γ΄ 9, τον Δ΄ 10, τον πλ. Α΄ 15, τον πλ. Β΄ 7, τον Βαρύ 1 και τον πλ. Δ΄ 17.

Ο ρυθμός τους είναι: Ο Τετράσημος, ο οποίος περιλαμβάνει 68 τραγούδια, ο Πεντάσημος 6, ο Εξάσημος 18, ο Επτάσημος 8, ο Εννεάσημος 13 και ο Ελεύθερος 13.

Υπάρχει, επιπλέον, σε Ευρωπαϊκή Μουσική, μία σχετική ανάλυση, με τις ρυθμικές μορφές και τους πόδες των τραγουδιών. Σε κάθε τραγούδι αναφέρεται ο ήχος, ο ρυθμός και το είδος του χορού όπου ανήκει το τραγούδι, αν αυτό είναι χορευτικό. Τέλος, είναι αξιοσημείωτο ότι κάποια τραγούδια καταγράφονται περισσότερο από μία φορά, λόγω του ότι προέρχονται από διαφορετικές περιοχές.

Τα *ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ* εξεδόθησαν την 1^η Ιανουαρίου 1990 στην Αθήνα, από τις εκδόσεις ΠΑΡΟΥΣΙΑ, υπάρχει επίσης, έκδοση του 1995 στην Αθήνα (σε δύο τόμους) και άλλη μία, του Μαρτίου, του 1999 από τις εκδόσεις, πάλι, Παρουσία.

44. ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, Β΄, Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, 1995.

Τα *ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ*, σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία, Β΄ τόμος, του Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, είναι γραμμένα σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Στην αρχή του βιβλίου αναγράφονται πληροφορίες για τα Ακριτικά τραγούδια.

Τα τραγούδια, σε αυτόν τον δεύτερο τόμο, είναι **ογδόντα πέντε** (85) κι είναι γραμμένα, πρώτα, στην Βυζαντινή Σημειογραφία και, εν συνεχεία, στην Ευρωπαϊκή μουσική.

Παρέχονται σημαντικές πληροφορίες για επιμέρους χαρακτηριστικά, όπως ότι προέρχονται από διάφορες περιοχές: *Από την Στερεά Ελλάδα έχουμε 24, την Πελοπόννησο 7, την Θεσσαλία 3, την Ήπειρο 4, την Μακεδονία 7, την Θράκη 4, τα Νησιά 7, την Κρήτη 15, την Μικρά Ασία 4 και τον Πόντο 9.*

Σημειώνεται, επίσης, ο ήχος τους: Από τον Α΄ ήχο έχουμε 41 τραγούδια, τον Β΄ 2, τον Γ΄ 5, τον Δ΄ 3, τον πλ. Α΄ 3, τον πλ. Β΄ 13, τον Βαρύ 1 και τον πλ. Δ΄ 16.

Ο ρυθμός τους είναι: Ο Τετράσημος, ο οποίος περιλαμβάνει 45 τραγούδια, ο Πεντάσημος 5, ο Εξάσημος 5, ο Επτάσημος 14, ο Εννεάσημος 5 και ο Ελεύθερος 11.

Τα *ΑΚΡΙΤΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ* εξεδόθησαν την 1^η Ιανουαρίου 1990 στην Αθήνα, από τις εκδόσεις ΠΑΡΟΥΣΙΑ, υπάρχει επίσης, έκδοση του 1995 στην Αθήνα (σε δύο τόμους) και άλλη μία, τον Μάρτιο του 1999, από τις εκδόσεις, πάλι, ΠΑΡΟΥΣΙΑ.

**45. 170 ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, Δημ.
Κυριακοπούλου, 1992.**

Τα 170 ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ του Δημητρίου Κ. Κυριακοπούλου (με Εισαγωγικές Σημειώσεις, Κατάταξη, Σχόλια από τον Τάσο Αθ. Γριτσόπουλο) αποτελούνται από **εκατόν εβδομήντα** (170) τραγούδια από την περιοχή της Γορτυνίας. Τα Δημοτικά, αυτά, τραγούδια έχουν ηχογραφηθεί από ηλικιωμένους ανθρώπους επί 15 έτη, και κατόπιν κατεγράφησαν στην Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Σημειογραφία.

Στην αρχή του βιβλίου αναφέρονται στοιχεία για την Γορτυνιακή Παράδοση, γίνονται παρατηρήσεις κατά το είδος των τραγουδιών, καταγράφονται μουσικές σημειώσεις που αφορούν τους ρυθμούς των Δημοτικών μας, γενικώς, τραγουδιών (επτάσημος, εννεάσημος κ.λ.π.) και τέλος, αναγράφονται οι κλίμακες της Βυζαντινής Μουσικής.

Τα Δημοτικά Τραγούδια της συλλογής καταγράφονται ως εξής: 94 τραγούδια της Ζωής και του Κόσμου (της Αγάπης 60, Γαμήλια 5, της Ξενητείας 6, Γνωμικά 19, Σατυρικά 4) και 74 Αφηγηματικά (Ιστορικά 6, Ακριτικά 5, Κλέφτικα 19, Παραλογές 46).

Τα 170 ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ εξεδόθησαν το 1992 στην Αθήνα.

46. 32 ΑΡΚΑΔΙΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ³⁹, Δημήτρη Κ. Κυριακόπουλου, 1995.

Ο Κανελλόπουλος Βασίλειος στην πτυχιακή του εργασία αναφέρει και το βιβλίο *32 Αρκαδικά Μοιρολόγια* του Δημήτρη Κ. Κυριακόπουλου, τα οποία παρουσιάζονται στα ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΑ, ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄, από την ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ. Καταγράφονται με Ευρωπαϊκή Μουσική πρώτα και κατόπιν με Βυζαντινή. Αναφέρεται, επίσης, ο τραγουδιστής ο οποίος έχει ερμηνεύσει το κάθε μοιρολόγι.

«Τα μοιρολόγια αυτά έχουν καταγραφεί κατά το πλείστον σε χωριά της Γορτυνίας και εμφανίζονται σε 5 κατηγορίες όχι ως προς το περιεχόμενό τους, αλλά τη μουσική τους εκτέλεση. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει 18 μοιρολόγια, η δεύτερα 5, η τρίτη 5, η τετάρτη 1 και η πέμπτη 3⁴⁰». Το οποίο σημαίνει ότι έχουν καταγραφεί μόνον πέντε μοιρολόγια με Ευρωπαϊκή Μουσική πρώτα και μετά Βυζαντινή Παρασημαντική και σαν αυτά τα πέντε υπάρχουν με όμοια μουσική, αντιστοίχως, άλλα 18, 5, 5, 1 και 3.

Τα *32 Αρκαδικά Μοιρολόγια* του Δημήτρη Κ. Κυριακόπουλου, έχουν παρουσιαστεί στο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΑ, ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄, στην Αθήνα το 1995.

³⁹ Κανελλόπουλος, Βασίλειος Ε., *όπ.π.*, σσ. 11 – 12.

⁴⁰ Κυριακόπουλος, Δημήτρης Κ., *32 Αρκαδικά Μοιρολόγια* (δέσημη πρώτη), ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΑ, ΤΟΜΟΣ ΚΑ΄, ΑΘΗΝΑ 1995, σελ. 306, διαθέσιμο στο https://drive.google.com/file/d/1ONDbMJJhTndzrubX0pfoVNNqY48T_eyC/view .

47. ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ, 1. ΒΑΣΙΛΙΚΗ Α. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ (1895 – 1967), Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη, 1995.

Η ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ, 1. ΒΑΣΙΛΙΚΗ Α. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ (1895 – 1967), του Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη, αφορά την Λαϊκή Μουσική Παράδοση του νησιού της Αίγινας.

Το βιβλίο περιέχει Δημοτικά Τραγούδια από το νησί της Αίγινας σε Βυζαντινή μουσική σημειογραφία. Εκτείνεται σε δύο τομείς: 1. Λαϊκοί Παραδοσιακοί Τραγουδιστάδες της Αίγινας και 2. Λαϊκοί Πρακτικοί Οργανοπαίχτες της Αίγινας. Επίσης, το βιβλίο διαπραγματεύεται την προσωπικότητα της γιαγιάς του συγγραφέα, Βασιλικής Α. Χαλδαιάκη, η οποία ήταν «από τις σημαντικότερες εκπροσώπους της λαϊκής μουσικής της Αίγινας⁴¹».

Το βιβλίο αποτελείται από το βιογραφικό σημείωμα της Βασιλικής Α. Χαλδαιάκη και ένδεκα (11) τραγούδια, τα οποία τραγουδούσε η ίδια η Β. Χαλδαιάκη, που είναι: 2 μανέδες, 1 Νανούρισμα, 5 Τραγούδια Χορευτικά (3 Καλαματιανά, 1 Συρτό, 1 Τσάμικο) και 3 Τραγούδια Κλέφτικα (3 Καθιστικά).

Ο συγγραφέας παρουσιάζει επίσης, και τις παραλλαγές των τραγουδιών.

Η ΣΠΟΥΔΗ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ, 1. Βασιλική Α. Χαλδαιάκη (1895 – 1967), του Αχιλλέως Γ. Χαλδαιάκη, και έχει εκδοθεί από τον Αιγινίτικο «Σύλλογο προς διάσωση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και παράδοσης», στην Αθήνα, τον Νοέμβριο του 1995.

⁴¹ Χαλδαιάκης, Αχιλλέως Γ., Σπουδή στη Λαϊκή Μουσική Παράδοση της Αίγινας, 1. Βασιλική Χαλδαιάκη (1895 – 1967), Αθήνα 1995, σ. 14.

48. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΟΥ, Μανώλη Αντ. Χανιώτη, 1996.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΟΥ του Μανώλη Αντ. Χανιώτη, (α' τόμος) αφορά την Παραδοσιακή Μουσική της Πάρου. Το 1965, με την προτροπή του δασκάλου του, ο Μ. Χανιώτης άρχισε τη δική του τριαντάχρονη αναζήτηση και εντρύφηση στις «πηγές» της παραδοσιακής μουσικής του νησιού του⁴².

Το βιβλίο περιέχει Δημοτικά Τραγούδια από το νησί της Πάρου, το μέλος και τα είδη των ρυθμών που χορεύονται στο νησί, σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία, όπως: *Νανουρίσματα, Νταχταρίσματα, Κάλαντα, Αργά, Ζειμπέκικα – Χασάπικα, Οργανικά*. Ο συγγραφέας παρουσιάζει επίσης, όλα τα όργανα της Παριανής Μουσικής Παράδοσης.

Το βιβλίο αποτελείται από τον Πρόλογο και τις Πληροφορίες, από **εκατόν δύο** (102) Παραδοσιακά Τραγούδια του νησιού, το Βιογραφικό του συγγραφέα και διάφορες σχετικές φωτογραφίες.

Τα 102 τραγούδια χωρίζονται ως εξής: *Συρτά (9), Μπάλοι (9), Καλαματιανά (22), Αγερανοι (16), Νανουρίσματα (3), Νταχταρίσματα (3), Κάλαντα (7), Αργά (9), Ζειμπέκικα (2), Οργανικά (22)*.

Τα τραγούδια καταγράφονται πρώτα στην Βυζαντινή, με τον ήχο τους, τον ρυθμό τους και το τι κατηγορία είναι π.χ. «*Μανές (για το ξύπνημα της νύφης)*⁴³», και κατόπιν στην Ευρωπαϊκή Μουσική.

⁴² Ε λ λ η ν ο ύ δ η, Α ρ., Μουσική «κιβωτός» της Πάρου, *Ριζοσπάστης*, 17 Φεβρουαρίου 2002, σ. 4., διαθέσιμο στο: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=1153039>.

⁴³ Χ α ν ι ώ τ η ς, Μ α ν ώ λ η ς Α ν τ., *Παραδοσιακή Μουσική Πάρου*, Αθήνα 1996, σ. 280.

Ο β' τόμος αυτής της σειράς έχει τον τίτλο: *ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΟΥ – ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ* κι έχει εκδοθεί το 2001.

Η *ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΟΥ* εξεδόθη στην Αθήνα το 1996 από την Κοινότητα Λευκών Πάρου, Προοδευτικού Συλλόγου Λευκιανών Πάρου, ΜΕΕΑΣ Υρία Λευκών Πάρου. Υπάρχει και β' έκδοση του βιβλίου, πιο πρόσφατη, του 2008.

**49. 350 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
Απ' όλη την Ελλάδα, Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 1996.**

Τα 350 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια Απ' όλη την Ελλάδα του Πάνου Ι. Παντελόπουλου, είναι **τριακόσια πενήντα (350)** Δημοτικά τραγούδια, καταγεγραμμένα σε Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία. Περιέχουν ακόμα και Χριστουγεννιάτικα τραγούδια, διάφορα απολυτίκια κ.ά..

Τα 350 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια Απ' όλη την Ελλάδα έχουν εκδοθεί το 1996 στην Πάτρα.

**50. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, ELLINIKA
DIMOTIKA TRAYOUDIA, Γεωργίου Ι. Κακουλίδη, 1997.**

Τα *ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ* του Γεωργίου Ι. Κακουλίδη, σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Μουσική Σημειογραφία και Λατινική

Γραφή (*ELLINIKA DIMOTIKA TRAYOUDIA*) αποτελείται από Δημοτικά τραγούδια, καταγεγραμμένα σε Βυζαντινή Σημειογραφία με πρόσθετο στοιχείο την Λατινική γραφή των Ελληνικών στίχων των τραγουδιών.

Αναφέρεται ο ήχος, ο ρυθμός και αν είναι χορός το κάθε τραγούδι, όλα στην Βυζαντινή Σημειογραφία, η οποία είναι χειρόγραφη. Στην Ευρωπαϊκή Σημειογραφία, που ακολουθεί την Βυζαντινή, υπάρχει καταγεγραμμένος ο ρυθμός και, όπως στην Βυζαντινή, το αν είναι χορός το τραγούδι και επιπλέον, όπως προαναφέραμε, η Λατινική γραφή των Ελληνικών στίχων. Το σύνολο των τραγουδιών είναι **εκατόν τρία** (103) και είναι από διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

Το βιβλίο κυκλοφορεί ηχογραφημένο με 4CD από την παραδοσιακή χορωδία Γεωργίου Ι. Κακουλίδη⁴⁴.

Τα *ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ* του Γεωργίου Ι. Κακουλίδη έχει εκδοθεί το 1997 στην Αθήνα, από τις εκδόσεις Γ. Κακουλίδη. Κυκλοφορεί και μία β' έκδοση του 2003.

51. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ, Πολιτιστικός Σύλλογος Ράχης, 1998.

Τα *ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ*, από τον ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ

⁴⁴ «Παρουσίαση, Βιβλίου με τα 4cds «Ελληνικά Δημοτικά Τραγούδια». Γ. Κακουλίδης (2016), [Βίντεο], Ελλάδα, Γεώργιος Κακουλίδης, διαθέσιμο στο: <https://www.youtube.com/watch?v=V2ka94MPVJY>.

«ΤΑ ΠΑΤΡΙΑ» από την ΡΑΧΗ ΠΙΕΡΙΑΣ περιέχουν «Παραδοσιακά Τραγούδια επιτόπια⁴⁵... από τους κατοίκους του χωριού με συνοδείαν τοπικών λαϊκών οργάνων... ηχογραφημένα...» τον «Μάϊον του έτους 1993».

Εκδίδονται σχολιασμένα μουσικοφιλολογικώς και καταγεγραμμένα εις Βυζαντινήν Παρασημαντικήν με πρωτοβουλίαν του Πολιτιστικού Συλλόγου Ράχης Πιερίας «ΤΑ ΠΑΤΡΙΑ».

Το βιβλίο αποτελείται από **είκοσι πέντε** (25) τραγούδια όπου καταγράφεται ο ήχος, ο ρυθμός του τραγουδιού και αν αυτό είναι χορευτικό. Αναφέρονται τα ονόματα των ερμηνευτών και των οργανοπαικτών. Ο καθηγητής μουσικολογίας, Θωμάς Αποστολόπουλος, αναφέρεται ως διορθωτής και επεξεργαστής των μουσικών σχολίων και των καταγραφών μαζί με τον Ιωάννη Πρίνο, ο οποίος ανέλαβε την στοιχειοθεσία της Παρασημαντικής. Η έκδοση συνοδεύει δίσκο ακτίνας.

Τα *ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ*, έχουν εκδοθεί από τον ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ «ΤΑ ΠΑΤΡΙΑ», στην ΡΑΧΗ ΠΙΕΡΙΑΣ το 1998.

52. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ, Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου, 1998.

Τα *ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ*, του Κωνσταντίνου Ι. Μάρκου περιέχουν **εβδομήντα ένα** (71) Ιστορικά Τραγούδια για την Άλωση και είναι γραμμένα σε Βυζαντινή και

⁴⁵ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΡΑΧΗΣ, *Δημοτικά του Ολύμπου*, 1998.

Ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία. Σαν εισαγωγή υπάρχει: Βιογραφικό σημείωμα του Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, αναφορά στην Άλωση και Ελληνικές Παραδόσεις για την Αγία – Σοφία και τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο.

Τα τραγούδια αναφέρονται: α' στην Πόλη (4), β' στην Αγία Σοφία (6), γ' στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο (3), δ' στο Βυζαντινό Ναυτικό (3), ε' στην Άλωση (θρήνοι) (55). Κάποια από τα τραγούδια είναι με παραλλαγές. Στο τέλος του βιβλίου υπάρχουν τροπάρια της Ακολουθίας των μαρτύρων της Αλώσεως.

Τα *ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ* έχουν εκδοθεί στην Αθήνα το 1998.

53. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΚΑΛΑΝΤΑ ΑΠ' ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 1998.

Τα *Ελληνικά Παραδοσιακά Κάλαντα Απ' όλη την Ελλάδα* του Πάνου Ι. Παντελοπούλου, περιέχουν Ελληνικά Παραδοσιακά Κάλαντα (των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς, των Φώτων, του Λαζάρου, της Μεγάλης Παρασκευής, της Αναστάσεως) απ' όλη την Ελλάδα σε Βυζαντινή Σημειογραφία. Υπάρχουν, επίσης, και τραγούδια της Εορταστικής περιόδου (Πάει ο παλιός ο Χρόνος, Τρίγωνα κάλαντα κ.λ.π.) αλλά, και Βυζαντινά μέλη των Χριστουγέννων (καταβασίες Χριστουγέννων, Κοντάκιο Χριστουγέννων κ.λ.π.). Το σύνολο των μουσικών κομματιών είναι **εκατόν είκοσι** (120).

Τα *Ελληνικά Παραδοσιακά Κάλαντα Απ' όλη την Ελλάδα* εξεδόθησαν τον Μάρτιο του 1998 στην Πάτρα.

**54. 400 ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ
Απ' όλη την Ελλάδα, Πάνου Ι. Παντελόπουλου, 1999.**

Τα *400 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια Απ' όλη την Ελλάδα* του Πάνου Ι. Παντελόπουλου, είναι **τετρακόσια** (400) Δημοτικά τραγούδια, καταγεγραμμένα σε Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία. Περιέχουν, ακόμα, και Χριστουγεννιάτικα τραγούδια, διάφορα Απολυτίκια κ.ά..

Στα βιβλία του συγκεκριμένου συγγραφέα επανεκδίδονται πολλά τραγούδια που ήδη είχαν εκδοθεί σε προηγούμενες εκδόσεις.

Τα *400 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια Απ' όλη την Ελλάδα* έχουν εκδοθεί το 1999 στην Πάτρα.

**55. ΑΡΚΑΔΙΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ⁴⁶, Δημητρίου Κ. Κυριακόπουλου,
1997.**

Ο Κανελλόπουλος Βασίλειος στην πτυχιακή του εργασία αναφέρει και το

⁴⁶ Κανελλόπουλος, Βασίλειος Ε., όπ.π., σσ. 11 – 12.

βιβλίο *Αρκαδικά Μοιρολόγια* του Δημητρίου Κ. Κυριακόπουλου, στο οποίο «βρίσκει κανείς όμορφα και ενδιαφέροντα τραγούδια κυρίως από την περιοχή της Αρκαδίας και πιο συγκεκριμένα της Γορτυνίας όπου, όπως δηλώνουν και οι τίτλοι, αφορούν συγκεκριμένες στιγμές της ζωής... και της λύπης (μοιρολόι). Είναι γραμμένα και στις δύο γραφές με αναλύσεις», δηλαδή είναι γραμμένα σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Παρασημαντική.

Τα *Αρκαδικά Μοιρολόγια* του Δημητρίου Κ. Κυριακόπουλου έχουν εκδοθεί το 1997.

**56. ΔΕΣΜΗ ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ,
Χρήστου Δ. Κυριακόπουλου, 1999.**

Η ΔΕΣΜΗ ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ του πρωτοπρεσβυτέρου Χρήστου Δ. Κυριακοπούλου, περιέχει **είκοσι ένα** (21) Δημοτικά Τραγούδια από την περιοχή της Γορτυνίας (4 *Επιτραπέζια*, 9 *Καλαματιανά*, 4 *Συρτά* και 4 *Τσάμικα*). Τα τραγούδια είναι πρώτα καταγεγραμμένα στην Ευρωπαϊκή μουσική και κατόπιν στην Βυζαντινή σημειογραφία.

Η ΔΕΣΜΗ ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ έχει εκδοθεί το 1999 στην Αθήνα.

57. ΔΥΟ ΓΟΡΤΥΝΙΑΚΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ⁴⁷, Δημητρίου Κ. Κυριακόπουλου, 1999.

Ο Κανελλόπουλος Βασίλειος στην πτυχιακή του εργασία αναφέρει και το βιβλίο *Δύο Γορτυνιακά Μοιρολόγια* του Δημητρίου Κ. Κυριακόπουλου, όπου «βρίσκει κανείς όμορφα και ενδιαφέροντα τραγούδια κυρίως από την περιοχή της Αρκαδίας και πιο συγκεκριμένα της Γορτυνίας όπου, όπως δηλώνουν και οι τίτλοι, αφορούν συγκεκριμένες στιγμές της ζωής... και της λύπης (μοιρολόι). Είναι γραμμένα και στις δύο γραφές με αναλύσεις», δηλαδή είναι γραμμένα σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή Παρασημαντική.

Τα *Δύο Γορτυνιακά Μοιρολόγια* του Δημητρίου Κ. Κυριακόπουλου έχουν εκδοθεί το 1999.

58. Το ΑΙΓΑΙΟ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ, Θεοφάνη Α. Σουλακέλλη, 1999.

Το *ΑΙΓΑΙΟ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ* του Θεοφάνη Α. Σουλακέλλη, αποτελείται από **δεκαπέντε** (15) τραγούδια της Θάλασσας σε Βυζαντινή (με χειρόγραφη μορφή) και Ευρωπαϊκή Μουσική Σημειογραφία. Συγκεκριμένα, στην μία σελίδα του βιβλίου έχουμε τα τραγούδια με Βυζαντινή μουσική (χειρόγραφα, με επισήμανση του ρυθμού και σημειωμένο το οργανικό μέρος του τραγουδιού) και στην άλλη με Ευρωπαϊκή μουσική.

⁴⁷ Κανελλόπουλος, Βασίλειος Ε., *όπ.π.*, σσ. 11 – 12.

Στην αρχή του βιβλίου υπάρχουν πληροφορίες για την Μουσική στο Αιγαίο και γενικώς περί της Παραδοσιακής Μουσικής. Τέλος, σε κάθε τραγούδι έχουμε περαιτέρω διευκρινήσεις, όπως είναι η χρήση του τραγουδιού, αν είναι χορός, η χρονική του αγωγή, οδηγίες της εκτέλεσής του κ.ά..

Το *ΑΙΓΑΙΟ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ* εξεδόθη τον Μάιο του 1999 από τον Μουσικό Οίκο Φίλιππος Νάκας.

59. ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ, Θεοφάνη Α. Σουλακέλλη, 2000.

Τα *ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ* του Θεοφάνη Α. Σουλακέλλη είναι δεκαπέντε (15) Τραγούδια της Μικρασίας, γραμμένα με αλφαβητική σειρά, σε Βυζαντινή (χειρόγραφη) και Ευρωπαϊκή Μουσική Σημειογραφία. Στο βιβλίο έχουμε οδηγίες για την εκτέλεση αυτών των ασμάτων (τίτλος, ήχος, αν είναι χορός ή όχι, ρυθμός, χρονική αγωγή, μετρική, τσακίσματα και οδηγίες εκτέλεσης) και τις συγχορδίες για την συνοδεία τους.

Στην αρχή του βιβλίου υπάρχουν στοιχεία, γενικώς, για την Μικρά Ασία, για το πώς συλλέχτηκαν αυτά τα 15 τραγούδια και κατόπιν, καταγράφονται και τα τραγούδια. Τέλος υπάρχει και σχετική δισκογραφία.

Τα *ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ* εξεδόθησαν το 2000 στην Αθήνα από τις εκδόσεις Φίλιππος Νάκας.

60. ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ, Λέσβος (19^{ος} – 20^{ος} αι.), Αθήνα 2000.

Τα ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ, Λέσβος (19^{ος} – 20^{ος} αι.), με επιμέλεια του Σωτήρη Χτούρη, ο οποίος είναι και ο καλλιτεχνικός υπεύθυνος για το βιβλίο, είναι μία συλλογή, υπό την αιγίδα του ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ. Το βιβλίο εστιάζεται στον πολιτισμό του Βορείου Αιγαίου, με κέντρο τον μουσικό πολιτισμό και συγκεκριμένα στο νησί της Λέσβου.

Οι συνεργάτες γι' αυτήν την έκδοση είναι οι εξής: Σωτήρης Χτούρης, Γιώργος Νικολακάκης, Δημήτρης Παπαγεωργίου, Χριστίνα Βαρκαράκη, Πάυλος Κάβουρας, Γιάννης Ηλιάδης, Βασίλης Βέτσος, Νίκος Σουλακέλλης, Θωμάς Αποστολόπουλος και Αγγελική Πολιτάκη.

Στο μέρος της συλλογής, όπου περιλαμβάνονται **πενήντα ένα** (51) Δημοτικά τραγούδια σε Βυζαντινή και Ευρωπαϊκή μουσική, έχουμε τις εξής ενότητες: *Κάλαντα [Χριστουγέννων (5), Πρωτοχρονιάς (12), Φώτων (11), Βαΐων (9)]*, το *Καταλόγι της Παναγίας (13)* και το *Τραγούδι του Αϊ – Γιώργη (1)*.

Τα τραγούδια είναι καταγεγραμμένα και στην Βυζαντινή μουσική και στην Ευρωπαϊκή. Το βιβλίο συνοδεύεται από 5 CD με την μουσική παράδοση της Λέσβου.

Τα ΜΟΥΣΙΚΑ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ, Λέσβος (19^{ος} – 20^{ος} αι.), εξεδόθησαν το 2000 στην Αθήνα από τις εκδόσεις ΕΞΑΝΤΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ – ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ

Για την εκπόνηση αυτής της πτυχιακής εργασίας επιλέχθηκαν λίγοι χαρακτηριστικοί συγγραφείς – μελετητές.

ΣΤ.1. Κωνσταντίνος Α. Ψάχος

Ο Κωνσταντίνος Α. Ψάχος⁴⁸ (1869 – 1949) ήταν Έλληνας λόγιος, παιδαγωγός, βυζαντινολόγος, μουσικός, συνθέτης, πρωτοψάλτης και μουσικολόγος. Γεννήθηκε στο Μέγα Ρεύμα της Κωνσταντινούπολης στις 18 Μαΐου του 1869. Χρησιμοποιούσε το όνομα «Κωνσταντίνος Αλεξάνδρου, καθώς επίσης και το «Κωνσταντίνος Α. Ψαχίδης» καθ' όσον χρόνο φοιτούσε στην Κεντρική Ιερατική Σχολή. Με το «Κωνσταντίνος Αλεξάνδρου», είχε επίσης καταγραφεί και στα μητρώα των κατοίκων του Μεγάλου Ρεύματος. Στις δημοσιεύσεις όπου έκανε χρησιμοποιούσε ως υπογραφή το «Κωνσταντίνος Α. Ψάχος», όνομα που άρχισε να μεταχειρίζεται, αφού ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Κεντρική Ιερατική Σχολή.

Διδάχτηκε τα πρώτα γράμματα στην Κοινοτική Σχολή του Μεγάλου Ρεύματος. Το 1881 εισήχθη στην Κεντρική Ιερατική Σχολή, όπου

⁴⁸ *Κωνσταντίνος Ψάχος*, Βικιπαίδεια, διαθέσιμο στο:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%82_%CE%A8%CE%AC%CF%87%CE%BF%CF%82.

ολοκλήρωσε την εγκύκλιο μόρφωσή του. Παράλληλα ο αρχιμανδρίτης Θεόδωρος Μαντζουραλής του δίδαξε την Ψαλτική Τέχνη.

Ο Κωνσταντίνος Α. Ψάχος, κατόπιν, δίδαξε Βυζαντινή μουσική και Ευρωπαϊκή, μαζί με τα Ανώτερα Ελληνικά και Θρησκευτικά σε διάφορες Σχολές, όπως στο Παρθεναγωγείο του Αγιοταφικού Μετοχίου Κωνσταντινουπόλεως.

Το 1895 τον βλέπουμε να πρωτοστατεί στην ίδρυση του «Μουσικού Εκκλησιαστικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως», του οποίου διετέλεσε και Ειδικός Γραμματέας το 1898 και δραστηριοποιήθηκε υπηρετώντας το ως το 1902, οπότε και παραιτήθηκε οριστικά από τον Σύλλογο.

Όταν το 1903, ο Μητροπολίτης Αθηνών Θεόκλητος και ο Διευθυντής του Ωδείου Αθηνών Γεώργιος Νάζος απεφάσισαν την ίδρυση Σχολής Βυζαντινής και Εκκλησιαστικής Μουσικής, απευθύνθηκαν στο Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, ούτως ώστε να βρεθεί ο κατάλληλος για την θέση του Διευθυντή της Σχολής αυτής. Πράγματι, ο τότε Πατριάρχης Ιωακείμ Γ΄ ανταποκρίθηκε στο αίτημά τους και υπέδειξε τον Κωνσταντίνο Α. Ψάχο ως το καταλληλότερο πρόσωπο για αυτήν την σημαντική θέση. Όπως απεδείχθη, ο Κωνσταντίνος Α. Ψάχος, ήταν, θα λέγαμε, η ψυχή αυτού του έργου.

Με την ίδρυση της ΕΛΕ τον βρίσκουμε να γίνεται αμέσως μέλος της, το 1909, ενώ βγάζουμε και το συμπέρασμα ότι πρέπει να συμμετείχε ως μέλος και σε άλλες εταιρείες. Το 1911, του απεδόθη, από τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, ο τίτλος του «Άρχοντος Μουσικοδιδασκάλου και Κληρικού της Πατριαρχικής Αυλής της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας». Το 1919 ιδρύει το Ωδείο Εθνικής Μουσικής ως το 1922 όπου επαύθη η λειτουργία του οριστικά.

Το ερευνητικό έργο του Κωνσταντίνου Ψάχου, το οποίο εξέδωσε, είναι μεγάλο, όπως, επίσης, ο ίδιος πραγματοποίησε πάμπολλες δημοσιεύσεις στις οποίες βλέπουμε επιτόπιες καταγραφές Δημοτικών τραγουδιών όπως και εκδόσεις Δημοτικών τραγουδιών⁴⁹. Η μεθοδικότητα και η πληρότητα της ερευνητικής του δραστηριότητας⁵⁰ είναι αξιοσημείωτη.

Ο Κωνσταντίνος Ψάχος μελέτησε την Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική, την Αρχαία Ελληνική, την Ελληνική Δημοτική και την Οθωμανική και Τουρκική μουσική.

Εφηύρε, επίσης, μαζί με τον μαθηματικό Στ. Βραχάμη, ένα ηλεκτροφόρο μουσικό όργανο, το Παναρμόνιο, μόνον και μόνον για την πιστή απόδοση των διαστημάτων της Βυζαντινής μουσικής. Τρία Παναρμόνια κατασκευάστηκαν συνολικώς, δυο μικρά και ένα μεγάλο.

⁴⁹ «Οι καταγραφές του Ψάχου αποκτούν πιο συστηματική μορφή όταν το καλοκαίρι του 1909 ταξιδεύει στη Σκύρο και καταγράφει δημοτικά τραγούδια... Φαίνεται όμως πως στη Σκύρο ο Ψάχος διαπίστωσε τη σημασία της τοπικής δημοτικής μουσικής παράδοσης και δεν θέλησε να αφήσει αυτή την ευκαιρία ανεκμετάλλευτη. Κατά το διάστημα παραμονής του στη Σκύρο αφουγκραζόταν τα δημοτικά τραγούδια, τους «χαβάδες» όπως τα αποκαλούσαν οι ντόπιοι, και τα κατέγραφε επιτόπου. Για μια όσο το δυνατόν «ακέραια και αυτούσια» αποτύπωσή τους ζητούσε από τους ερμηνευτές να επαναλάβουν μερικές φορές το κάθε τραγούδι. Στη συνέχεια τα απήγγειλε ο ίδιος δια μέσου των χειρογράφων του, ώστε να διαπιστωθεί η πιστότητα των καταγραφών του από τους τραγουδιστές». Χα λ δ α ι ά κ η, Ε υ α γ γ ε λ ί α Α., Ο Κ. Α. Ψάχος και η συμβολή του στην καταγραφή και μελέτη ελληνικών δημοτικών τραγουδιών, Διπλωματική Εργασία, Αθήνα 2017, σσ. 60 – 61.

⁵⁰ «Σε αμφοτέρες τις αποστολές η μεθοδολογία της έρευνας είχε ως εξής: ο τραγουδιστής ερμήνευε το τραγούδι ενώ αυτό καταγραφόταν στον φωνογράφο. Στη συνέχεια το κομμάτι επαναλαμβανόταν, αυτή τη φορά μέσω του οργάνου φωνοληψίας. Ο Ψάχος κατά τη διάρκεια αυτών κατέγραφε τη μελωδία στη βυζαντινή σημειογραφία και στη συνέχεια τη μετέγραφε στο σύστημα γραφής της ευρωπαϊκής μουσικής... Έπειτα τραγουδούσε το κομμάτι ο ίδιος, διαβάζοντάς το από το χειρόγραφο του. Τέλος, ο παριστάμενος αρχικός ερμηνευτής του τραγουδιού επιβεβαίωνε την πιστή απόδοσή του.» Χα λ δ α ι ά κ η, Ε υ α γ γ ε λ ί α Α., όπ.π., σ. 7.

Ο Ψάχος έγραψε, βεβαίως, έργα Εκκλησιαστικής μουσικής, αλλά και μουσική για Αρχαίες τραγωδίες, με αφορμή τις Δελφικές Εορτές του ζεύγους Σικελιανού.

Το σπουδαιότερο θεωρητικό του έργο είναι: *Το οκτάηχον σύστημα της Βυζαντινής μουσικής, εκκλησιαστικής και δημώδους και το της αρμονικής συνηχήσεως*, το οποίο γράφτηκε μεν, το 1941 στην Αθήνα, αλλά εκδόθηκε πολύ αργότερα, μόλις το 1978. Κατέγραψε και Ελληνική Δημοτική μουσική, χρησιμοποιώντας τα σημειογραφικά συστήματα της Βυζαντινής, αλλά και της Ευρωπαϊκής μουσικής.

Πρώτος ο Ψάχος εξέδωσε την *Λειτουργία* έντυπη, με συνηχητική γραμμή, όπως επίσης εξέδωσε το βιβλίο του *Ασίας Λύρα* στο οποίο αναλύει τα μακάμια. Το έργο αυτό περιέχει και άσματα της εξωτερικής ρυθμικής μουσικής και πολλά άλλα, δημοσιευθέντα στα πρακτικά του άλλοτε Εκκλησιαστικού Μουσικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως και στην τότε εφημερίδα «Εκκλησιαστική Αλήθεια» του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Σημαντικά του έργα είναι: *Λειτουργικόν* (Αθήνα 1905), *Ασίας Λύρα* (Αθήνα 1908), *Η Λειτουργία*, τόμος Α' (Αθήνα 1909), *Λειτουργικοί Ύμνοι* (Αθήνα 1912), *Η Παρασημαντική της Βυζαντινής Μουσικής* (Αθήνα 1917), *Το Οκτάηχον σύστημα της Βυζαντινής Μουσικής, εκκλησιαστικής και δημώδους και το της αρμονικής συνηχήσεως* (Αθήνα 1941).

Το Ελληνικό κράτος είχε υποσχεθεί στον Κωνσταντίνο Ψάχο ένα ευτελές ποσό «δίκην συντάξεως» και αρνήθηκε να του το δώσει. Το 1932, ο τότε υπουργός Παιδείας Γεώργιος Παπανδρέου τον διόρισε «Μουσικό Επόπτη» των ναών (με βαθμό γραμματέως Α'). Όμως κατόπιν, έμεινε στάσιμος και δεν ανέβηκε βαθμό, και πέθανε λησμονημένος στην Αθήνα το 1949, χωρίς ποτέ να έχει προαχθεί τιμητικά, είτε καν να προσληφθεί

ως καθηγητής στο Πανεπιστήμιο, σε έδρα ειδικά θεσπισμένη γι' αυτόν, έδρα εθνομουσικολογίας (παρά τις σχετικές επίμονες προσπάθειες του Μανώλη Καλομοίρη), είτε, τέλος, έστω να εκλεγεί Ακαδημαϊκός.

ΣΤ.2. Σίμων Καράς

ΣΙΜΩΝ ΚΑΡΑΣ⁵¹ (1903 – 1999): ΕΝΑΣ ΑΙΩΝΑΣ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ο Σίμων Καράς γεννήθηκε, το 1903, στο Στροβίτσι (Λέπρεον) της Ολυμπίας από τον Ιωάννη και την Σπυρούλα, το γένος Νικολάου Δρακοπούλου.

Πήγε Γυμνάσιο στην Κυπαρισσία. Ταυτόχρονα, μαθαίνει την Ελληνική μουσική κοντά στον ιερέα Στάθη Λαμπρινόπουλο.

Από το 1920 αρχίζει να συλλέγει Δημοτικά τραγούδια, τα οποία κατέγραφε στην Βυζαντινή Παρασημαντική. Το 1928 γράφει μουσική για τις Δελφικές Γιορτές του Άγγελου και της Εύας Σικελιανού και συμμετέχει και στην προετοιμασία του χορού.

Ιδρύει το 1929 ιδρύει τον περίφημο Σύλλογο προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής, ενώ ως το 1930 έψαλε επί τριετία στον Άγιο Ελισαίο στην Πλάκα, συνεχίζοντας την παράδοση του δύο εξαδέλφων κυρ – Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη και Αλέξανδρου Μωραϊτίδη, με ιερουργό τον Άγιο Νικόλαο Πλανά. Πέντε δίσκοι 78 στροφών 11 Βυζαντινά μέλη δισκογραφούνται για το Μουσικό Λαογραφικό Αρχείο Μέλπως Μερλιέ.

Το 1938 τοποθετείται στην Εθνική Ραδιοφωνία, όπου παραμένει ως το 1973 οπότε συνταξιοδοτείται ως εισηγητής. Ιδρύει το Τμήμα Εθνικής Μουσικής και οργανώνει Πανελλήνια συνάντηση οργανοπαικτών και χορευτών στο Καλλιμάρμαρο Στάδιο. Το 1939 μεταβαίνει στην

⁵¹ Σίμων Καράς, διαθέσιμο στο:

http://www.ecclesia.gr/Multimedia/Audio_Index/chanters/karas.html.

Κωνσταντινούπολη με τον Λίνο Πολίτη και τον Μαρή Καλλιγά για να φωτογραφήσει τα Βυζαντινά μουσικά χειρόγραφα, τα οποία, τελικά, μεταφέρονται στην Εθνική Βιβλιοθήκη με υπόδειξή του στην τότε Κυβέρνηση.

Κατά τα έτη 1940 – 1941 υπηρετεί στο μέτωπο και μόλις γυρίζει από εκεί περιέρχεται διαρκώς, με την χορωδία του, τα Νοσοκομεία και διάφορα άλλα Ιδρύματα και ψυχαγωγεί τους αναπήρους. Εκδίδει σε δίσκους 78 στροφών Δημοτικά τραγούδια και διδάσκει Ελληνικό χορό και μουσική στη Σχολή Χορού της Κούλας Πράτσικα.

Χρησιμοποιεί μαγνητόφωνο TELEFUNKEN στις επιτόπιες μουσικές καταγραφές των Δημοτικών τραγουδιών και οργανικών σκοπών. Κατόπιν, το 1970, με χορηγία του Ιδρύματος FORD, αρχίζει την δισκογραφική έκδοση των Δημοτικών τραγουδιών και της Εκκλησιαστικής μουσικής (σύνολο 25 δίσκοι) με βοηθό την Μαρία Βούρα.

Δυστυχώς, το Τμήμα Εθνικής Μουσικής της ΕΡΤ διαλύεται και το αρχειακό υλικό του διασκορπίζεται. Το 1981 δίνει διάλεξη στο Πολεμικό Μουσείο, με θέμα «*Ο Θούριος του Ρήγα και η μουσική του*» και, με την χορωδία του αποδίδει τραγούδια του '21.

Το 1995 ανακηρύσσεται επίτιμος Διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Και από το 1929 μέχρι το 1995 διδάσκει και εποπτεύει την διδασκαλία στην Σχολή της Εθνικής Μουσικής.

Το έργο του είναι σημαντικό ως συγγραφέα – ερευνητή αφού από το 1920 μέχρι το 1975 περιτρέχει τα βουνά και τους κάμπους, τα νησιά και τα ακρογιάλια της χώρας συλλέγοντας Δημοτικά τραγούδια,, με χίλιες δυσκολίες, και καταγράφοντας πάνω από 25.000. Έχει εξηγήσει από την

παλαιά σημειογραφία και έχει καταγράψει πάνω από 70 πολυσέλιδους τόμους εκκλησιαστικής μουσικής.

Πραγματοποίησε εκατοντάδες εκδηλώσεις, στις οποίες η χορωδία του παρουσίασε την Εκκλησιαστική και Δημοτική μουσική μας παράδοση. Από το 1957 έως το 1973 ηχογραφεί συστηματικά και παρουσιάζει από την Εθνική Ραδιοφωνία πάνω από 700 εκπομπές στη σειρά «Ελληνικοί Αντίλαλοι», και «Το δημοτικό τραγούδι στις πηγές του» που άφησαν εποχή, γιατί για πρώτη φορά το Πανελλήνιο κοινό ερχόταν σε επαφή με τις τοπικές μουσικές παραδόσεις.

Από τις εκπομπές αυτές αναδείχθηκε πληθώρα καλλιτεχνών όπως η Ειρήνη Κονιτοπούλου – Λεγάκη, ο Κώστας Μουντάκης, η Δόμνα Σαμίου, ο Χρόνης Αηδονίδης κ.ά..

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Ο Σύλλογος προς Διάδοσιν της Εθνικής μας Μουσικής ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1929 από τον Σίμωνα Καρα, ο οποίος, όπως αναφέραμε, ήταν γνωστός μουσικός, Μουσικολόγος, Βυζαντινολόγος και Εθνολόγος. Με τον σύλλογο αυτόν ο Σίμων Καρας προσπαθεί να διατηρήσει άσβεστη την παράδοση αιώνων, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, με τεκμηριωμένη έρευνα, τόσο στην Εκκλησιαστική μουσική, όσο και στα Δημοτικά μας τραγούδια. Σκοπός του Συλλόγου είναι η έρευνα, η ανάπτυξη και η διάδοση της παραδοσιακής μας μουσικής (Εκκλησιαστικής και Δημώδους).

ΣΤ.3. Σπύρος Δ. Περιστέρης

«Ο Ηδυμελίθογγος Τέττιγας της Εκκλησίας»
(1913 – 1998)

Ο Σπύρος Περιστέρης⁵² ανήκει στους εμπνευσμένους και χαρισματικούς ψαλμωδούς και μουσικοδιδασκάλους της σύγχρονης εποχής, στην οποία κατέχει περίοπτη θέση. Η ζωή του ήταν μία αδιάκοπη, κυριολεκτικά, ζύμωση με τη Μουσική. Παράλληλα προσέφερε και πολύτιμες υπηρεσίες στην επιστήμη της Λαογραφίας, επί σειρά ετών εργαζόμενος στο Κέντρο Έρευνας Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών.

Ο Σπύρος Περιστέρης γεννήθηκε στη Ροδοδάφνη το 1913 και έμελλε να αναδειχθεί σε μία από τις μεγαλύτερες μουσικές φυσιογνωμίες της σύγχρονης εποχής μας, η οποία σφράγισε με τη δημιουργική της παρουσία, τον μουσικό χώρο της Ορθόδοξης Εκκλησίας

Από μικρό παιδί γαλουχήθηκε με τα θεία νάματα της Χριστιανοσύνης και μυήθηκε στην Μουσική τέχνη, Βυζαντινή και Δημοτική, από τον πατέρα του Δημήτριο, ιατροφιλόσοφο, Μουσικολογράφο και εβριθή μουσικό, ιδιαίτερα βαθύ γνώστη της μουσικής και της Ψαλτικής τέχνης.

Δάσκαλοί του στη Βυζαντινή μουσική υπήρξαν, εκτός από τον πατέρα του, ο Θεόδωρος Βλάχος πρωτοψάλτης Μητροπόλεως Αιγίου και ο περίφημος διαπρεπής μουσικολόγος Κωνσταντίνος Ψάχος.

Μετά την αποφοίτησή του από το Γυμνάσιο του Αιγίου, ήλθε στην Αθήνα, και γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών για να αποχωρήσει μετά δύο χρόνια, αφού τον προέτρεψε ο πατέρας του ούτως ώστε να αφοσιωθεί ολοκληρωτικά στη Μουσικολογία και τη Λαογραφία, όπως εξ' άλλου ήταν και το όνειρο του νεαρού Σπύρου.

Στο διάστημα 1930 – 1934, με Καθηγητή τον Νικόλαο Παππά, φοίτησε στη Σχολή Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών, απ' όπου έλαβε το Πτυχίο Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής με άριστα παμψηφεί. Δίδαξε Μουσική Παιδαγωγία στη Μαράσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία

⁵² Σπύρος Δ. Περιστέρης, «Ο Ηδυμελίθογγος Τέττιγας της Εκκλησίας», (1913 – 1998), διαθέσιμο στο: http://ieropsaltis.com/psalt_Peristeris.htm.

για τρία χρόνια, καθώς και στο Διδασκαλείο μετεκπαίδευσης των διδασκάλων. Με τον Φιλοκτήτη Οικονομίδα σπούδασε θεωρητικά και αρμονία, καθώς και, ως υπότροφος, επί τέσσερα χρόνια, σπούδασε φωνητική, πιάνο και βιολί στο Ωδείο Αθηνών. Κατόπιν, υπηρέτησε σε διάφορα Γυμνάσια ως Καθηγητής από το 1936 έως το 1951.

Λόγω του ότι είχε μεγάλη απόδοση στο Δημοτικό τραγούδι, υπήρξε από τους πρώτους ερμηνευτές στα προγράμματα των Δημοτικών τραγουδιών, που μεταδίδονταν από την αρχή της ίδρυσης του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών, με συνοδεία Λαϊκών οργάνων, κατά την περίοδο 1930 – 1935.

Ο Σπύρος Περιστερής υπήρξε ένας από τους πιο αξιόλογους και ονομαστούς Λαογράφους, τους πιο σημαντικούς Μουσικολόγους, και τους διαπρεπέστερους Μουσικοδιδασκάλους και Ερμηνευτές της Ψαλτικής τέχνης. Είχε τριπλή του ιδιότητα: Λαογράφος – Καθηγητής Μουσικής – Πρωτοψάλτης με ένα δημιουργικό έργο, το οποίο ήταν ογκώδες σε ποσότητα και ποιότητα.

Ως Καθηγητής της Βυζαντινής μουσικής δίδαξε θεωρία Βυζαντινής μουσικής και Ψαλτική τέχνη, επί τριετία, στο Θεολογικό Οικοτροφείο της Αποστολικής Διακονίας. Το έτος 1937, διορίζεται καθηγητής στην Σχολή Βυζαντινής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών και από τότε, μέχρι την ημέρα του θανάτου του, ανέδειξε ένα μεγάλο πλήθος μαθητών – αρίστων Ιεροψαλτών που καταλαμβάνουν και σήμερα τα αναλόγια των Εκκλησιών, τόσο στην Ελλάδα όσο και έξω απ' αυτήν. Για πάνω από μισόν αιώνα, με σταθερότητα και με μέθοδο διοχέτευε σε εκατοντάδες μαθητές του, την σοφία του μαζί με την αστείρευτη μουσική του γνώση και την πολύτιμη πείρα του, για να υπάρξει ως αποτέλεσμα η καλλιέργεια και η ορθή ερμηνεία της Ψαλτικής τέχνης.

Αλλά, πέρα από την πολύτιμη προσφορά του Σπύρου Περιστερή στην επιστήμη της Λαογραφίας και την πολύκαρπη εθνοφελή διακονία του στη θέση του Μουσικοδιδασκάλου, συνδέθηκε περισσότερο με το λαό από τη θέση του Πρωτοψάλτη.

Είναι γεγονός ότι διετέλεσε Πρωτοψάλτης σε διάφορους Ιερούς Ναούς και από το 1951 ανέλαβε Πρωτοψάλτης στον Ιερό Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών όπου, με τους άξιους συνεργάτες του δημιούργησε έναν θαυμάσιο Βυζαντινό χορό, ο οποίος επί μισό αιώνα, κάθε Κυριακή και

γιορτή, πλημμύριζε με τους ήχους των Βυζαντινών μελωδιών τους αιθέρες *«μετατρέποντας τη θεία λατρεία της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας σε μια δυνατή πνευματική παρουσία σ' όλο τον Ελλαδικό χώρο και πέρα απ' αυτόν»*. Η μακρόχρονη θητεία του στον Μητροπολιτικό Ναό των Αθηνών, στην κυριολεξία, τον ταύτισε και τον συνέδεσε άρρηκτα με τον Ιερό χώρο. Διατήρησε, επάξια, το κορυφαίο αναλόγιο της Εκκλησιαστικής ζωής του τόπου μας, επί μισό σχεδόν αιώνα, από το 1951 μέχρι την ημέρα του θανάτου του στις 14 Σεπτεμβρίου 1998.

Η φήμη του είχε απλωθεί ως τα πέρατα του κόσμου. Το 1995, με πρωτοβουλία των ομογενών, των παλαιών μαθητών του, ίδρυσαν τον «Μουσικολογικόν, Φιλολογικόν, Φιλοσοφικόν Σύνδεσμον» υπό την επωνυμία: *«ΣΠΥΡΟΣ Δ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗΣ – Επιστημονικόν Ίδρυμα»*, *«εις ένδειξιν πνευματικής οφειλής»*, στην Αστόρια της Νέας Υόρκης.

Η εκδοτική του δραστηριότητα, στην Βυζαντινή μουσική, εντοπίζεται σε μία σειρά δίσκων με Εκκλησιαστικά μέλη, μονωδιακά και χορωδιακά, τα οποία έχουν εκδοθεί από το 1951 και μετά, με συνεργασία της εταιρείας «ΦΙΛΙΠΣ» και της αδελφότητας Θεολόγων « Η ΖΩΗ».

Του απονεμήθηκαν πολλές τιμητικές διακρίσεις, έπαινοι, ευαρέσκειες και τιμητικά διπλώματα για την όλη προσφορά του και το δημιουργικό του έργο, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Αμερική, στην οποία είχε προσκληθεί πολλές φορές.

Στις 14 Σεπτεμβρίου του έτους 1998, ημέρα της εορτής του Τιμίου Σταυρού, παρέδωσε το πνεύμα στην απειρότητα της άλλης ζωής, για να απολαύσει πλέον *«τον της δικαιοσύνης έπαινον»*.

ΣΤ.4. Παντελής Καβακόπουλος

Ο Παντελής Καβακόπουλος⁵³ γεννήθηκε στη Βήσσανη της Ηπείρου το 1923. Είχε καταγωγή από οικογένεια παραδοσιακών Μουσικών κι έτσι γνώριζε ήδη να παίζει μουσική, και ο ίδιος, από 9 χρόνων μέχρι το σημείο να συνοδεύει Λαϊκές Κομπανίες.

Ήλθε στην Αθήνα, και έδωσε εξετάσεις στο ΩΔΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ, στο οποίο πέτυχε την εισαγωγή του, με υποτροφία, στη τάξη του βιολιού και των Θεωρητικών μαθημάτων. Συνέχισε τις σπουδές του ως και την Ανωτέρα τάξη του βιολιού.

Επίσης, το 1950, προσλαμβάνεται στο Μουσικό τμήμα του Εθνικού Ιδρύματος Ραδιοφωνίας (ΕΙΡ), από το οποίο, μετά από 40 χρόνια, συνταξιοδοτείται με το βαθμό του Διευθυντή, το έτος 1981. Εκείνη την εποχή, πήρε και το Δίπλωμα Βυζαντινής Μουσικής στο ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΩΔΕΙΟ, μετά από 5ετή φοίτηση, με άριστα παμψηφεί.

Με το που διορίστηκε στην Ραδιοφωνία, ξεκίνησε τακτικές εκπομπές Δημοτικών τραγουδιών απ' όλη την Ελλάδα με το Χορωδιακό – Ορχηστικό συγκρότημα του, από τον τότε Σταθμό των Ενόπλων Δυνάμεων, ήδη από το 1948 και συνέχισε στο Κεντρικό σταθμό ΕΙΡ με 20μελές συγκρότημα από τους καλύτερους Λαϊκούς οργανοπαίκτες, Χορωδούς και Σολίστες τραγουδιστές.

Ηχογράφησε και κατέγραψε τραγούδια απ' όλη την Ελλάδα, τα οποία

⁵³ 1^ο Πανελλήνιο Συμπόσιο Μουσικής Έρευνας, Π. Α. ΚΑΒΑΚΟΠΟΥΛΟΣ – Βιογραφικό, 2001, διαθέσιμο στο:

https://www.iema.gr/data/Events/Conferences/psme/CVs/cv_kavakopoulos.htm.

μεταδόθηκαν, εκτός από το ΕΙΡ και από όλους τους τότε επαρχιακούς Σταθμούς, κι όλα αυτά χάρις στο ερευνητικό του έργο. Οι σταθμοί ήταν της Κέρκυρας, της Ζακύνθου, της Κρήτης, της Θεσσαλονίκης και της Κομοτηνής. Επίσης, είχε την ευκαιρία να καταγράψει και μουσική σε Θεατρικά Έργα από το ΕΙΡ και σε πλήθος Θεατρικών Σκετς, (ανταλλαγές με την Ιταλία «ΠΡΕΜΙΟΥΜ ΙΤΑΛΙΑ» κ.λ.π.).

Ο Παντελής Καβακόπουλος έχει επιτελέσει μεγάλο και πολυσήμαντο έργο υψίστης σημασίας ως συλλέκτης και ειδικός Μουσικός καταγραφέας των Δημοτικών Τραγουδιών και μελωδιών. Άρχισε να επισκέπτεται κατά διαστήματα, από το έτος 1951, διάφορες περιοχές του Ελληνικού χώρου: ΘΡΑΚΗ – ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ – ΘΕΣΣΑΛΙΑ – ΗΠΕΙΡΟ – ΚΥΚΛΑΔΕΣ – ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ – ΚΡΗΤΗ, από τις οποίες συνέλεξε και ηχογράφησε πάνω από 5.000 χιλιάδες τραγούδια και σκοπούς.

Μετείχε σε Μουσικολογραφικά τοπικά και Διεθνή Συνέδρια με μουσικολογικές και μουσικοχορευτικές ανακοινώσεις οι οποίες ήταν αξιόλογες και έχουν δημοσιευθεί στα αντίστοιχα πρακτικά.

Εξέδωσε κείμενα με μουσικολογικές αναλύσεις, όπως :

1. *«Μουσικά κείμενα δημοτικών τραγουδιών της Θράκης»*
2. *Τραγούδια της Βορειοδυτικής Θράκης.*
3. *Καθιστικά της Σωζόπολης, χορευτικά της Θράκης.*

Επίσης, έγραψε Μουσικολογραφικά άρθρα, βιβλιοκρισίες και κριτικές σε διάφορα περιοδικά κι έδωσε διαλέξεις σε θέματα Μουσικολογικά.

Το 1976 – 1977, με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας αποσπάστηκε στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, στην Έδρα Λαογραφίας, για την Έρευνα

και την ηχογράφιση των Εθίμων και των Δημοτικών Τραγουδιών στην επαρχία.

Κυκλοφόρησε διακόσια Δημοτικά τραγούδια και σκοπούς σε δίσκους, (Ηπειρώτικα – Μακεδονικά – Θρακικά – Θεσσαλικά – Δωδεκανησιακά – Νησιώτικα του Σαρωνικού και της Κρήτης).

Επί μία εικοσαετία, διητέλεσε, καθηγητής Μουσικής στο ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΠΙΤΙ της Αγγελικής Χατζημιχάλη, ενώ ταυτόχρονα ήταν καθηγητής σε ιδιωτικό Γυμνάσιο στον Παπάγο, επί δεκαπέντε χρόνια.

Κατά την διάρκεια των ετών 1951 – 1960 συνεργάστηκε με τον αείμνηστο Φιλολόγο και καθηγητή της Ναυτικής Σχολής Δοκίμων και Πρόεδρο της Εταιρείας Θρακικών Μελετών Πολύδ. Παπαχριστοδούλου, όπως και με τον αείμνηστο Ακαδημαϊκό Λαογράφο Κωνσταντίνο Ρωμαίο, για τη συλλογή τραγουδιών από πρόσφυγες της Θράκης, στο χώρο της Αθήνας, της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας. Με το υλικό αυτό πραγματοποιήθηκαν εκπομπές με Θρακιώτικα τραγούδια την περίοδο 1953 – 1961 τόσο από το Ε.Ι.Ρ όσο και από όλους τους επαρχιακούς Ραδιοφωνικούς Σταθμούς

ΣΤ.5. Γεώργιος Ι. Κακουλίδης

Ο Γεώργιος Ι. Κακουλίδης (1937 – 2020) ήταν ένας από τους σημαντικότερους και διακεκριμένους καλλίφωνους Πρωτοψάλτες της εποχής μας, όπως και επίσης ήτανε συγγραφέας Μουσικών μαθημάτων, καθηγητής της Βυζαντινής Μουσικής και Χοράρχης.

Γεννήθηκε στην Δράμα, το 1937, από Πόντιους γονείς, πρόσφυγες και πέθανε στην Ελευσίνα το 2020. Μυήθηκε στην Ψαλτική τέχνη, από μικρός, από τον πατέρα του Ιωάννη, ο οποίος υπήρξε κατ' επάγγελμα Ιεροψάλτης.

Στην συνέχεια, συμπλήρωσε τις σπουδές του δίπλα στον αείμνηστο καλλίφωνο Πρωτοψάλτη και ταλαντούχο μουσικό αδελφό του Νίκο. Επιπλέον, παρακολούθησε για έξι χρόνια Θεωρητικά μαθήματα Βυζαντινής και Δημοτικής μουσικής κοντά στον καταξιωμένο, σύγχρονο Μουσικόλογο και ερευνητή της Ελληνικής μουσικής Σίμωνα Καρά.

Το 1963 ιδρύει την «Βυζαντινή Εκκλησιαστική Χορωδία» στην Αθήνα και το 1975 ιδρύει επίσης και την 20μελή μικτή Ποντιακή χορωδία, καταγράφοντας, συγχρόνως, τραγούδια από γέροντες και παλαιούς τραγουδιστές στην Βυζαντινή σημειογραφία για πιστότερη απόδοση της ακουστικής Δημοτικής παράδοσης.

Υπήρξε τακτικός συνεργάτης του Κρατικού ραδιοφώνου και της τηλεόρασης, από το 1977, σε εκπομπές Βυζαντινής και Δημοτικής μουσικής. Το 1984 και πέρα αρχίζει την συγγραφή και την έκδοση δώδεκα μουσικών βιβλίων.

Έχει ηχογραφήσει 95 δίσκους και κασέτες με Βυζαντινούς και Εκκλησιαστικούς Ύμνους και Δημοτικά τραγούδια.

Έχει δώσει συναυλίες με την χορωδία του, ως και την Αμερική, όπου είχε κληθεί κατά καιρούς. Στην Αμερική δίδαξε Βυζαντινή και Δημοτική μουσική σε διάφορες πόλεις.

Καλλίφωνος, με πολύ αξιόλογο μουσικό έργο και σημαντική προσφορά στην Ελληνική μας μουσική, με σεμνό ιεροπρεπές Εκκλησιαστικό Ψαλτικό ύφος, ο Γεώργιος Κακουλίδης, είναι για την εποχή μας μια εξέχουσα ψαλτική φυσιογνωμία με εξαιρετο ήθος και αρετή.

ΣΤ.6. Κωνσταντίνος Ι. Μάρκος

Ο Κωνσταντίνος Ι. Μάρκος⁵⁴ γεννήθηκε το 1938 στο χωριό Κονιάκος Δωρίδος, ενώ από την παιδική του ηλικία είναι κάτοικος Αιγάλεω.

Είναι πτυχιούχος της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας, όπως και της Θεολογικής Σχολής Αθηνών και έχει διατελέσει καθηγητής της Βυζαντινής Μουσικής όπου υπηρέτησε επί δεκαπενταετία ως δάσκαλος και καθηγητής σε διάφορα ιδιωτικά σχολεία και στην συνέχεια στη δημόσια Πρωτοβάθμια εκπαίδευση μέχρι της συνταξιοδοτήσεώς του. Παραλλήλως ασχολήθηκε επισταμένως με την Εθνική μας μουσική (Βυζαντινή και Δημοτική).

Εκτός των ωδειακών του σπουδών, οι διδάσκαλοί του ήταν όλοι έγκριτοι μουσικοί, κυρίως, όμως μαθήτευσε κοντά στον διαπρεπή Εθνομουσικολόγο Σίμωνα Καρά, όπου διδάχθηκε κοντά του και την παλαιογραφία της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής μουσικής. Στην σχολή, μάλιστα, του Σίμωνος Καρά, στον «Σύλλογο προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής» διετέλεσε για 17 έτη συνεργάτης και μουσικοδιδάσκαλος.

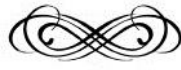
Υπηρέτησε διάφορους ναούς ως πρωτοψάλτης και σήμερα είναι πρωτοψάλτης στον Ιερό Ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο Αιγάλεω.

Έχει γράψει έξι βιβλία με Δημοτικά τραγούδια σε Βυζαντινή Παρασημαντική, και χρησιμοποιεί δεκάδες παραδείγματα από διάφορες πηγές και το Θεωρητικό του «*ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ*, Μέρος Β΄ Δημοτικά Τραγούδια και μελωδίες», Παιανία 2010.

⁵⁴ Κωνσταντίνος Μάρκος, διαθέσιμο στο: <http://romana.gr/index.php/component/k2/item/51-konstantinos-markos>

Έχει συντάξει πολλές ανέκδοτες εργασίες, οι οποίες αναφέρονται στην Βυζαντινή Εκκλησιαστική μουσική, στην Δημοτική μας μουσική και στην Βυζαντινή μουσική παλαιογραφία. Ως ερευνητής έχει καταγράψει περισσότερα από 3.000 δημοτικά τραγούδια από όλο τον Ελληνικό χώρο.

Τέλος, έχει συμμετάσχει σε πολλές ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές και δημιούργησε την Χορωδία Βυζαντινής και Δημοτικής Μουσικής τού Δήμου Παιανίας την οποία και διευθύνει. Με την Χορωδία έχει συμμετάσχει σε πολλές εκδηλώσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Z.7. Γεώργιος Ι. Χατζηθεοδώρου

Ο Γεώργιος Ι. Χατζηθεοδώρου⁵⁵ γεννήθηκε στην Αθήνα το 1940 και από την ηλικία των πέντε ετών ως και την στράτευσή του έζησε στην Κάλυμνο.

Εκεί, στο νησί της Καλύμνου, σε ηλικία 14 ετών άρχισε να μαθαίνει Βυζαντινή μουσική όπου σε ηλικία 16 ετών διορίζεται, επισήμως, ως ιεροψάλτης. Έκτοτε ψάλλει ως πρωτοψάλτης σε διάφορες Εκκλησίες των Αθηνών, του Πειραιά, της Πάτμου, της Καλύμνου και των Χανίων. Σήμερα εξακολουθεί να είναι ιεροψάλτης στον καθεδρικό ναό Παναγίας Κεχαριτωμένης Καλύμνου.

Σπούδασε στα Ωδεία Αθηνών και Πειραιϊκού Συνδέσμου και έλαβε για τη Βυζαντινή μουσική Πτυχίο Ιεροψάλτου και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου.

Διορίστηκε στο Δημόσιο και εξακολούθησε τις σπουδές του στα Ωδεία Ελληνικόν, Αθηνών και Ρωμανός ο Μελωδός, όπου έλαβε και για την Ευρωπαϊκή μουσική τα πτυχία Ειδικού Αρμονίας, Αντίστιξης και Φούγκας.

Το 1967 διορίζεται ως καθηγητής μουσικής στην Εκκλησιαστική Σχολή της Πάτμου. Στη συνέχεια υπηρετεί στις Ιερατικές Σχολές Κρήτης και Αθηνών, την Ανωτέρα Ιερατική Σχολή Αθηνών και την Νυκτερινή Ιερατική Σχολή Αθηνών και σε Γυμνάσια σε Πειραιά, Χανιά και Κάλυμνο και στην Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας Χανίων.

⁵⁵ *Γεώργιος Χατζηθεοδώρου (του Ιωάννου)*, ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ, διαθέσιμο στο: http://www.ieropsaltis.com/psalt_Xatzitheodorou.htm.

Εκτός των δημοσίων σχολείων δίδαξε και σε Ωδεία σε Χανιά, Αθήνα, Πειραιά και σε Σχολές τις οποίες ίδρυσε ο ίδιος.

Ο Γεώργιος Ι. Χατζηθεοδώρου, ίδρυσε Σχολές Μουσικής σε Πάτμο, Χανιά και Κάλυμνο. Επίσης, ίδρυσε το Μουσικό Εργαστήρι της Ιεράς Μητροπόλεως Καλύμνου, τον Σύνδεσμο Ιεροψαλτών Χανίων όπου σε αυτό έχει αναγορευθεί, επίσημα, ως ισόβιος επίτιμος πρόεδρος του. Τέλος, ίδρυσε τη Δημοτική Χορωδία Καλύμνου.

Έχει συγγράψει και έχει εκδώσει 15 βιβλία μουσικού και λαογραφικού περιεχομένου, τα οποία τον καθιέρωσαν σε όλην την Ελλάδα, στον χώρο κυρίως της Βυζαντινής και Δημοτικής μουσικής.

Συνέθεσε, με βάση την Βυζαντινή και την Δημοτική μουσική, τέσσερα Ορατόρια και διάφορα Χορωδιακά τραγούδια, τα οποία έχουν εκτυπωθεί και κυκλοφορούν και σε δίσκους ακτίνας.

Πραγματοποίησε περισσότερες από 200 δημόσιες εμφανίσεις ως διευθυντής Χορωδιών Βυζαντινής και Ευρωπαϊκής μουσικής – Παιδικές χορωδίες και Μικτές μεγάλων – , διαλέξεις κ.ά..

Για τις μέχρι σήμερα υπηρεσίες του έχει τιμηθεί με πολλά βραβεία.

ΣΤ.8. Χρήστος Δ. Κυριακόπουλος

Ο πρωτοπρεσβύτερος π. Χρήστος Δ. Κυριακόπουλος⁵⁶ γεννήθηκε στο Περδικονέρι Γορτυνίας το 1951. Χειροτονήθηκε διάκονος, το 1975, και πρεσβύτερος, το 1978, από τον μακαριστό Μητροπολίτη Αττικής Δωρόθεο. Από τότε υπηρετεί ως εφημέριος στον Μητροπολιτικό Ιερό Ναό του Αγίου Δημητρίου Κηφισιάς. Το Καλοκαίρι του 2010 ορίστηκε ως Γενικός Αρχιερατικός Επίτροπος της νεοσύστατου Ιεράς Μητροπόλεως Κηφισιάς, Αμαρουσίου και Ωρωπού.

Είναι απόφοιτος της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής και επίσης, πτυχιούχος της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Δίδαξε στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση ως καθηγητής Θεολόγος στο Πειραματικό Γυμνάσιο και Λύκειο Αναβρύτων, από όπου αφυπηρέτησε το 2009.

Έδειξε την κλίση του προς την μουσική από την νεαρή του ηλικία, την οποία διδάχτηκε αρχικά στην Ριζάρειο Σχολή, όπου φοίτησε, και στην συνέχεια, στο Ωδείο Αθηνών και στο Ελληνικό Ωδείο, από όπου έλαβε το δίπλωμα Βυζαντινής Μουσικής με άριστα παμψηφεί.

Είναι καλλιτεχνικός διευθυντής των Σχολών Βυζαντινής Μουσικής των Ιερών Μητροπόλεων α) Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, β) Θηβών και Λεβαδείας, καθώς επίσης και διευθυντής της πολυμελούς χορωδίας «Βυζαντινή Κυψέλη», της οποίας τυγχάνει ιδρυτής. Επίσης είναι διευθυντής της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής της Ιεράς Μητροπόλεως Κηφισιάς, Αμαρουσίου και Ωρωπού.

⁵⁶ Παπα – Χρήστος Κυριακόπουλος, Βιογραφικό σημείωμα, διαθέσιμο στο: <http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/tributes/christos/cv.htm>.

Ο πρωτοπρεσβύτερος π. Χρήστος Δ. Κυριακόπουλος ασχολείται συστηματικά με την μουσική Λαογραφία, την συλλογή και καταγραφή των Δημοτικών μας τραγουδιών, κυρίως της Πελοποννήσου. Επίσης, είναι γνώστης και δάσκαλος του παραδοσιακού μουσικού οργάνου «Ψαλτήριον» (Κανονάκι).

Έχει πραγματοποιήσει πολλές ηχογραφήσεις τόσο με Εκκλησιαστικούς ύμνους, όσο και με Παραδοσιακά τραγούδια. Επίσης, έχει ερμηνεύσει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο Θρησκευτικό ορατόριο – ραψωδία «Κοσμάς ο Αιτωλός».

Άλλες σημαντικές ηχογραφήσεις του, με την χορωδία «Βυζαντινή Κυψέλη» και με συνοδεία παραδοσιακών Λαϊκών οργάνων, σε μονωδιακή εκτέλεση θεωρούνται οι ψηφιακοί δίσκοι:

«Ηρωικοί Αντίλαλοι του Μοριά»,

«Παραδοσιακά Τραγούδια του Γάμου και της Χαράς»,

«Μνήμες του Μοριά»,

«Λεβέντικοι Ρυθμοί»

και «Κιβωτός Ασμάτων».

Το 2006 συνέθεσε, ενορχήστρωσε και παρουσίασε το Βυζαντινό ορατόριο «Ύμνος της Αγάπης», σε στίχους του Καθηγητού Ηλία Οικονόμου και το 2009 κυκλοφόρησε η Ανθολογία Ύμνων «Αίνοι» με ηχογραφήσεις του, τιμητικώς, από το Γ΄ Πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας.

Τέλος, επί πολλά χρόνια, συνεργάζεται με την Κρατική Ραδιοφωνία και Τηλεόραση για θέματα Παραδοσιακής μουσικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Η πτυχιακή εργασία μου «ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΤΙΣ ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ 19^{ος} – 20^{ος} ΑΙ.», η οποία αφορά την συλλογή των Δημοτικών Τραγουδιών, στις Έντυπες Εκδόσεις, από τον 19^ο αιώνα και τον 20^ο αιώνα με Βυζαντινή Παρασημαντική, δεν ήταν μία εύκολη πτυχιακή εργασία. Η βιβλιογραφία είναι διεσπαρμένη σε διάφορες πηγές και δεν υπάρχει μία και μοναδική πηγή, ώστε να καταγράφονται όλα τα βιβλία και τα περιοδικά τα οποία περιέχουν Δημοτικά Τραγούδια σε Βυζαντινή Παρασημαντική. Αυτό το κενό έρχεται να συμπληρώσει η παρούσα πτυχιακή εργασία «ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΤΙΣ ΕΝΤΥΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ 19^{ος} – 20^{ος} ΑΙ.».

Ξεκινώντας, λοιπόν, την αποδελτίωση του Υλικού και τον Σχολιασμό του, διαπιστώνουμε ότι αποτελείται από **πενήντα δύο** (52) βιβλία και **οκτώ** (8) περιοδικά, σύνολο **εξήντα** (60) έντυπες εκδόσεις, οι οποίες, χρονολογικά, εκτείνονται από το 1843 έως και το 2000. Τα περιοδικά, **οκτώ** τον αριθμό (8), είναι του 20^{ου} αιώνα, και μάλιστα των αρχών αυτού, και τα βιβλία είναι κυρίως του 20^{ου} αιώνα (**σαράντα τέσσερα**), αν και υπάρχουν αξιόλογα δείγματα του 19^{ου} αιώνα (**οκτώ**).

Αρκετοί από τους συγγραφείς των βιβλίων είναι και ερευνητές, όπως ο Δημήτρης Περιστερής, ο Σπυρίδων Περιστερής, ο Κωνσταντίνος Ψάχος, ο Πέτρος Φιλανθίδης, ο Σίμων Καράς, ο Θεόδουλος Καλλίνικος, ο Παντελής Καβακόπουλος, ο Οδυσσέας Λαμψίδης, ο Θεοφάνης Σουλακέλλης ο Κωνσταντίνος Μάρκος, ο π. Χρήστος Κυριακόπουλος,

κ. ά., οι οποίοι καταγράφουν τα Δημοτικά Τραγούδια μετά από επιτόπια έρευνα και με την δυσκολία που υπάρχει, όταν τα τεχνολογικά μέσα της εκάστοτε εποχής δεν είναι αξιόλογα.

Κάποιοι άλλοι είναι, απλώς, λάτρεις των Δημοτικών μας τραγουδιών και ιδιαίτερος της Βυζαντινής Παρασημαντικής Μουσικής κι έτσι το αποτέλεσμα είναι να έχουμε ένα πλούσιο υλικό με Δημοτικά Τραγούδια στις έντυπες εκδόσεις σε Βυζαντινή Παρασημαντική.

Αρκετοί από τους συγγραφείς έχουν αναφέρει, στα βιβλία τους, τους εκτελεστές των τραγουδιών ονομαστικά (Κωνσταντίνος Ψάχος, Δ. Κουτσογιαννόπουλος κ.ά.), άλλοι, απλώς, καταγράφουν την περιοχή από την οποία προέρχονται αυτά τα τραγούδια (Θεοφάνης Σουλακέλης, Αριστοτέλης Βρέλλης κ.ά.).

Σε αυτούς τους δύο αιώνες, ερευνήθηκαν **δεκατέσσερα** (14) βιβλία, τα οποία περιέχουν Δημοτικά Τραγούδια από κάποια συγκεκριμένη περιοχή: Θεσσαλία (2), Πελοπόννησο (2), Ήπειρο (2), Ακριτικά (2), Αρκαδία (2), Πόντο, Θράκη, Μικρά Ασία, Όλυμπο ή από κάποιο συγκεκριμένο χωριό ή συγκεκριμένη πόλη, **[δώδεκα** (12) βιβλία]: Γορτυνία(4), Ράχη Πιερίας, Κονιάκος Δωρίδος, Παλιούρι, Γκούρας, Φενεός, Σωζόπολη, Ιωάννινα, ή από κάποιο συγκεκριμένο νησί **[εννέα** (9) βιβλία]: Σκύρος, Ψαρά, Κρήτη, Κύπρος, Κάλυμνος, Αίγινα, Πάρος, Λέσβος, Σαλαμίνα, ή, γενικώς, το Αιγαίο **[δύο** (2) βιβλία], ή έχουν Ιστορικό περιεχόμενο **[δύο** (2) βιβλία] ή καταγράφουν κάλαντα **[ένα** (1) βιβλίο] και άλλα, τα οποία έχουν Πανελλαδικό περιεχόμενο, και είναι **είκοσι έξι** (26) τον αριθμό.

Τα θέματα των τραγουδιών είναι, όπως αναφέρεται στην εισαγωγή, ποικίλα. Έχουμε Δημοτικά Τραγούδια που αναφέρονται στην Αγάπη, στον Μάη, στην Ξενητεία ή Δημοτικά Τραγούδια, τα οποία είναι Ύμνοι και Δείσεις, Ιστορικά, Κλέφτικα, Ληστρικά, Παραλογές, Χορευτικά,

Ηρωϊκά, Μοιρολόγια, Αστεία, Κώμοι, Σύμμικτα, Κάλαντα, Γαμήλια, Ερωτικά, Νανουρίσματα, Επαινετικά, Επιτραπέζια, Ποιητάρικα, Θρήνοι, Περιγελαστικά, Αφηγηματικά, Θαλασσινά, Βοσκαρουϊστικά, Σατυρικά, Παιδικά, Καλημερίσματα, Γνωμικά, Αφηγηματικά και Νταχταρίσματα.

Τέλος, τα περισσότερα βιβλία, τα οποία συλλέχτηκαν μέσω αυτής της Πτυχιακής Εργασίας, είναι με Δημοτικά Τραγούδια και στις δύο Παρασημαντικές, δηλαδή στην Βυζαντινή και στην Ευρωπαϊκή Παρασημαντική [**είκοσι εννέα** (29) τον αριθμό] και λιγότερα, μόνον στην Βυζαντινή Παρασημαντική [περίπου **είκοσι τρία** (23) τον αριθμό].

Το συνολικό υλικό, το οποίο έχει συγκεντρωθεί μέχρι τώρα, για αυτούς τους δύο αιώνες (19^{ος} και 20^{ος} αι.) είναι πολύ αξιόλογο και φαίνεται, σύμφωνα με αυτήν την πτυχιακή, ότι καλύφθηκε ικανοποιητικά η συνολική παραγωγή των Τραγουδιών μας στο ζήτημα της Δημοτικής μας Μουσικής.

Ως τελικό σχόλιο τονίζεται πως είναι πολύ σημαντικό να επαινεθεί όλη αυτή η προσπάθεια των συγγραφέων, η οποία κατεβλήθη για να δώσουν ουσιαστική ώθηση και μεγάλη σημασία στην δική μας Μουσική Παράδοση, η οποία είναι το Δημοτικό μας Τραγούδι, όπως επίσης και στην δική μας Μουσική, την Βυζαντινή Μουσική και τέλος, στις δικές μας αναζητήσεις, αυτές οι οποίες απασχολούν, ως και σήμερα, τους σύγχρονους Έλληνες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α.1. ΒΙΒΛΙΑ - ΠΗΓΕΣ

1. BOUVIER, BERTRANT, *Δημοτικά Τραγούδια Από Χειρόγραφο της Μονής Ιβήρων*, Αθήνα 1960.
2. ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ Κ., *Ορφική Λύρα*, Αθήνα 1905.
3. ΒΡΕΛΛΗΣ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΝ., *Συμβολή στην Έρευνα της Δημοτικής Ηπειρωτικής Μουσικής*, Ιωάννινα 1985.
4. ΒΡΕΛΛΗΣ, ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΝ., *Μουσική Λαογραφία*, Ιωάννινα 1993.
5. ΚΑΒΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΤΕΛΗΣ, *Καθιστικά της Σωζόπολης, Χορευτικά της Θράκης*, Θεσσαλονίκη 1993, Εκδόσεις: Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου.
6. ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ, *Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, Ellinika Dimotika Trayoudia*, Αθήνα 1997.
7. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ, Θ., *Κυπριακή Λαϊκή Μούσα*, Κύπρος 1951.
8. ΚΑΡΑΣ, ΣΙΜΩΝ Ι., *Δημοτικά τραγούδια Θεσσαλίας*, Αθήνα 1979.
9. ΚΑΡΑΣ, ΣΙΜΩΝ Ι., *Μέθοδος της Ελληνικής Μουσικής, Πρακτικόν μέρος, Τεύχος Πρώτον*, Αθήνα 1981.

10. ΚΑΡΑΣ, ΣΙΜΩΝ Ι., *Μέθοδος της Ελληνικής Μουσικής, Πρακτικόν μέρος, Τεύχος Δεύτερον*, Αθήνα 1981.
11. ΚΑΡΑΣ, ΣΙΜΩΝ Ι., *Μέθοδος της Ελληνικής Μουσικής, Πρακτικόν μέρος, Έτος Γ' - Τεύχος Α'*, Αθήνα 1984.
12. ΚΑΡΑΣ, ΣΙΜΩΝ Ι., *Μέθοδος της Ελληνικής Μουσικής, Πρακτικόν μέρος, Έτος Γ' - Τεύχος Β'*, Αθήνα 1984.
13. ΚΑΡΑΣ, ΣΙΜΩΝ Ι., *Μέθοδος της Ελληνικής Μουσικής, Πρακτικόν μέρος, Έτος Δ' - Τεύχος Α'*, Αθήνα 1985.
14. ΚΑΡΑΣ, ΣΙΜΩΝ Ι., *Μέθοδος της Ελληνικής Μουσικής, Πρακτικόν μέρος, Έτος Δ' - Τεύχος Β'*, Αθήνα 1985.
15. ΚΕΪΒΕΛΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ, *ΜΟΥΣΙΚΟΝ ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ*, Κωνσταντινούπολη 1872 και 1873.
16. ΚΥΡΙΑΖΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, *Άσματα Ηρωϊκά της Ελληνικής Επαναστάσεως του 1821*, Αθήνα 1884.
17. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ., *32 Αρκαδικά Μοιρολόγια (δέσμη πρώτη)*, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΑ, ΤΟΜΟΣ ΚΑ', Αθήνα 1995.
18. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Κ., *170 Γορτυνιακά Δημοτικά Τραγούδια*, Αθήνα 1992.

- 19.ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ *Αρκαδικά Μοιρολόγια, (δέσημη δευτέρα)*, Ανάτυπον, «Πελοποννησιακά», Εταιρεία Πελοποννησιακών σπουδών, Τόμος ΚΒ'– 1996 – 1997, Αθήνα 1997.
20. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ, *Δυο Γορτυνιακά Μοιρολόγια*, Ανάτυπον, «Γορτυνιακά», Τόμος Γ', Αθήνα 1999.
21. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡΗΣΤΟΣ Δ., *Δέσημη Γορτυνιακών Δημοτικών Τραγουδιών*, Αθήνα 1999.
- 22.ΛΑΜΨΙΔΗΣ, ΟΔ., *Μελωδίαι Δημοδών Ασμάτων και Χορών των Ελλήνων του Πόντου*, Αθήνα 1977, Εκδόσεις: Επιτροπή Ποντιακών Μελετών.
- 23.ΛΥΡΑΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΧ., *Δημοτικά τραγούδια Γκούρας – Φενεού*, Μεταγραφή σε Βυζαντινή και ευρωπαϊκή μουσική σημειογραφία υπό Κ. Ι. Μάρκου, Αθήνα 1982.
24. ΜΑΖΑΡΑΚΗ, ΔΕΣΠΟΙΝΑ Β., *Μουσική ερμηνεία δημοτικών τραγουδιών από Αγιορείτικα χειρόγραφα*, Αθήνα 1993, Εκδόσεις: Μουσικός Οίκος Φίλιππος Νάκας.
25. ΜΑΡΚΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., *Δημοτικά Τραγούδια Κονιάκου Δωρίδος*, Αθήνα 1978.
26. ΜΑΡΚΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., *Ακριτικά Δημοτικά Τραγούδια Α'*, Αθήνα 1995, Εκδόσεις: ΠΑΡΟΥΣΙΑ.

27. ΜΑΡΚΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., *Ακριτικά Δημοτικά Τραγούδια Β΄*, Αθήνα 1995, Εκδόσεις: ΠΑΡΟΥΣΙΑ.
28. ΜΑΡΚΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., *Ιστορικά Δημοτικά Τραγούδια της Αλώσεως*, Αθήνα 1998.
29. ΝΑΥΠΛΙΩΤΗΣ, ΙΑΚΩΒΟΣ, *Φόρμιγξ, Συλλογή Ασμάτων και Ωδών*, Κωνσταντινούπολη 1894.
30. ΝΤΑΚΟΥΛΑΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ Π., *Τα Δημοτικά Άσματα, Εις Βυζαντινήν Μουσικήν Σημειογραφίαν*, Αθήνα 1961.
31. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, *Εισαγωγή στη Μουσική α΄ Γυμνασίου*, Αθήνα 1989.
32. ΠΑΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Ι., *108 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια*, Πάτρα 1990.
33. ΠΑΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Ι., *124 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια*, Πάτρα 1990.
34. ΠΑΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Ι., *175 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια*, Πάτρα 1993.
35. ΠΑΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Ι., *350 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια*, Πάτρα 1996.

36. ΠΑΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Ι., *400 Ελληνικά Δημοτικά Παραδοσιακά Τραγούδια*, Πάτρα 1999.
37. ΠΑΝΤΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Ι., *Ελληνικά Παραδοσιακά Κάλαντα απ' όλη την Ελλάδα*, Πάτρα 1998.
38. ΠΕΡΙΣΤΕΡΗΣ, ΣΠΥΡΙΔΩΝ Δ., *Δημοτικά τραγούδια Ηπείρου και Μωριά*, Αθήνα 1994.
39. ΠΛΑΚΙΑΣ, ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ, *Τα τραγούδια μας*, Άρτα 1991.
40. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΡΑΧΗΣ, *Δημοτικά του Ολύμπου*, Ράχη Πιερίας, 1998.
41. ΡΗΓΑΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α., *Δημόδη Άσματα, Σκιάθου - Λαϊκός Πολιτισμός*, «Ελληνικά» Παράρτημα, Θεσσαλονίκη 1958.
42. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ Θ., *Μούσα, ήτοι βιβλίον μουσικόν παιδαγωγικόν προωρισμένον δια τα διδασκαλεία*, Αθήνα 1882.
43. ΣΙΓΑΛΑΣ, ΑΝΤΩΝΙΟΣ Ν., *Συλλογή Εθνικών Ασμάτων*, Αθήνα 1850.
44. ΣΟΥΛΑΚΕΛΛΗΣ, ΘΕΟΦΑΝΗΣ Α., *Το Αιγαίο των Αγγέλων*, Αθήνα 1999, Εκδόσεις: Μουσικός Οίκος Φίλιππος Νάκας.
45. ΣΟΥΛΑΚΕΛΛΗΣ, ΘΕΟΦΑΝΗΣ Α., *Μικρασιατικά Άσματα*, Αθήνα 2000, Εκδόσεις: Φίλιππος Νάκας.

46. ΤΣΙΚΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ, *Δημώδη Άσματα*, τεύχος πρώτον, Αθήνα 1896.
47. ΦΩΚΑΕΩΣ ΠΑΡΑΣΧΟΥ, ΘΕΟΔΩΡΟΥ, *Η Πανδώρα*, Κωνσταντινούπολη, 1843.
48. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗΣ, ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ., *Σπουδή στη Λαϊκή Μουσική Παράδοση της Αίγινας, 1. Βασιλική Α. Χαλδαιάκη, (1895 – 1967)*, Αθήνα 1995, Έκδοση Συλλόγου προς Διάσωση της Πολιτιστικής μας Κληρονομιάς και Παράδοσης.
49. ΧΑΝΙΩΤΗΣ, ΜΑΝΩΛΗΣ ΑΝΤ., *Παραδοσιακή Μουσική Πάρου*, Αθήνα 1996, Έκδοση Κοινότητας Λευκων Πάρου, Συλλόγου Λευκιανών Πάρου, Μ.Ε.Ε.Α.Σ. Υφια Λευκων Πάρου.
50. ΧΑΤΖΗΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ, *τραγούδια και σκοποί στην κάλυμνο*, Κάλυμνος 1989.
51. ΨΑΧΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΛ., *50 Δημώδη Άσματα Πελοποννήσου και Κρήτης*, Αθήνα 1928, Έκδοση Συλλόγου Ωφελίμων Βιβλίων.
52. ΨΑΧΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΛ., *Δημώδη Άσματα Γορτυνίας*, Αθήνα 1923.
53. ΨΑΧΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΛ., *Δημώδη Άσματα Σκύρου, τρία Θεσσαλικά, εν της Σαλαμίνας και εν των Ψαρών*, Αθήνα 1910.

54. ΨΑΧΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΛ., Αχιλλεύς Γ. Χαλδαιάκης (επιμ.), *Ημερολόγιο 2016*, Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών – Φιλοσοφική Σχολή – Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αθήνα 2016.

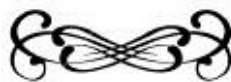
A.2. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

1. «Εθνική Μούσα», (1909 – 1910).
2. «Μουσική», (1912 – 1915).
3. «Μουσική Επιθεώρησης», (1921 – 1922).
4. «Μουσικό Παράρτημα Φόρμιγγος».
5. «Νέα Φόρμιγξ», (1921 – 1922).
6. «Παράρτημα Εκκλησιαστικής Αληθείας», (1902).
7. «Παράρτημα Φόρμιγγος Μουσικόν», (ΚΡΗΤΙΚΗ ΜΟΥΣΑ, Παύλου Βλαστού κ.λπ.), Αθήνα 1906.
8. «Φόρμιγξ», (1901 – 1912).

B. ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΘΩΜΑΣ Κ., *Σημειώσεις για το Μάθημα Κοσμικό Ρεπερτόριο σε Παρασημαντική*, Αθήνα 2011 – 2012.
2. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ε., «*Τα Δημοτικά Τραγούδια του Μοριά σε έντυπες εκδόσεις με Βυζαντινή Παρασημαντική*», Πτυχιακή Εργασία, Αθήνα 2020.
3. ΡΩΜΑΝΟΥ, ΚΑΙΤΗ, *Εθνικής Μουσικής Περιήγησις 1901-1912, Μέρος I*, Αθήνα 1996, Εκδόσεις ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ.
4. ΡΩΜΑΝΟΥ, ΚΑΙΤΗ, *Εθνικής Μουσικής Περιήγησις 1901-1912, Μέρος II*, Αθήνα 1996, Εκδόσεις ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ.
5. ΣΤΑΘΗΣ ΓΡ. Θ., «*Το αρχαιότερο, χρονολογημένο το έτος 1562, δημοτικό τραγούδι, μελισμένο με τη βυζαντινή σημειογραφία*», *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών*, τ. 51 (1976).
6. ΧΑΛΔΑΙΑΚΗ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Α., *Ο Κ. Α. Ψάχος και η συμβολή του στην καταγραφή και μελέτη ελληνικών δημοτικών τραγουδιών*, Διπλωματική Εργασία, Αθήνα 2017.
7. ΨΑΧΟΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΛ., *Το Οκτάηχον Σύστημα της Βυζαντινής Μουσικής*, Κρήτη 1980, Εκδόσεις «Ο Μιχ. Ι. Πολυχρονάκης».

Γ. ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

(προσπελάστηκαν 7 Δεκεμβρίου 2020)

1. ΕΛΛΗΝΟΥΔΗ, Αρ., (2002), *Μουσική «κιβωτός» της Πάρου*, εφημερίδα *Ριζοσπάστης*, 17 Φεβρουαρίου, σ. 4. διαθέσιμο στο: <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=1153039>.
2. *Σίμων Καρας*, διαθέσιμο στο: http://www.ecclesia.gr/Multimedia/Audio_Index/chanters/karas.html.
3. Δημήτριος Κ. Κυριακόπουλος, *32 Αρκαδικά Μοιρολόγια (δέσημη πρώτη)*, ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΑ, ΤΟΜΟΣ ΚΑ', ΑΘΗΝΑ 1995, διαθέσιμο στο: https://drive.google.com/file/d/1ONDbMJJhTndzrubX0pfoVNNqY48T_eyC/view.
4. Κώστας Παναγόπουλος, *Το παραδοσιακό, δημοτικό τραγούδι*, 2013, διαθέσιμο στο: <http://www.musicheaven.gr/html/modules.php?name=News&file=article&id=3929>.
5. *Σπύρος Δ. Περιστερης* «Ο Ηδυμελίφθογος Τέτιγας της Εκκλησίας» (1913 – 1998), διαθέσιμο στο: http://ieropsaltis.com/psalt_Peristeris.htm.

6. 1ο Πανελλήνιο Συμπόσιο Μουσικής Έρευνας Π. Α. ΚΑΒΑΚΟΠΟΥΛΟΣ – Βιογραφικό, διαθέσιμο στο: https://www.iema.gr/data/Events/Conferences/psme/CVs/cv_kavakopoulos.htm.
7. Πρωτοπρεσβύτερος Χρῖστος Δ. Κυριακόπουλος, *παπα Χρῖστος Κυριακόπουλος Η μουσική τοῦ Θουρίου καὶ τὰ ἄσματα τῆς ἐκδόσεως (1998)*, διαθέσιμο στο: http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/tributes/christos/cd_thourios.htm.
8. *Παπα-Χρῖστος Κυριακόπουλος* Βιογραφικὸ σημείωμα, διαθέσιμο στο: <http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/tributes/christos/cv.htm>.
9. ΤΜΗΜΑ ΛΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ, *ΕΚΘΕΣΗ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ*, διαθέσιμο στο: <http://tlpm.teiep.gr/images/stories/exhibition-2010/katalogos4.pdf>.
10. *Γεώργιος Χατζηθεοδώρου (του Ιωάννου)*, Βιογραφικό Σημείωμα, διαθέσιμο στο: http://www.ieropsaltis.com/psalt_Xatzitheodorou.htm .

ΤΕΛΟΣ

